T.C.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE ENGELLİ POLİTİKALARI VE BELEDİYELERİN ROLÜ: KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Hazırlayan

Sefa ÖRTÜLÜ

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Doç. Dr. Sefa USTA

KARAMAN – 2019

T.C.

KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE ENGELLİ POLİTİKALARI VE BELEDİYELERİN ROLÜ: KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Hazırlayan

Sefa ÖRTÜLÜ

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Doç. Dr. Sefa USTA

KARAMAN – 2019

	TEZ ONAY SAYFASI FORMU	Doküman No	FR-285
		İlk Yayın Tarihi	05.02.2018
		Revizyon Tarihi	
		Revizyon No	00
		Sayfa No	1/1

TÜRKİYE'DE ENGELLİ POLİTİKALARI VE BELEDİYELERİN ROLÜ: KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 11.07.2019

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)	İmzası
Başkan : Doç. Dr. Sefa USTA	
Üye : Doç. Dr. Hakan CANDAN	
Üye : Doç. Dr. Fikret ÇELİK	

Bu tez, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 28.06.2019 tarihli ve 28/349 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Doç. Dr. İdris Nebi UYSAL

Mühür
İmza

Hazırlayan	Kalite Sistem Onayı

ÖNSÖZ

Dezavantajlı gruplar ve dezavantajlı grupların içerisinde yer alan engelliler de toplumun önemli bir parçasıdır. Engelli bireylerin topluma kazandırılması, ihtiyaçlarının en aza indirilmesi ve insanların engelli bireylere karşı daha bilinçli ve toplumla kaynaşma düşüncesine sahip olmaları önemli bir husustur. Engellilere yönelik farklı politikalar bulunmaktadır. Bunlardan eğitim, istihdam ve fiziksel çevre düzenlemeleri oldukça önemlidir. Engelli bireylerin taleplerinin dikkate alınması, ailelerin görüşlerinin alınması, engelli ve ailelerinin yasal haklardan haberdar edilmeleri gibi konular oldukça önem arz etmektedir. Engellilere yönelik politika yapımında önemli bir görev de yerel yönetimlere düşmektedir. Bu yerel yönetimlerden birisi de Konya Büyükşehir Belediyesi'dir. Sosyal belediyecilik alanında hizmetleri bulunan Konya Büyükşehir Belediyesi'nin engellilere yönelik hizmet ve faaliyetlerinin sosyal belediyecilik bağlamında değerlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu noktadan hareketle kaleme alınan tezin konusunu belirleyip, şekillendiren, kaynak temininde kolaylık sağlayan, tezin hazırlanmasında şüphesiz en büyük pay sahibi olan, gayret etmemi, çaba göstermemi her seferinde dile getiren ve benim için gecesini gündüzüne katan, üniversite hayatımın en büyük kazancı danışman hocam Doç. Dr. Sefa USTA'ya canı gönülden teşekkür ederim. Bununla birlikte, tez jürisinde bulunan değerli hocalarıma gösterdikleri yakın ilgiden dolayı ayrı ayrı teşekkür ederim.

Son olarak, hayatımın her aşamasında yanımda olan ve bana tüm desteklerini veren her zaman benim için en iyisini isteyen, en çok güç aldığım canım babam ve anneme, her daim destekçilerim ve hayatımın vazgeçilmezleri kız kardeşim, dedelerim, anneannem ve babaanneme, hayatımı değiştiren, hayatımın değişmesinde çok büyük katkı sahibi olan, her zaman yanımda olarak destek veren ve üzerimde çok büyük emeği olan lise öğretmenim kıymetli Gülem Yıldız Koç ve bu süreçte destek veren eşi Mehmet Koç'a ve eğitim sürecimde emeği geçen tüm sevdiklerime ne kadar teşekkür etsem azdır.

Sefa Örtülü

01/08/2019

ÖZET

Devlet siyasal sistemin devamlılığını sağlamak, vatandaşların hak ve özgürlüklerini korumak ve hizmet sunumu yapmak için, sosyal politikalar yoluyla düzenlemeler yapmaktadır. Sosyal politikaların içinde yer alan engelli politikaları ile engelli bireylerin yaşamlarını kolaylaştırmaya ve hayata katılımlarını sağlamaya çalışılmaktadır. Engelli politikalarının oluşumu ve uygulanışında merkezi yönetim, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliği önem arz etmektedir. Hem merkezi yönetim hem de yerel yönetimlerin yapmış olduğu engelli politikalarında engelli bireylerin taleplerinin dinlenmesi ve katılımcı bir yöntem izlenmesi etkinlik, verimlilik ilkelerinin dikkate alınması gerekmektedir.

Türkiye'de engelli politikalarının hayata geçirilmesinde, merkezi yönetim başat aktördür. Merkezi yönetimin, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarıyla koordineli çalışarak işbirliği yoluna gitmesi engelli politikaları için önemli bir husustur. Türkiye'de sosyal politikalar çerçevesinde engelli politikalarının yapım sürecinde birçok aktör rol almaktadır. Yerel yönetim kuruluşu olarak faaliyet gösteren, Konya Büyükşehir Belediyesi de engelli politikalarının şekillenmesinde rol oynayan etkili aktörlerden birisidir.

Bu minvalden hareketle hazırlanan çalışmanın temel sorunsalı, Türkiye'de engelli politikalarının oluşum sürecinde yerel yönetim kuruluşlarının nasıl bir rol oynadığının incelenmesidir. Konya Büyükşehir Belediyesi örneğinden hareketle engelli politikalarının oluşturulmasında belediyelerin ne derece etkili olduğu temel araştırması sorusu ekseninde hazırlanan çalışmada Konya Büyükşehir Belediyesi'nin engellilere yönelik etkinlik ve faaliyetleri irdelenmiştir. Bu doğrultuda hazırlanan çalışmada betimleyici analiz yönteminden ve nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan yarı yapılandırılmış mülakat tekniğinden yararlanılmıştır.

Çalışma kapsamında engelli ve engelli politikalarına yönelik kavramsal çerçeveye yer verilmektedir. Türkiye'de engelli politikalarının şekillenmesinde rol alan aktörler irdelenerek, engelli politikalarına yönelik yasal düzenlemeler ele alınmaktadır. Çalışmada, engelli politikalarının şekillenmesinde uluslararası aktörlerin rolü, Avrupa Birliği ilerleme perspektifinden irdelenmekte ve son olarak Konya Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal belediyecilik kapsamında engellilere yönelik faaliyetleri değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Çalışma sonucunda elde edilen bilgiler ve bulgular incelendiğinde, Türkiye'de engelli, yaşlı, çocuk ve kadın gibi dezavantajlı gruplara yönelik yerel yönetimlerin önemli faaliyetler yürüttüğü; engellilere yönelik sosyal politikaların üretilmesi noktasında yerel yönetim kuruluşlarının etkin rol aldığı söylenebilir. Konya Büyükşehir Belediyesi'nin engelli haklarını korumak ve engellilerin sorunlarının çözümü için ortaya koyduğu sosyal ve kültürel faaliyetleri ile istihdam ve eğitime yönelik çalışmalarıyla yerel düzeyde engelli politikalarının şekillenmesinde etkin ve işlevsel bir rol aldığı yönünde çıkarımda bulunulabilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Politikalar, Engelli, Engelli Politikaları, Belediyeler, Konya Büyükşehir Belediyesi

ABSTRACT

The state makes arrangements through social policies to ensure continuity of the political system, to protect the rights and freedoms of citizens and to provide services. Disabled policies included in social policies try to facilitate the lives of disabled individuals and enable them to participate in life. The cooperation of central government, local governments and non-governmental organizations is important in the formation and implementation of disabled policies. In the policies of both central government and local governments, the principles of efficiency and efficiency should be taken into consideration in order to listen to the demands of disabled individuals and to follow a participatory method.

In the implementation of disabled policies in Turkey, central management is the main actor. Working in coordination with local governments, non-governmental organizations and central government is an important issue for disabled policies. In Turkey, many actors take part in the production process of disabled policies within the framework of social policies. The Konya Metropolitan Municipality, which operates as a local government organization, is one of the influential actors in shaping disability policies.

The main problem of this study is to examine how local government organizations play a role in the formation of disabled policies in Turkey. Based on the example of the Konya Metropolitan Municipality, the study prepared in the axis of the basic research question on the effectiveness of municipalities in the formulation of disability policies, the activities and activities of the Konya Metropolitan Municipality for the disabled are examined. In this study, descriptive analysis method and semi-structured interview technique, one of qualitative research methods, were used.

The scope of the study includes conceptual framework for disabled and disabled policies. The actors involved in shaping disabled policies in Turkey are examined and legal arrangements for disabled policies are discussed. The role of international actors in the formulation of disabled policies are examined from the perspective of progress in the European Union and finally, the activities of Konya Metropolitan Municipality for disabled people are evaluated within the scope of social municipality. When the information and findings obtained as a result of the study are examined, it can be said that local governments carry out important activities in disadvantaged groups such as disabled, elderly, children and women in Turkey and local government organizations take an active role in the production of social policies for disabled people. It can be concluded that Konya Metropolitan Municipality plays an active and functional role in shaping disability policies at local level with its social and cultural activities and employment and education activities to protect the rights of disabled people and to solve the problems of disabled people.

Keywords: Social Policies, Disability, Disability Policies, Municipalities, Konya Metropolitan Municipality

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ i

ÖZET ii

ABSTRACT iii

İÇİNDEKİLER iv

KISALTMALAR LİSTESİ vii

TABLOLAR LİSTESİ viii

ŞEKİLLER LİSTESİ ix

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM: ENGELLİ POLİTİKALARI

1.1. Engelli Politikaları: Kavramsal Çerçeve 6

1.1.1. Engelli Kavramı 6

1.1.2. Politika Kavramı 9

1.1.3. Engelli Politikaları 10

1.2. Sosyal Politika Çerçevesinde Engelli Hakları 11

1.2.1. Sosyal Devlet Anlayışı ve Sosyal Politika Uygulamaları 11

1.2.1.1. Sosyal Devlet Anlayışı 12

1.2.1.2. Sosyal Politikalar: Kavramsal Çerçeve 13

1.2.1.3. Sosyal Politikaların Yerele Yansıması: Sosyal Belediyecilik Anlayışı 15

1.2.2. Sosyal Politika Aracı Olarak Engelli Hakları 17

1.3. Kent ve Kentli Hakları Çerçevesinde Engelli Politikaları 20

1.3.1. Kent ve Kentli Hakları 20

1.3.2. Kentli Hakları Çerçevesinde Engelli Politikaları 21

1.4. Engellilerin Karşılaştığı Başlıca Sorunlar 22

1.4.1. Engellilerin Sosyal Dışlanma Sorunu 22

1.4.2. Engellilerin Eğitime Yönelik Sorunları 24
1.4.3. Engellilerin İstihdam Sorunları 25
1.4.4. Engellilerin Ulaşım ve Fiziksel Çevreden Kaynaklı Sorunları 27
1.4.5. Engellilerin Karşılaştığı Diğer Sorunlar 28
1.5. Engelli Politikalarının Şekillenmesinde Rol Alan Aktörler 29
1.5.1. Resmi Aktörler 30
1.5.2. Resmi Olmayan Aktörler 31
1.5.3. Uluslararası Aktörler 31
İKİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE'DE ENGELLİ POLİTİKALARI VE BELEDİYELER
2.1. Engelli Politikalarına Yönelik Yasal Çerçeve: Anayasal ve Yasal Dayanak 33
2.1.1. 1982 Anayasası Öncesinde Engellilere Yönelik Düzenlemeler 33
2.1.2. 1982 Anayasası'nda Engellilere Yönelik Düzenlemeler 34
2.1.3. 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun 36
2.2. Engelli Politikalarına Yönelik Kurumsal Altyapı 43
2.2.1. Merkezi Yönetim ve Engelli Politikaları 44
2.2.2. Yerel Yönetimler ve Engelli Politikaları 47
2.2.3. Sivil Toplum Kuruluşları ve Engelli Politikaları 51
2.3. Türkiye'de Engelli Politikalarının Şekillenmesinde Uluslararası Aktörlerin Rolü 53
2.3.1 Türkiye'de Engelli Politikalarının Şekillenmesinde Birleşmiş Milletlerin Rolü. 53
2.3.2 Türkiye'de Engelli Politikalarının Şekillenmesinde Avrupa Birliği'nin Rolü 56
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ VE ENGELLİ POLİTİKALARI
3.1. Konya Büyükşehir Belediyesi'nin Sosyal Belediyeciliğe Yönelik Faaliyetleri 67
3.1.1. Sosyal Hizmetler Alanında Yürütülen Hizmet ve Faaliyetler 67
3.1.2. Sağlık Hizmetleri Alanında Yürütülen Hizmet ve Faaliyetler 72

3.2. Konya Büyükşehir Belediyesi'nin Sosyal Belediyecilik Alanında Engellilere Yönelik Yürütülen Hizmet ve Faaliyetleri 74

3.2.1. Kurumsal Yapılanma..... 74

3.2.2. Engellilere Yönelik Hizmetler 75

3.3. Konya Büyükşehir Belediyesinin Engelli Politikalarına Yönelik Bakışı..... 83

3.4. Konya Büyükşehir Belediyesi'nin Engellilere Yönelik Hizmetlerine İlişkin Katılımcı Görüşleri ve Tespit Edilen Bulgular..... 87

3.4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri..... 88

3.4.2. Merkezi Yönetim ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Engellilere Yönelik Çalışmalarına İlişkin Görüş ve İfadeler 89

EK 1: Konya Büyükşehir Belediyesi Yöneticileri ile Görüşme Formu 105

KAYNAKÇA 110

KISALTMALAR LİSTESİ

AB : Avrupa Birliği

BM : Birleşmiş Milletler

BMEHS : Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'nin İzlenmesi

BMMYK : Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

GSYH : Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla

ILO : International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)

ÖZİDA : Özürlüler İdaresi Başkanlığı

STK : Sivil Toplum Kuruluşu

T.C : Türkiye Cumhuriyeti

TDK : Türk Dil Kurumu

TİHEK : Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu

TÜBA : Türkçe Bilimleri Sözlüğü

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

UNESCO : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu)

UNICEF :United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

WHO : World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

YSK : Yüksek Seçim Kurulu

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları 46

Tablo 2: Konya Büyükşehir Belediyesi Muhtaçlara Yardım Fonu-Nakdi Yardım (2016-2018) 69

Tablo 3: Konya Büyükşehir Belediyesi Sosyal Kart Araştırma Bürosu (2016-2018) 70

Tablo 4: Sosyal Kartlarla Yapılan Yardımlar (2016-2018) 71

Tablo 5: Konya Büyükşehir Belediyesi Sağlık Hizmetleri (2016-2018) 73

Tablo 6: Konya Büyükşehir Belediyesi Alo Cenaze Hizmetleri (2017) 74

Tablo 7: Konya Büyükşehir Belediyesi Tarafından Verilen Engelli Araç Sayısı(2017) . 76

Tablo 8: Konya Büyükşehir Belediyesi Tarafından Verilen Engelli Araç Sayısı(2018) . 76

Tablo 9: Araştırmaya Katılan Engellilerin Sosyo Demografik Özellikleri 88

Tablo 10: Katılımcıların Merkezi Yönetim ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Engellilere Yönelik Çalışmalarına İlişkin Görüşleri 89

Tablo 11: Sosyal Yardım, Ulaşım ve Sağlık Hizmetlerine Yönelik Katılımcı Görüşleri 91

Tablo 12: Camilere, Kütüphanelere, Kamu Binalarına, Kafelere ve Parklara Ulaşım Zorluğuna Yönelik Katılımcı Görüşleri 92

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Engelsiz Mekânlar Müracaat Aşamaları (2017) 77

Şekil 2: Engelsiz Mekanlar/Yapılan Mekanlar (2018)..... 78

Şekil 3: Engelsiz Mekânlar Projesi İle Yapılan Engelli Hizmetleri (2016) 79

GİRİŞ

İnsanlığın var oluşundan günümüze kadar her dönemde dezavantajlı gruplar var olmuştur. Dezavantajlı gruplardan biri olan engelli bireylerinde farklı dönemlerde çeşitli sorunlarının giderilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. İlk çağlarda engelli bireylere yönelik kurumsal çalışmaların mümkün olmaması, ihtiyaçlarının giderilmesinin kısıtlı kalması ve daha çok kişilerin kendi ihtiyaçlarını kendilerinin gidermesi yönünde bir dönem olduğu söylenebilir. Küreselleşme ile birlikte insanlara ulaşma imkânlarının kolaylaşması, teknolojinin gelişmesi, toplumların engelli bireylere bakış açılarının değişmesi gibi nedenlerden dolayı engelli bireylerin korunması, ihtiyaçlarının giderilmesi ve toplumun bir parçası oldukları düşüncesi önem kazanmıştır.

Engelli bireyler doğum öncesinde, doğum sırasında veya doğumdan sonra meydana gelen bir takım nedenlerden dolayı engelli hale gelebilmektedirler. Doğum sonrası engellilik durumuna bakıldığında özellikle dünya savaşlarının etkisinin çok olduğu söylenilebilir. Teknolojilerin ve savaş sanayilerinin gelişmesiyle insanlara yönelik saldırılarda bireylerin bir veya birden fazla yetilerini kaybetmesiyle engelli kaldıkları dikkat çekmektedir. Her ne kadar engelli bireylere yönelik politikalar yapılmak istense de savaşların büyük bir yıkım oluşturmasıyla yarattığı psikolojik engelleri ortadan kaldırmanın oldukça güç olduğu düşüncesinin altı çizilebilir.

Geçmiş yıllarda engellilere yönelik yapılan çalışmaların çoğunluğunu tıbbi boyutun oluşturduğu, sosyal boyut ile ilgili çalışmaların geri planda kaldığı ifade edilebilir. Bu durumun zamanla engellilerin toplumdan uzaklaşmasına yani dışlanmasına neden olduğu söylenilebilir. Türkiye'de son yıllarda yapılan çalışmalarla sosyal ve hukuki alanlarda önemli gelişmeler kaydedilmiş ve engellerin en aza indirilmesi yönünde politikalar üretilmiştir. Bu çalışmalarla, engellilere karşı önyargılı düşüncelere sahip olma, fırsat eşitsizliği ve dışlanmışlık gibi durumların ortadan kalkmasına yardımcı olunduğu ve sosyal ve psikolojik alanda önemli politikaların hayata geçirildiği söylenilebilir (Özbulut ve Sayar, 2009: 60). Bu nedenle sosyal boyutlar dikkate alınarak yapılacak düzenlemelerle toplum ile engellilerin bütünleşmesi sağlanarak, engelli bireylerin sosyalleşmesinin önünün açılacağı ifade edilebilir (Bulgan, 2017: 40).

Engelli politikalarıyla engelli bireylerin korunması, engelli ailelerinin engellilere bakımı konusunda desteklenmesi, engellilerin sosyal dışlanmadan kaynaklanan sorunlarının en aza indirilmesinin hedeflendiği belirtilebilir. Bunun yanında, fiziksel zorlukların en aza indirilerek engellilerin çevrede dolaşımının kolaylaşması, engelli eğitimi ve istihdamı gibi konulara önem verilmesinin de önemli olduğu ifade edilebilir. Bu bağlamda bu alanlarda yapılacak düzenlemelerle engellilere daha kolay nasıl bir hayat sunulabilir düşüncesinin politikaların temel çıkış noktası olabileceği söylenilebilir.

Engelli nüfusunun yoğun olduğu ülkelerde engellilerin toplumdan dışlanarak uzak tutulmaları insan kaynaklarının rasyonel yürütülmemesi anlamına da geldiği ifade edilebilir. Özellikle istihdam sağlama ve eğitim hizmetlerinde standartların geliştirilmesi toplumsal önceliklerindendir. Böylelikle engellilerin büyük bir çoğunluğunun devamlı tüketen ve hizmet bekleyen toplum olmaktan çıkıp, üreten ve ekonomiye katkısı olan kişiler haline gelmektedir. Hedeflenen bu sürecin meydana gelebilmesi için sosyal politikaların oluşturulması ve yasal mevzuatın üzerinde çalışılması gerekmektedir (Bilgin, 2000: 30-38).

Engelli bireylerin hayatlarını sağlıklı ve kolay bir şekilde yürütebilmesi için tüm çalışmaların gerek uluslararası belge ve sözleşmelerde gerek yasal düzenlemelerle bir hak olarak kabul edildiği ifade edilebilir. Bu bağlamda İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültür Hakları Sözleşmesi, Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, Avrupa Sosyal Şartı, sağlık haklarını ayrıntılı bir biçimde düzenleyen önemli uluslararası belgelerdir.

Türkiye'de engellilere yönelik sosyal hakların ve politikaların gelişim göstermesinin geç bir dönemde meydana geldiği söylenebilir. 1961 ve 1982 Anayasaları ile engellilerin korunması anayasal bir hak olarak tanınmış, zamanla kanun, tüzük, yönetmelik, genelge veya yönergelerle ihtiyaç duyulan alanlarla ilgili gerekli düzenlemeler yapılarak, ilgili birimler kurulmuş ve uygulamaya konulmuştur. 1990'lı yıllara gelindiğinde ise önemli gelişmeler meydana gelmiş, merkezi yönetimin yanında yerel yönetimlerde zamanla politika yapım süreçlerinde rol almaya başlamışlardır (Metin, 2017: 323).

Türkiye'de 1997 yılında 571 sayılı kanun hükmünde kararname oluşturulmuş, engellilere yönelik temel politikaları belirlemek ve düzenlemek amacıyla, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı oluşturulmuştur. Kurumun eşit katılım, mesleki eğitim,

özürlülerin hak ve hükümlülükleri, ekonomik ve sosyal politikalar olmak üzere beş temel görevi belirlenmiştir (T.C Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı 2006).

Engelli politikalarının şekillenmesinde merkezi yönetim kuruluşları ve yerel yönetim kuruluşları aktif rol almaktadır. Özellikle halka en yakın birim olan belediyeler bu yönde önemli görevler üstlenmektedirler. 5393 sayılı Belediye Kanunu ile birlikte, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 18. maddesinde engelli dostu sosyal politikaların oluşturulmasına yönelik en somut göstergesi, Büyükşehir belediye başkanının görev ve yetkileri kısmında görülmektedir. Buna göre Büyükşehir belediye başkanı ''bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, engellilerle ilgili faaliyetlere destek olmak üzere engelli merkezleri oluşturmakla görevlidir''.

Yerel yönetimlerin engelli bireylere yönelik yapmış olduğu politikalarda engelli bireylerin karşılaştığı güçlükleri aşma hususunda gerekli koşulların sağlanmasıyla engelli bireylerin hem hayata aktif katılımını hem de sosyal bütünleşmesini önemli derecede arttıracağı belirtilebilir (Seyyar, 2003: 54).

Engelli bireylerin sosyalleşememeleri ve hayata aktif katılımdan uzak kalmalarıyla birlikte eve hapsolmaları sadece kendileri açısından değil aileleri açısından da oldukça önemli bir sorun oluşturmaktadır. Vaktinin çoğunu evde geçiren engelli bireylerle birlikte ailelerin de evde bulunmaları ve sosyal çevreden uzak kalmalarına neden olmaktadır. Bunun için engelli bireylerin toplumla kaynaşması yönünde atılacak adımlar aileleri olumlu etkilemekte ve fiziksel engeli çok olan bireylerin sürekli evde kalma ihtiyacından dolayı ailelerde göz önüne alınarak politikaların oluşturulması önem arz etmektedir.

Türkiye'de yerel yönetimler yerinden yönetim hizmetlerinin sunumu noktasında görev üstlenmiş ve belediyeler bu konuda aktif rol almışlardır. Her geçen gün sorunların çeşitlilik göstermesi ve buna bağlı sorunlarda artış meydana gelmesi sosyal belediyeciliğin önem kazanmasına neden olmuştur. Engelli, yaşlı, yoksul gibi kesimlerin desteklenmesi, yerel düzeyde eğitim sağlık olanaklarının sağlanması ve sosyal adaletin tesisine yardımcı olarak sosyal sermayenin gelişi için çalışmalara önem veren belediyecilik anlayışı" sosyal belediyecilik olarak ifade edilebilir (Orhan, 2011: 179).

Bu minvalden hareketle hazırlanan çalışmada, engelli kavramı ve Türkiye'de engelli politikalarının oluşturulmasında rol oynayan aktörler irdelenmiştir. Bu bağlamda çalışmanın varsayımları şu şekilde sıralanabilir:

- Toplumun dezavantajlı gruplarından olan engelli bireylerin korunması, sosyal dışlanmanın önlenmesi, engelli bireylerin gelişimi için ortaya konulan politikaların temelini oluşturmaktadır.
- Türkiye'de engelli politikalarının oluşturulmasında, merkezi yönetim ile birlikte yerel yönetimler de aktif görevler üstlenmektedir.
- Türkiye'de engelli politikalarının oluşturulması sürecinde yerel yönetim kuruluşları etkin rol oynamaktadır.
- Türkiye'de engelli politikalarının oluşturulması sürecinde Avrupa Birliği hızlandırıcı rolünü üstlenmiştir.
- Konya Büyükşehir Belediyesi, engellilere yönelik sunulan hizmetlerde etkin ve etkili rol üstlenmektedir.

Çalışmanın temel araştırma sorusu; Türkiye'de engelli politikalarının oluşturulması noktasında, Konya Büyükşehir Belediyesi örneğinden hareketle belediyelerin ne derece etkin olduğudur? Bu temel araştırma sorusu ekseninde çalışmada şu sorulara cevap aranacaktır:

- Engelli nedir, engelli türleri nelerdir?
- Sosyal politikalar çerçevesinde, engelli politikaları nasıl şekil almaktadır?
- Türkiye'de engelli politikaları ekseninde, mevzuat ve kurumsal yapı nasıl oluşturulmuştur?
- Türkiye'de engelli politikalarının oluşturulmasında hangi aktörler rol oynamaktadır?
- Türkiye'de engelli politikasının oluşturulmasında belediyeler ne derece etkilidir?
- Konya Büyükşehir Belediyesi'nin engellilere yönelik hizmet ve faaliyetleri nelerdir?
- Türkiye'de engelli-toplum bütünleşmesinde Konya Büyükşehir Belediyesi ne derece aktif rol üstlenmektedir?

- Engelli politikalarının oluşturulması noktasında Konya Büyükşehir Belediyesi ne derece etkindir?

Konya Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal belediyecilik anlamında engelli bireylere yönelik hizmetlerinde etkin ve verimli bir hizmet sunması beklenilmektedir. Ancak bunun gerçekleşmesi için politika yapımında engellilerin dikkate alınarak fikir alışverişinde bulunulmasına, politikaların verimlilik düzeylerinin ölçülmesine ve engelli bireylerin bilgilendirilmesine bağlıdır. Bu bağlamda, araştırmanın temel iddiası, Türkiye'de belediyelerin, engelli politikalarının oluşturulmasında etkin ve işlevsel olduğudur.

Bu bağlamda, engelli politikaları için önem arz eden belediyeler bağlamında, Türkiye'nin sosyal belediyecilik alanında etkin olan belediyelerinden biri olan Konya Büyükşehir Belediyesi'nin engellilere yönelik faaliyetleri ve engellilerin ihtiyaçlarına yönelik politikaları ekseninde çalışma kaleme alınmıştır. Bu çerçevede, Konya Büyükşehir Belediyesi'nin engellilere yönelik ne tür faaliyetlerde bulunup, gerekli hizmetlerin yapılıp yapılmadığı konusunda bir kanaate ulaşmak amacıyla bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

Bu kapsamda hazırlanan çalışmanın ilk bölümünde, engelli, politika ve engelli politikaları kavramları üzerinde durulmakta, daha sonra sosyal politika, sosyal devlet anlayışı ve sosyal belediyecilik anlayışı kavramları ele alınmakta, kent ve kentli hakları çerçevesinde engelli politikaları incelenmektedir. Ardından, engellilerin karşılaştığı başlıca sorunlar ve engelli politikaların şekillenmesinde rol alan aktörler irdelenmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise Türkiye'de Engelli Politikaları ve Belediyeler başlığı altında engellilere yönelik yasal haklardan bahsedilmekte ve engelli politikalarının şekillenmesinde merkezi yönetim, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları incelenerek, Türkiye'de engelli politikalarının şekillenmesinde uluslararası aktörlerin rolü ele alınmaktadır. Çalışmanın son kısmı olan üçüncü bölümde ise, Konya Büyükşehir Belediyesinin sosyal belediyecilik alanında yapmış olduğu faaliyetlere değinilerek, Konya Büyükşehir Belediyesinin engellilere yönelik hizmetleri ele alınmaktadır. Son bölümde ayrıca, Konya Büyükşehir belediyesinin sunduğu hizmetlere yönelik, kendileri ile görüşme gerçekleştirilen engelli bireylerin görüş ve düşüncelerine yer verilmektedir. Sonuç bölümünde, engelli bireylerin karşılaştıkları sorunlar ve politikaların yapımı konusunda Konya Büyükşehir Belediyesi'nin hizmetleri ve bunların yanında neler yapılması gerektiğine yönelik önerilerde bulunulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM: ENGELLİ POLİTİKALARI

Toplum, birbirinden farklı özelliklere sahip insanların bir arada yaşama ihtiyacından oluşmakta ve bu karmaşıklığın örgütlenmeleriyle toplum için farklı gruplar ortaya çıkmaktadır. Toplumun dezavantajlı gruplarından olan ve ilgilenilmesi gereken önemli bir bölümünü de engelliler oluşturmaktadır (Güngör ve Güneş, 2012: 26). Engelli bireylerin ihtiyaçlarının giderilmesi ve toplumla kaynaşması için yapılan politikalarda engelli bireylerin rol alan bir aktör olması önemli bir husustur denilebilir.

Çalışmanın bu kısmında öncelikle kavramsal bir çerçeve çizilerek engelli, politika ve engelli politikaları kavramları ele alınacaktır. Sosyal politika ve kentli hakları çerçevesinde engelli hakları hakkında bilgi verilerek, sosyal dışlanma konusu ele alınacaktır. Engelli bireylerin karşılaştığı sorunlarda çok olmasından dolayı çalışmanın bu kısmında eğitim, istihdam ve ulaşım ve fiziksel çevre sorunları ele alınarak, son olarak ise engelli politikalarının oluşmasında rol alan aktörlere değinilecektir.

1.1. Engelli Politikaları: Kavramsal Çerçeve

Çalışmanın bu kısmında öncelikle sosyal politikalar çerçevesinde engelli politikalarına yönelik kavramsal çerçeve ortaya konulmaktadır. Bu kapsamda, öncelikle engelli, politika, engelli politikaları ve sosyal politikalar ile kavramsal bilgilere yer verilmektedir.

1.1.1. Engelli Kavramı

Bir konunun farkındalık açısından önemli olup konuya yaklaşımı, o konunun kapsamına uygun terimlerin bulunması o konuya yaklaşımı belirleyebilmektedir denilebilir. Aynı konuya farklı tanımlar yapılabilmektedir. Bireylerin fiziksel ve zihinsel nedenlerden dolayı bazı hareketlerinde, duyularında veya işlevlerinde kısıtlılık olması sebebiyle dezavantajlı bireyler için, özürlü, sakat, eksik, özel gereksinimli birey ve engelli tanımları yapılmaktadır (Karataş, 2002: 43; Öztürk, 2011: 17).

Engelli tanımı 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanunda, ‘’fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyusal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen bireyi ‘’ olarak tanımlanmaktadır.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise ‘’ vücudunda eksik veya kusuru ‘’ şeklinde tanımlama yer almaktadır (http://www.tdk.gov.tr, 2018). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) engelli tanımı yaparken ‘aktivite kısıtlamaları ve katılım kısıtlamaları ‘’ifadelerini kullanmaktadır (http://www.who.int, 2018). Böylelikle bu iki tanımdan da engelli kavramından ‘kısıtlılık’ kavramının ön plana çıktığı söylenebilir.

Türkiye Bilimler Akademisi tarafından hazırlanan Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğünde engelli kavramı ‘’Bedensel, zihinsel ya da duyusal engel ve yetersizlikleri olan, bu yüzden de özel eğitim alması gereken, öğrenme ve uyum güçlüğü olan kişi” (TÜBA, 2011: 416) şeklinde tanımlanmaktadır. Bu bağlamda engelli bireylerin eğitim almalarının gerekliliğinin önemli olduğu sonucu vurgulanabilir.

Engelli ve sakat kelimeleri farklı anlamlar içerseler de toplumun çoğunluğu tarafından aynı anlamdaymış gibi kullanılmaktadır. Sakat kelimesinin bireyin vücudunda hasta veya eksik bir organa sahip olma halini ve vücudunda bir organını kaybetmesi halini ifade ettiği söylenebilir. Engelli kavramı ise bireyin günlük yaşamda eğitim, ulaşım vb. gibi planlamalar yapılırken herkesin göz önüne alınmaması yani mağdur duruma düşürülmesi olarak ifade edilebilir. Yani herkesin kolayca yararlandığı haklardan yararlanamama durumunda sakatlığın değil, engellenmişliğin sorunsallaşmasıyla engelli kavramının meydana geldiği söylenebilir (Aruk, 2008: 33). Tanımlardan anlaşıldığı üzere bireyin kısıtlılık durumuna göre engellilik çeşitleri meydana gelmektedir.

Bireyin engelli hale gelmesi, doğum öncesi, doğum sırasında ya da doğum sonrası meydana gelen nedenlerden olabilmektedir. Bunlar hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, duygusal yetilerini çeşitli derecelerde kaybetmiş, normal yaşamın gereklerine uymayan kişiler olarak tanımlanabilir. Özellikle doğum sonrası oluşan nedenlere bakıldığında kazalar, duygusal ve sosyal faktörler, savaşlar ve doğal afetler bireylerin engelli olmalarında oldukça etkin bir rol oynamaktadır. Engelli olma durumunda olan bir kişinin dört engelli türünden birinde değerlendirildiği söylenebilir (T.C Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2002: 10). Fiziksel yönden meydana gelen eksiklik veya bozukluklar ya

da kalp ve astım gibi gözükmeyen engellilik çeşidi mevcuttur. Bireyin çeşitli nedenlerle genel zihin işlevlerinin önemli derecede geri kalarak oluşan zihinsel özürlülük türü, bireyin ruhi ve akli yapısında meydana gelen değişikle oluşan psikolojik özürlülük türleri mevcuttur. Ayrıca bireyin hem bedensel hem fiziksel olarak özürlü halde bulunmasıyla da birden fazla özürlülük çeşidiyle beraber dört engellilik türünün mevcut olduğu ifade edilebilir (Murat, 2009: 25-27).

Herhangi bir nedenden dolayı konuşma yetisini kaybeden ve konuşmanın akıcılığında, hızında veya ifade bozukluğunda ya da ses bozukluğu olan kişiler işitme ve konuşma engelliler olarak ifade edilebilir. Zihinsel engellik, genel zihinsel işlevlerde önemli derecede kayıp ve uyumsal davranışlarda yetersizlik durumu olarak açıklanabilir. Süreğen hastalık ise, bireyin çalışma kapasitesi ve fonksiyonlarını kaybetmesine neden olan sürekli bakım ve tedavi gerektiren hastalıklardan meydana gelen engellilik türü olarak söylenilebilir (Besiri, 2009: 359).

Otistik Engelliler (Otizm) ise, bireyin konuşmasında gecikmenin meydana gelmesi veya gelişmemesi, normal insanlar ile ilişki kurma yerine cansız nesnelerle ilgilenme, davranışlarda tekrar edicilik veya kendi yaşıtlarıyla oyun oynamama gibi kendini gösteren gelişimsel bir bozukluktur. Sosyal, iletişimsel ve duyusal alanlarda sorun yaşayan otistik çocuklarda farklı belirtiler meydana gelebilmektedir. Genellikle üç yaşında başlayan bu rahatsızlığın görülme oranı binde birdir ve erkek çocuklarda kız çocuklara oranla dört kat daha fazla görülmektedir (Komisyon, 2002: 4-9).

Engellilik durumu doğuştan meydana geldiği gibi sonradan da meydana gelebilmektedir(Küçükali, 2014: 67).

Engelli bireylerin sosyal ilişkilerden ve ihtiyaç duyduğu hizmete erişiminden, kültürel ve toplumsal faaliyetleri ile iktisadi alandan engellenmeleri de ikinci bir engellilik durumu olarak görülmektedir (Genç, 2015: 67).

Bireyin engelli tanımının fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyusal bir eksiklik ile ifade edilmesinin yanında toplumdan dışlanma hususunun da önemli bir engellilik durumu olduğu söylenebilir.

1.1.2. Politika Kavramı

Kavramsal olarak birden fazla tanımı bulunan politika kavramını Türkiye Bilimler Akademisi Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü ‘’Yöneticilere karar vermelerinde rehberlik eden ilke ya da ilkeler’’ olarak tanımlamaktadır (TÜBA, 2011: 976).

Sosyal Bilimler Sözlüğü politika kavramını ‘’Bir işin nasıl halledileceği, bir planın nasıl gerçekleştirileceği veya bir hedefe nasıl ulaşılacağıyla ilgili adımlar, önlemler ve uygulamalar bütünü’’ olarak tanımlanmaktadır (Acar ve Demir, 2005: 332). Bu bağlamda, bu tanımla ifade edilen adımlar, önlemler ve uygulama aşamalarının dikkatle yönetilmesi yani denetlenmesi önemli bir husustur. Atılacak adımlar da dezavantajlı grupların dikkate alınması, önlemlerin dikkatlice incelenmesi ve uygulamaların başarı oranının dikkate alınmasının önemli olduğu belirtilebilir.

Politika kavramı için ‘’hedefe ulaşmak için izlenen yol’’ tanımı da yapılmaktadır. Belirlenen hedefin yaşamın her alanında olabileceği ve bu hedefe ulaşmak için izlenecek farklı yolların mevcut olduğu söylenilebilir. Ulaşılmak istenen hedef için birçok değişik yoldan birkaçının seçilmesi ve diğerlerinin elenmesiyle varılacak hedefin belirlenmesi için izlenilen bir süreç olduğu da ifade edilebilir (Sunal, 2011: 285).

Politika kavramının tanımının yanında asıl önemli olan tarafı politikanın amacıdır denilebilir. Toplumdaki bütünlüğü sağlamak ve genel yararı ön plana alıp özel çıkarlara karşı konularak insanların ‘’ortak iyiliğini’’ gerçekleştirme amacının önemli bir husus olduğu ifade edilebilir (Kapani, 2011: 18).

Politika amacına ulaşması için kararlılık, tutarlılık, bütünlük ve süreklilik gibi kriterlerin de ön planda olması gerekmektedir. Diğer taraftan bu kriterlerin yanında politikanın gelecekteki başarısı politikanın temel amacını oluşturması gerektiği ifade edilebilir (Tural ve Karakütük,1991: 17). Politikanın yapımından, alınacak sonuca kadar sürecin takip edilmesinin verimlilik açısından önemli bir husus olacağı vurgulanabilir. .

Ülkelerin politika üretiminde değişen şartlara ayak uydurmaları, ihtiyaçlara karşılık vermeleri ve her geçen gün artan toplumsal değişimleri dikkate almaları gerekmektedir. Toplumsal sorunlardaki artış politika yapımcılarının daha fazla sonuç odaklı olmalarını ve değişen şartların iyi analiz etmelerine neden olduğu söylenilebilir (Nacak, 2016: 2).

Küreselleşmenin etkisiyle birlikte politika yapımında diğer bir husus da bireylerin bilgi ve iletişim teknolojilerini iyi kullanabilmesidir. Kamu hizmetlerinin sunumunda ekonomik, toplumsal ve kültürel alanlarda etkili olan teknoloji faktörü politika yapımında da dikkate alınması gerektiği ifade edilebilir. Yapılacak politikanın hazırlanması, uygulanması, vatandaşın sürece katılması ile çok aktörlü bir politika sürecinin hedeflenmesinin önemli bir husus olduğu söylenebilir (Şahnagil, 2017: 77). Bu açıdan bireyin bilgi ve teknolojileri iyi bir derece de kullanıp haberdar olmaları ve bu doğrultuda beklentilerini ileterek politika oluşum sürecinde söz sahibi olmaları dikkat edilmesi gereken bir husus olarak vurgulanabilir.

1.1.3. Engelli Politikaları

Engelli bireylerde yaşamın her yönüne eşit katılım istemektedirler. Bu bireylerin eşit haklara sahip olmaları, başka bireylere bağımlı olmadan yaşama olanakları bulmak en önemli beklentilerinden olduğu söylenilebilir. Engelli bireylerin sağlık, ekonomik, sosyal, siyasal vb. birçok alanda çalışmalar yapılarak ihtiyaçlarının giderilmesi gerekmektedir. Bireylerin bu haklara ulaşmasında ve kullanmasında ne derece verimli politikalar yapılıp yapılmaması dikkat edilmesi gereken hususlardan olduğu ifade edilebilir. Bireylerin eşit haklara sahip olmaları, mevcut haklarını kullanabilmeleri, haklarından haberdar olmaları, yaşam alanlarının kolaylaştırılması için gerekli kurum ve kuruluşların çalışmalar yapması engelli politikaları olarak açıklanabilir. Genel olarak bu politikaların kapsamı engelli bireylerin ulaşılabilirliği, mesleki rehabilitasyonları ve eğitimi, sosyal güvenliği, aktif istihdam politikaları ve sosyal hayata katılımlarını içerdiği söylenebilir (Bilsin ve Başbakkal, 2014: 68).

Tüm vatandaşlar gibi engelli bireyler de sosyal ve ekonomik haklardan yararlanmaları gerekmektedir. Engelli bireylerin haklarını kullanımında kolaylık sağlanması en önemli ve dikkat edilmesi gereken bir husus olduğu söylenebilir(Yazıcı ve Yemişçi, 2010: 188). Farklı ihtiyaçlara sahip olan engellilere eşitlik ve adalet kavramları çerçevesinde desteklenmeleriyle sosyal haklardan yararlanmalarının mümkün olabileceği ifade edilebilir. İfade etmek gerekir ki engelliler sadece sosyal haklardan mahrum kalmak bir yana, klasik haklara da ulaşmada sıkıntı çektikleri söylenebilir (Gökmen, 2007).

Engelli politikalarının yapımında sosyo-ekonomik ve kültürel yapılardaki farklılıkların dikkate alınması gerektiği ifade edilebilir. Bu etmenler dikkate alındığında politikaların yapımına büyük ölçüde yön ve biçim verdiği belirtilebilir. Böylelikle hem politikanın yapımında, hem de verimlilik düzeyinin önemli derece de etkili olacağı söylenilebilir(Altan ve Şişman, 2003: 17).

Engelli politikalarının yapım aşamasında toplumların ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması önemli bir husus olduğu ifade edilebilir. Toplumların devletten beklentilerinin öncelik sırasına dikkat etmelerinin önemli olduğu söylenilebilir. Bazı bölgelerde iş imkânları ilk beklenti olurken, bazı bölgelerde eğitim hizmetleri, bazı bölgelerde de fatura indirimi, ulaşım olanaklarının iyileştirilmesi veya maddi desteğin arttırılmasının önemli olduğu belirtilebilir (Güngör ve Güneş, 2011-2012: 38).

Cumhuriyet yıllarında ele alınmaya başlansa da gerekli önemi görmeyen engelli politikalarının uzun yıllar arka planda kaldığı ifade edilebilir. 1980'li yıllarda engelli politikalarına önem artmaya başladığı fakat Türkiye genelinde uzun yıllardır engelli rakamları üzerinde istatistiki çalışmaların yapılmadığı söylenebilir. Ancak 2000'li yıllarda engelli politikalarının önemli şekilde hız kazanmaya başlandığı ve bu alanda ciddi politikaların yapılmaya başlandığı vurgulanabilir (Burcu, 2006: 74).

1.2. Sosyal Politika Çerçevesinde Engelli Hakları

Engelli bireylere yönelik yapılacak olan politikalarda sosyal politikanın dikkate alınması ve engelli bireylerin kentli haklarına ulaşabilmesi ve yapılacak politikaların engellilerin isteklerine yönelik olmasının önemli bir husus olduğu belirtilebilir. Çalışmanın bu kısmında Sosyal politika kavramına ve engelli politikaları ile ilişkisine bakılıp, engelli bireylerin kentli hakları üzerinde durulacaktır.

1.2.1. Sosyal Devlet Anlayışı ve Sosyal Politika Uygulamaları

Çalışmanın bu kısmında sosyal devlet anlayışı üzerinden hareketle sosyal politikalar açıklanacaktır. Aynı zamanda sosyal politikaların yereldeki yansıması olan sosyal

belediyecilik anlayışına değinilerek, son olarak da sosyal politika bağlamında engelli hakları üzerinde durulacaktır.

1.2.1.1. Sosyal Devlet Anlayışı

İlk olarak 1941 yılında Archbishop Temple tarafından kullanılan sosyal devlet terimi, aktif ve kapsamlı bir şekilde devletin müdahale de bulunmasını öngören bir devlet anlayışını açıklamaktadır. Piyasa ekonomisindeki başarısızlık ve yetersizliklerin ortadan kaldırılması sosyal devletin temel amacının en geniş anlamda ifade edilmesi denilebilir (Yay, 2004: 148).

Sosyal devlet kavramı Sosyal Bilimler Sözlüğünde ‘’devlete, ekonomik ve sosyal alanlarda planlama, düzenleme ve gerektiğinde piyasaya aktif müdahale işlevi yükleyen, bu çerçevede bireylere sosyal güvenlik ve adalet sağlayıcı politikaların geliştirildiği refah devleti modeli (Acar ve Demir, 2005: 373) olarak tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumu Sözlüğünde ise “ekonomik ve sosyal alanlarda bireylere sosyal güvenlik ve adalet sağlayıcı politikalar üreten devlet modeli” (http://www.tdk.gov.tr, 2018) şeklinde ifade edilmektedir.

İnsanlığın var oluşundan günümüze kadar dezavantajlı gruplara yönelik toplumlarda farklı tutum ve davranışlar, toplumsal normlar oluşturulmuştur. İlkçağlardan beri engelli bireylerin sorunlarıyla ilgilenilmesi, yoksullara yardım edilmesi, fakir çocukların eğitimlerine yönelik çalışmaların yapılması ve dezavantajlı grupların sorunlarıyla ilgilenilmesine yönelik kurumların temin edilmesi olagelmiştir. Ancak Avrupa’da 18.yüzyıla gelindiğinde sanayi devrimiyle birlikte geleneksel yardımlaşma kurumları etkinliğini kaybetmeye başlamış ve yardımlaşmayı teşvik eden dini müesseselerin önemli ölçüde geri planda kalmasıyla birlikte dezavantajlı grupların göz ardı edilerek kendi kaderlerine terk edildikleri söylenebilir (Küçükali, 2014: 61). Bu süreçten sonra ülkelerin gelişmişlik düzeyleri, toplumun engelli bireylere bakış açısı, refah sistemleri vb. birçok faktörün engelli bireylerin sorunlarıyla ilgilenilmesi hususunda etkili olduğu ifade edilebilir (Metin, 2017: 320).

Günümüzde değişime uğrayan devlet anlayışı ve toplum yapılarındaki değişimler, devletin fonksiyonlarında artış olmasına neden olmaktadır. Bu artışla birlikte bireylerin devletten sosyal anlamla beklentileri artmıştır. Böylece bireylerin insan onuruna yaraşır bir

asgari düzeye sahip olma istekleri sosyal devletinin vazgeçilmez görevlerinden biri olduğu söylenebilir (Adıyaman ve Demirel, 2011: 117).

Sosyal devlet anlayışının, zayıfı koruyarak ve bireyler arasındaki sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin giderilip, bireyin mutlu olması ihtiyacından ortaya çıkmıştır. Böylelikle sosyal devlet, yurttaşların sosyal ve ekonomik durumlarıyla yakından ilgilenmek, özellikle gelir düzeyi düşük olan bireylerin asgari ölçüde bir yaşam sağlamayı hedeflemektedir (Kacar, 2009: 5).

Sosyal devlet bireyler arasında ekonomik eşitsizliği engelleyerek bireyi korumayı amaçlamaktadır. Milli gelirin dengeli şekilde dağıtımı sağlanarak yoksullukla mücadele etmek sosyal devletin temel amaçlarındandır. Böylelikle toplumda korunmaya muhtaç olan engelli, kimsesiz, yaşlı gibi kesimlerin her daim önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir (Keleş, 2008: 46).

Sosyal devlet, sosyal politikalarını oluştururken ekonomi politikalarına da önemli ölçüde dikkat etmesi gerektiği belirtilebilir. Kaynak oluşturma, kaynak kullanımı gibi hususlara dikkat eden sosyal devlet, sosyo-ekonomik yardımlarda bulunarak meydana gelen eşitsizlikleri ortadan kaldıracağı söylenebilir. Böylelikle sosyal politikalar ve ekonomik politikalar arasında sıkı bir bağ olduğu ifade edilebilir (Altun, 2018: 22).

Genel anlamda sosyal devlet dezavantajlı grupların bakımına önem verirken, aynı zamanda iş olanağı sağlama, iş ilişkilerinde uyum ve sosyal güvence gibi kriterlere de oldukça önem verdiği söylenebilir (Taşçı, 2010/1: 182-183).

1.2.1.2. Sosyal Politikalar: Kavramsal Çerçeve

Sosyal politika, tanımı konusunda ortak bir tanım bulanamayan kavramlardan biridir. Toplumsal eşitsizliklerin azaltılmasını hedefleyen uygulamalar ve düşünceler bütünü olarak veya genel anlamıyla toplumun kapitalizm kesiminin yarattığı farklı belirsizlik ve tehlikelerden korunması olarak da tanımlanmaktadır (Sunal, 2011: 285).

Devlet veya sivil toplum örgütleri, toplumun muhtaç durumunda bulunan bireyler veya gruplara, insan onuruna yaraşır en az asgari yaşam biçimi ile çevreyle uyum sağlayıp kaynaşmalarını sağlamak için sosyal hizmet ve sosyal yardımlarda bulunurlar. Sosyal hizmet

ve sosyal yardım çıkış noktası için sosyal devlet ve devletin sosyal politika kavramı ile ilişkilendirilmektedir (Çelik, 2014: 4).

Sosyal politikaların temel amacının eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, istihdam gibi alanlarla ilgili politikalar geliştirip, toplumun refahını sağlayarak, kişilerin eşit haklarla topluma katılımını sağlamak olduğu söylenebilir (Birinci, 2018: 3).

Toplumdan dışlanma sorunu çeken engelliler, yaşlılar, kadınlar gibi kesimlerin toplumda meydana gelen eşitsizliklerden veya sosyal dışlanmadan korunması ve işsizlik, eğitimsizlik ve sosyal güvence gibi sorunlarında sosyal politikalarla desteklendiği ifade edilebilir (Şahin, 2009: 72).

Sosyal devlet sınıflar arası ekonomik ve sosyal çatışmaları en aza indirmek için sosyal politikalarını uygularken, sosyal adalet ilkesinin dikkate alınmasının oldukça önemli olduğu vurgulanabilir (Çelik, 2014: 4).

Sosyal adalet kavramı Türk Dil Kurumu Sözlüğünde "Toplumun değişik kesimlerinde hayat standardı, gelir düzeyi vb. birtakım ölçülerin fırsat eşitliği çerçevesinde dikkate alınmasıyla sosyal alanda denge durumu" (http://www.tdk.gov.tr, 2019) olarak tanımlanmaktadır. Sosyal Bilimler Sözlüğünde ise "değişik toplum kesimleri arasında gelir dağılımı, yaşam standardı, refah düzeyi vb. gibi ölçütler açısından belirli bir dengenin sağlanmış olması; kamplaşmalara yol açabilecek gelişme farklılıklarının, uçurumların ortadan kaldırılmış olması durumu'' olarak tanımlanmaktadır (Acar ve Demir, 2005: 371).

Her insana yaraşır bir yaşam düzeyi ve sosyal dışlanmayı önleme amacı taşıyan sosyal devleti, sosyal adalet sistemiyle sosyal bütünleşmeyi sağlayarak vatandaşların sosyal politikalardan eşit şekilde yararlanmasını sağlayacağı belirtilebilir. Böylelikle ekonomik ve toplumsal gelişime de katkı sağlandığı ifade edilebilir (Reçber, 2018: 64-65).

Sosyal adalet sistemiyle herkese çalışma olanağının sağlanması, çalışma koşullarının ve çalışma ücretlerinin adaletli bir şekilde ödenmesi, çalışma imkânı olmayanların sosyal güvenlik önlemi alarak sosyal refah düzeylerinin yükseltilmesi önemli bir husustur denilebilir (Çelik, 2014: 5).

Sosyal politikaların yapım aşamasında toplumun eksik yönlerinin veya eşitsizlik meydana gelen durumlarda dengenin sağlanması için gerekli önlemlerin sosyal adalet

kavramıyla alınabileceğini söyleyebilir. Özellikle dezavantajlı grupların toplumla kaynaşması ve eğitim, sağlık, istihdam gibi hususlarda sosyal adalet ilkesine önem verilmesi gerektiği vurgulanabilir.

Sosyal politikaların sosyal adalet çerçevesinde vatandaşlara yapmış olduğu politikalardan memnuniyetleri sosyal hizmetlere erişimiyle mümkün olduğu söylenebilir. Özellikle dezavantajlı grupların sosyal hizmet anlamında sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasının önemli bir husus olduğu ifade edilebilir (Koçak ve Kavi, 2014: 46).

Devletlerin önemli görevlerinden biri de vatandaşlara ekonomik ve sosyal açıdan yardıma muhtaç olmalarını en aza indirmek ve yaşam standartlarının insan onuruna yaraşır şekilde olması için sosyal hizmetlerle katkı sağlamak olduğu söylenebilir (Kerman ve Çiçek, 2009: 132).

Sosyal hizmetlerle engelli, dar gelirli, yaşlı ve kimsesizler gibi dezavantajlı grupların ihtiyaçlarının giderilerek yaşamlarının kolaylaştırılmasını hedeflediği söylenebilir (Koçak, Arslan ve Eti, 2017: 131).

Genel itibariyle sosyal politikaların temel amacının sosyal, ekonomik ve siyasal alanlarda meydana gelen eşitsizliklerin ortadan kaldırılması ve paylaşılmasında adaletli olunması olduğu söylenebilir (Sunal, 2011: 288).

1.2.1.3. Sosyal Politikaların Yerele Yansıması: Sosyal Belediyecilik Anlayışı

Yerel yönetimler sanayi devriminden İkinci Dünya Savaşına kadar genelde yoksullara yardım yönünde politikalar üretirken, Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı arasında daha fazla sorumluluk alarak sosyal politika alanını genişletmiştir denilebilir (Ersöz, 2005: 768).

Küreselleşmenin hız kazanması ile birlikte merkezi yönetimlerin görev ve sorumluluklarını yerele ve sivil toplum kuruluşlarına aktarmasıyla sosyal devlet anlayışının yereli de kapsayacak şekilde yeniden sorgulanmasına neden olmaktadır (Yüksel, 2007: 291-292). Merkezden yerele doğru olan bu değişimle halkın istek ve taleplerinde değişikler meydana gelmiş, buda belediyelerin görev ve sorumluluklarında değişimin meydana gelmesine neden olduğu belirtilebilir (Uğur ve Bostan, 2016: 41-42).

Sosyal belediyecilik uygulamaları, sosyal devletin görev ve yetkilerinin tamamen yerele aktarılması değil, yerel yönetimlerin sosyal politikalarla merkeze yardımcı olması (Berkün; 2017: 584) ve halka hizmet sunan en yakın kamu yönetimi birimi olan belediyelerin sosyal politikalarla engelli, yaşlı, kimsesiz gibi kesimlere sosyal amaçlarla yardımcı olması olarak açıklanabilir (Henden, 2005: 2).

Belediyeler bireylerin sorunlarını ilettikleri ilk basamak oldukları için oldukça önemli bir kurumdur. Bir yandan bireylerin sosyal yardımlarla ihtiyaçlarını giderirken, aynı zaman da toplumun özellikle dezavantajlı grupların kolay bir yaşam alanı bulması için fiziksel çalışmalar yapmaktadır (Kesgin, 2014: 8).

Sosyal belediyecilik bağlamında yapılan bazı hizmetleri şöyle sıralanabilir (Negiz, 2011: 326-327):

- Kimsesizlerin, evsizlerin, sokak çocuklarının ve muhtaç kadınların barınma ihtiyaçlarını karşılamak, öksüzlere çocuk yuvaları ve kreşler yapmak, yaşlılara huzurevleri tesis etmek,
- Sağlık merkezleri, sağlık ocakları, gezici sağlık otobüsleri, ön tanı merkezleri hizmete sokmak,
- Hastaneler civarında hasta yakınları için misafirhaneler oluşturmak,
- Kültür, sanat ve spor tesisleri açmak,
- Tiyatro, sinema, kütüphane ve kültür merkezlerini mahallere kadar yaygınlaştırmak,
- Fakir muhtaç ve yaşam mücadelesi veren kimselere yönelik aş evleri ve imarethaneler kurmak,
- Özürlüler için ulaşım, eğitim ve sosyo-kültürel ortamlarda kolaylık sağlayıcı tedbirler almak,
- Beceri ve meslek edindirme kursları açmak,
- Park-bahçeler ve piknik alanları yaygınlaştırmak,
- Doğal dengeyi koruyan ve çevresel şartları düzenlemiş ucuz konut alanları üretmek,
- Tanzim satış mağazaları ve ekmek fabrikaları kurmak, gıda, kömür, ilaç, kırtasiye malzemesi yardımı yapmak, toplumsal gruplar, sivil toplum kuruluşları ve kitle örgütlerine rehberlik etmek, onlarla dayanışma ve yardımlaşmayı

geliştirmek, gençlerin, engellilerin ve kadınların toplumsallaşmalarını sağlayacak merkezler açmak.

Sosyal belediyecilik kapsamında halkın yerel ihtiyaçlarının giderilmesinde halkın istek ve beklentilerine önem verilmesi halkın memnuniyetini arttıracağı söylenilebilir. Özellikle toplumun dezavantajlı gruplarının topluma adapte olması hususunda beklentilerini iletebilmeleri ve hizmet sunumunda eşit bir şekilde sosyal yardım ve sosyal hizmetlerden faydalanmaları önemli bir sosyal belediyecilik faaliyeti olduğu vurgulanabilir (Akyıldız, 2012: 4422).

Sosyal belediyecilik kapsamında hizmetlerin halka sunulmasından sonra halkın memnuniyet düzeyinin takip edilmesi oldukça önemlidir. Hizmetlerin halkın ihtiyacının ne kadarını giderdiğinin ölçülmesi, memnuniyetsizlik durumunda alınabilecek önlemlerin belirlenmesi, vatandaş odaklı bir anlayışla sunulan hizmetlerin vatandaşa ulaşıp ulaşmadığına önem verilmesi oldukça önemli bir süreçtir denilebilir (Henden ve Henden, 2005: 48).

Vatandaşlara sunulan hizmetlerin diğer bir boyutu da hizmetin kalitesidir. Belediyelerin verdiği hizmetlerin halkın istediği standartlara ulaşamaması onların memnun edememesi sorununu ortaya çıkaracağı sonucuna götürebilir. Amacın sadece hizmet değil, en iyi hizmeti yapmaya ve özellikle dezavantajlı grupların hayatlarını kolaylaştırma açısından kaliteli bir kamu hizmeti sunmak sosyal belediyeciliğin önemli görevleri arasında olduğu söylenilebilir (Sezer, 2008: 150).

1.2.2. Sosyal Politika Aracı Olarak Engelli Hakları

Dünya'da engelli haklarının temelini, Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi oluşturmaktadır. Bu sözleşme bütün ülkelerin kendi engelli haklarını düzenlemelerine yol göstermiş ve 1992 yılından itibaren 3 Aralık Günü Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından uluslararası ''Engelliler Günü'' olarak ilan edilmiştir. Engelliler günü her ülkede farklı günlerde farklı organizasyonlarla kutlanmaktadır. Her yıl değişik bir tema işlenmektedir (Karakaya, 2014: 56).

Geçmiş yıllarda engellilere yönelik yapılan çalışmaların çoğunluğunu tıbbi boyutun oluşturduğu, sosyal boyut ile ilgili çalışmaların geri planda kaldığı ifade edilebilir. Bu durumun zamanla engellilerin toplumdan uzaklaşmasına yani dışlanmasına neden olduğu söylenebilir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde son yıllarda yapılan çalışmalarla sosyal ve hukuki alanlarda önemli gelişmeler kaydedilmiş ve engellerin en aza indirilmesi yönünde politikaların üretildiği ifade dilebilir.. Bu çalışmalarla engellilere karşı önyargılı, fırsat eşitsizliği ve dışlanmışlık gibi durumların ortadan kalkmasına yardımcı olduğu ve sosyal ve psikolojik alanda önemli politikaların hayata geçirildiği belirtilebilir (Özbulut ve Sayar, 2009: 60). Bu nedenle sosyal boyutlar dikkate alınarak yapılacak düzenlemelerle engelli ve toplumun bütünleşmesi sağlanarak, engelli bireylerin sosyalleşmesinin önünün açılacağı söylenebilir (Bulgan, 2017: 40).

Devlet ve sivil toplum örgütleri, toplumda muhtaç duruma düşen birey ve gruplara, insan onuruna yaraşır, minimum yaşama düzeyi ile çevreye uyum sağlayabilmeleri için sosyal hizmet ve sosyal yardım sunmaktadırlar. İşte bu sosyal hizmet ve sosyal yardım anlayışının çıkış noktası sosyal devlet ve devletin sosyal politika kavramı ile ilişkilendirildiği söylenebilir (Negiz, 2011: 325).

Sosyal devlet, engelli bireylerin yaşanabilir bir dünya oluşturma bilincinde olan devlettir. Bireylerin hem temel hak ve özgürlüklerini hem de sosyal durumunu düşünerek sosyal politikalarla bunları korumayı hedefleyen bir anlayışa sahip olduğu söylenebilir(Küçükali, 2014: 63).

Sosyal politikanın alanı ve kapsamının belirlenmesinde zorluklar yaşandığı, bunun nedeninin de sosyal politika kavramının farklı tanımları olmasından kaynaklandığı ifade edilebilir (Ersöz, 2005: 760). Bazı tanımlamalarda sosyal politika, devletin sosyal koşul ve imkânlara müdahale etme şekli olarak geniş bir yelpaze içinde tanımlanırken; bazılarında ise çalışma ilişkileri olarak dar kapsamlı tanımlanmaktadır. Bazı bilim adamları sosyal politikanın kapsamının sadece çalışanlar ile sınırlı tutarken: bazıları ise toplumdaki tüm dezavantajlı grupları dâhil ettiği ifade edilebilir (Çelik, 2014: 4).

Engelli politikaları, devletin konut, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, sosyal yardım ve kişisel sosyal hizmetleri içeren plan, proje ve hizmetlerinin tümünü kapsayan sosyal politikaların önemli bir bölümünü oluşturmaktadır (Çimen, 2009: 75). Bu politikalarla engellilerin daha kolay bir yaşam olanağı sunmak ve toplum hayatına katılım sağlanmasının

hedeflendiği kamusal politikalardır. Bu politikaların kapsamı engellilerin sosyal güvenliğine ulaşabilirliğini, mesleki rehabilitasyonlarını ve eğitimi, aktif istihdam politikaları ve sosyal hayata katılmalarını içerdiği belirtilebilir (Genç ve Çat, 2013: 373).

Engelli bireylere yönelik yapılan sosyal politikalar hem engelli bireyin bireysel ve ekonomik yönden toplumla iç içe olmasına hem de aile ve sosyal çevreye uyum sağlamasında önemli bir yer tuttuğu ifade edilebilir (Genç ve Çat, 2013: 373).

Sosyal politikalarla engelli bireylerin haklarının korunmasın da sosyal barış ve sosyal adaletin sağlanması için bazı önlemler alınması gerekebilir. Bireye asgari bir yaşam düzeyinin sağlanması, vergi sisteminin dikkatle yürütülmesi, bireylere çalışma imkânlarının verilmesi, çalışma şartlarının iyileştirilmesi, hizmete ulaşmada bireye kolaylık sağlanması vb. gibi durumların bunlardan bazıları olduğu söylenilebilir (Çelik, 2014: 5).

Sosyal devlet anlayışı ile birlikte uygulanan sosyal politikalarla engelli bireylerin hakları yasal düzenlemelerle teminat altına alınabilir (Şemşit, Uçar ve Yüksel, 2016: 209). Bu sosyal politikalar ile engelli hakları üzerinde çalışmalar yapılarak sosyal barışın ve sosyal adaletin sağlanarak engelli bireylerin sosyal ve ekonomik hayata katılımları sağlatılabilir (Pektaş, 2010: 5).

Engellilere yönelik sosyal politikalarda sosyal yardım önemli bir yer tutmaktadır. Muhtaç durumda olan engelli bireylere yönelik tedavi ve bakım hizmetleri, gıda yardımı, yakacak yardımı, yaşadığı çevrede fiziksel düzenlemeler, meslek edindirme kursları ve kültürel etkinlikler gibi faaliyetler önemli politikalardır denilebilir (Toprak ve Şataf, 2009: 20).

Genel itibariyle engelli bireylerin ülkeden ülkeye farklı haklara sahip olduğu görülmektedir. Başlıca engelli hakları ayrımcılık yasağı, çalışma ve meslek edinme hakkı, eğitim görme hakkı, temsil edilme hakkı, rehabilitasyon ve sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı, tatil ve seyahat hakkı, spor yapma hakkı, korunma talep edilme hakkı, iletişim kurma hakkı sayılabilir. Gerek uluslararası kuruluşlar gerek se ülkelerin kendi anayasaları engelli bireylerin haklarını koruma konusunda çalışmalar yapmaktadır (Çınarlı, 2008: 25-60).

1.3. Kent ve Kentli Hakları Çerçevesinde Engelli Politikaları

Sosyal devlet anlayışının bir yansıması olarak, sosyal politikaların bir aracı olarak engelli politikalarının aynı zamanda kentli hakları perspektifinden hareketle değerlendirmeye tabi tutulabilmesi mümkündür. Bu bağlamda çalışmanın bu kısmında kent ve kentli hakları konusuna değinilmekte ve engellilere yönelik sunulacak hizmetler, engelli bireylerin kentte yaşamasının sonucu olarak bir kentli hakkı olarak değerlendirilmektedir.

1.3.1. Kent ve Kentli Hakları

Modernitenin esas öznelerinden biriside kenttir. Kalkınma ve bununla birlikte gelişmede kentlerde gerçekleşir. İnsan ise kentin ana öznesini oluşturmaktadır. Medeniyetlerin gelişmesinde kent ve insan çağlar boyu iki temel eksen olmuşlardır. Kent ve medeniyetin iç içe iki kavram olduğu söylenebilir (Parlak, 2018: 13).

Türkiye Bilimler Sözlüğünde kent, ‘’Sürekli toplumsal gelişme içinde olan; toplumun, yerleşme, barınma, gidiş geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerinin karşılandığı; tarımsal etkinliklerin az olduğu; başta ticaret, sanayi, yönetim ve eğitim olmak üzere değişik işlevleri bir araya toplayan, nüfus yönünden yoğun olan büyük yerleşim merkezi’’ olarak tanımlanmaktadır (TÜBA, 2011: 699).

Genel itibariyle teknolojinin gelişmesiyle birlikte tarım ve sanayideki değişim kentleşmeye neden olmaktadır (Kırımlı, 2012: 18). Türkiye Bilimler Sözlüğünde kentleşme, ‘’Sanayileşme ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması, kentlerin büyümesi; toplumda artan oranda örgütlenme, uzmanlaşma ve insanlar arası ilişkilerde kentlere özgü değişmeler olması ve nüfusun kentlerde yoğunlaşma süreci’’ olarak tanımlanmaktadır (TÜBA, 2011: 701).

Kentleşme ile birlikte Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde kısa sürede çok büyük miktarlar da nüfusun kentlere göç etmesi eğitim, sağlık, ulaşım, beslenme, konut, sosyal alanlar gibi ciddi sorunlar meydana getirmektedir. Bireylerin hepsine aynı anda aynı oranda hizmetleri götürmekte zorlaşmaktadır. Aynı zamanda hızlı göçle plansız yerleşme, şehirlerin fiziksel tahribatı ve gelir dağılımında eşitsizlik gibi sorunların ortaya çıktığı söylenebilir (Kırımlı, 2012; 20).

Kentli hakları, temel hakların, ekonomik, kültürel ve toplumsal hakların, siyasal hakların, dayanışma haklarının gerçekleşme alanı olarak, kent mekânın da somut bulmuş hali olarak ifade edilebilir. Bireyin sahip olduğu insan haklarını kentsel mekânlardan yeterince ve özgürce kullanılabilmesidir. Kentli hakları, kentte yaşayan bütün kesimlerin ayrım gözetmeden yani eşit şekilde uygulanması olarak ifade edilebilir (Karasu, 2008: 38).

Kentli haklarının hayata geçirilmesinde bireyin kentlilik bilincine sahip olmasının da önemli olduğu ifade edilebilir. Kentlilik bilinci ile birey hem duyarlı hale gelebilir hem de haklarından güvencesinin oluşmasına neden olabilmektedir. Bu noktada yerel otoriteler kentlilik bilincinin oluşması için fiziksel ve toplumsal ortamı oluşturmakla görevlidirler. Bu fiziksel ortamla kentlinin doyum sağlaması ve ihtiyaçlarının karşılanmasına büyük ölçüde katkı sağlayacağı söylenebilir. Aynı zamanda yerel otoritelerin fiziksel ve toplumsal ortamların oluşmasında kentlilere söz hakkı vermeleri de önemli bir hususdur denilebilir (Çelebi, 2014: 139-140).

1.3.2. Kentli Hakları Çerçevesinde Engelli Politikaları

Kentli hakları çerçevesinde özellikle engelli bireylerle genç yaşta ilgilenilmesi önemlidir. Engelli bireylerin toplum yaşamına katılması için oluşturulacak politikaların özellikle bireyin görüşünün alınması genç yaşta katılım kültürlerinin gelişmesine katkı sağlayacağı söylenebilir. İş, konut, çevre, kültür, eğitim, öğretim ve sağlık gibi konuların kapsamlı bir şekilde incelenmesi engelli bireylerin kente adapte olmasında oldukça faydalı bir adım olabileceği ifade edilebilir (Pektaş ve Akın, 2010: 32).

Engelli bireylerin toplumsal hayatına katılımlarını engelleyen yapılar ve kentin tasarımında engellilerin dikkate alınmamaları önemli bir sorun oluşturmaktadır. Kentlerin belli mekânların da erişilme sorunu yaşayan engelliler, şehrin dizaynın da görüşlerinin alınması önemli bir hususdur denilebilir. Rampasız merdivenler, yüksek yerlerde kurulan ATM'ler, asansörsüz üst geçitler, toplu taşıma araçlarına ulaşmalarının zorluğu vb. aksaklıklar engellilerin yaşamını zorlaştıran durumlar olarak vurgulanabilir. Ayrıca sadece engellilere yönelik yapılan alanlarda da toplumla kaynaşma problemi yaşayan engelliler, toplumla kaynaşmalarının önünde bir engel teşkil ettiği ifade edilebilir (Tören, 2014: 34).

Engelli bireylerin kentli haklarına erişebilirliğinin sağlanması hususunda yapılan politikalarının izlenmesi ve sürekliliği de önemli bir husustur. Bunu da yapabilmenin en önemli aşamasının denetim olduğu söylenebilir. Engelli bireylerin alışveriş, sağlık, yürüme, dinlenme vb. gereksinimlerine bağımsız, güvenli ve konforlu bir şekilde erişebilmelerinin denetlenmesi gerekmektedir. Engelli standartlarına uygun çeşme, tuvalet, oturma, dinlenme ve yürüme gibi alanların uygunluğuna dikkat edilmelidir. Hatta berber, kasap, bakkal ve çay ocakları gibi alanlara da ulaşılması önemli bir sorun teşkil etmektedir (Odabaş Uslu ve Güneş, 2017: 34). Erişebilirliğin denetlenmesi ile birlikte engelli bireylerin sosyal ortamlara katılıp katılmadıkları görülmüş olunup, yapılan politikaların ne kadar etkili olduğunu anlama imkânına sahip olunacağı ifade edilebilir.

Engelli bireylerin yaşamını kolaylaştırması açısından kentlerde fiziksel yapılar, özellikle evlerinden çıktıklarında tuvalet, abdest alma, cami ve kaldırımlarda kolay gezebilme standartları göz önüne alınarak engelli politikalarının yapılmasının önemli bir durum olduğu belirtilebilir.

1.4. Engellilerin Karşılaştığı Başlıca Sorunlar

Engelli bireylerin engel çeşitlerine göre birçok karşılaştığı sorunlar vardır. Çalışmanın bu kısmında engellilerin daha çok karşılaştığı ve toplumla kaynaşmasına yardımcı olacak sosyal dışlanma, eğitim, istihdam, ulaşım ve fiziksel çevre gibi sorunları ve bunların yanında engelli bireylerin karşılaştığı diğer sorunlarda ele alınacaktır.

1.4.1. Engellilerin Sosyal Dışlanma Sorunu

Farklı tanımları bulunan sosyal dışlanma kavramının, sivil, politik, ekonomik ve sosyal vatandaşlık haklarından mahrum olma veya mahrum edilme durumu olarak da tanımlanmaktadır. Sosyal bütünleşmenin karşıtı olan kavram, sosyal bütünleşmenin toplumla olan sosyal, ekonomik, politik ve kültürel faaliyetlerin tümünden, herhangi bir bölümünden veya tamamen yoksun olma durumunu ifade ettiği de söylenilebilir (Çakır, 2002: 84).

Sosyal Bilimler Sözlüğünde sosyal dışlanma, ‘’Birey veya küçük bir grubun, içinde yaşadığı geniş grubun imkânlarından yararlanamaz biçimde ayrıştırılması ve diğer birey veya grupların kurabildiği bağlantı ve ilişkilerden yoksun bırakılması’’ olarak tanımlanmaktadır (Acar ve Demir, 2005: 373).

Fiziksel işlevlerdeki bozukluk ve bunların hareket yeteneğinde yarattığı eksiklik ve güçlük bireyi toplumdaki diğer kişilerden farklı kılmaktadır. Engelli bireyleri de toplumdan ayıran asıl nedeninde bu olduğu söylenebilir. Her tür ayrımcılığın temelinde farklı olmak yani alışılmamış özelliklere sahip olunması vardır denilebilir. Fiziksel işlevlerde meydana gelen bozukluklar hareket yeteneğini kısıtladığı için engelli bireyleri toplumdan uzaklaştırmaktadır. Toplumun dışlayıcı tutum ve davranışları engelli bireyleri olumsuz yönde etkileyerek toplumdan uzaklaşmalarına ve eşit bireyler olarak topluma katılmalarını önlediği ifade edilebilir (Karataş, 2002: 44).

Engelliler toplumda yaşayan dezavantajlı gruplardan olduğu için sürekli olarak sosyal hayatın birçoğunda engellerle karşılaşmaktadırlar. Bu engeller engelli bireylerin sosyal yaşama katılımlarını fiziki, sosyal ve siyasal olmak üzere birçok yönden etkilediği ifade edilebilir. Bu yüzden engelli bireyler özellikle ekonomik yönden sosyal dışlanma yaşadığı gibi aynı zamanda tanınma, değer görme gibi birçok boyutta sosyal dışlanma ile karşılaştıkları belirtilebilir (Kesgin, 2014: 1-4).

Engelli bireylerin dışlanma ile birlikte temel gereksinimlerini karşılayamamalarıyla günden güne toplumla olan bağlarının zayıflamasına hatta kopmasına neden olabilmektedir. Toplumun kaynak kullanımı, engelli bireylerin bundan haberdar olmaları veya haberdar edilmeleri, sosyal politikaların yapımında dikkate alınması gereken önemli bir husus olduğu ifade edilebilir (Sapancalı, 2005: 54).

Küreselleşme ile birlikte daha fazla öne çıkan rekabet ortamına ayak uyduramamak, yeni ilişkilerle beraber toplumsal ortamlarda bulunmak için gerekli nitelik ve vasıflara sahip olmamak, meydana gelen eksiklikleri maddi ve manevi yönden giderilmemesinin güçlenmesi, engelli bireylerin sosyal dışlanma sürecinin hızlanmasına neden olduğu ifade edilebilir. Meydana gelen bu olumsuzluklara karşın her geçen gün sosyal dışlanmaya maruz kalan engelli bireylerin sayısının artmasına karşın politikaların yapılma ihtiyacının da önem kazandığı söylenebilir (Hekimler, 2012: 24).

Engelli bireylerin yasal haklarının korunması için bir hukuk devleti, engelli odaklı sosyal politikalar ve işgücüne katılımlarının artmaması durumunda sosyal dışlanmanın devam edeceği söylenilebilir. Toplumla bütünleşmelerinin dikkate alınması sosyal dışlanmanın ortadan kalkması veya en aza indirilmesi hususunda önemli bir adım olacağı belirtilebilir (Ergüden, 2008: 6).

Sosyal dışlanmanın olması ile birlikte bireylerin ve ailelerin yaşayacağı en önemli sorunlardan biride fiziki ve ruhsal sorunların meydana gelmesidir. Yeterli beslenme ve sağlık hizmetlerinden yararlanamamaları bireyleri olumsuz etkilemektedir. Bunlarla beraber sosyal dışlanma toplumda umutsuzluk ve yabancılaşma ortamını da oluşturacağı söylenilebilir (Çakır, 2002: 99-100).

1.4.2. Engellilerin Eğitime Yönelik Sorunları

Bireylerin topluma eşit katılabilmeleri, potansiyellerini görebilmeleri ve topluma ayak uydurabilmelerinin ön koşulu olan eğitim, temel bir insan hakkı olup uluslararası sözleşmeler ve Türkiye iç hukuk mevzuatında güvence altına alınmıştır. Eğitim sürecinin en önemli aşamalarından birinin de erişim olduğu söylenebilir. Engelli bireylerin eğitim hizmetlerine ulaşması ilgilenilecek başlıca sorunların başında gelmektedir denilebilir. Sadece eğitime katılım oranlarının yüksek olup olmaması değil bunun yanında engelli bireylere verilen eğitimin kalitesi ve eğitime ulaşabilirliklerinin dikkate alınmasının da önemli bir husus olduğu söylenebilir (Arslan ve Aslan, 2014: 50).

Tüm bireylerde olduğu gibi engelliler içinde temel problemlerinin giderilmesi, temel ihtiyaçlarını karşılamakla mümkündür. Eğitim, giderilecek olan temel ihtiyaçlar için önemli bir faktördür. Eğitim ile birlikte sadece engelliler değil, aynı ortamı paylaşan kişilerde engellilerin problemlerinin giderilmesi konusunda bilinçli olma ve onlara yardımcı olabilecekleri ifade edilebilir. Engelli bireylere verilen eğitimde diğer bireylere göre daha fazla çaba, sabır, tecrübe ve zaman gibi faktörlerin oldukça önemli olduğu vurgulanabilir (Sakarya, 2011: 27).

Engelli bireylerin eğitim almalarıyla birlikte kendi kendilerine yeter hale gelip temel yaşam becerilerini geliştirmeleri de önemli derecede değişikliğe uğrayacağı söylenebilir. Kazandıkları eğitimle zihinsel ve bedensel anlamda kendilerini vatandaş gibi görme, daha

iyi ve rahat yaşamanın yollarını bulma ve meslek alanlarında kendilerini yetiştirme anlamında katkı sağlayacağı ifade edilebilir. Ayrıca sosyal olaylara ilgi gösterme, zamanla bulunduğu sosyal çevreden hoşlanma ve grup halinde çalışma becerilerini geliştirme yönünde eğitimin katkı sağlayacağı söylenilebilir (Ulutaşdemir, 2007: 120).

Eğitim ile birlikte bilinç düzeyleri artan engellilerin daha bilinçli hareket etmeleri ve sağlık konularına ilgilerinin artarak engelli olma oranlarının düşüş gösterebileceği söylenebilir. Bilinçsiz, ilgisiz ve dikkatsiz bir toplum meydana gelmemesi anlamında eğitimin çok önemli olduğu ifade edilebilir (Genç, 2015: 71-72).

Genel anlamıyla bireylerin başkalarına muhtaç olmadan ve sağlıklı yaşayabilmeleri için yaşam desteği önemlidir. Bunun yanında başkasına bağlı olmadan ve tüketen değil üreten birey olmak için istihdama yönelik mesleki eğitim almaları da önemlidir denilebilir. Bunların yanında din eğitimi de oldukça önemlidir. Manevi anlamda kendisini tatmin etmek ve hayatının neden böyle olduğu hususunda bazı soruların cevaplanmasında din eğitiminin önemli olduğu söylenebilir. Böylelikle toplumla kaynaşmasının da sağlanacağı ifade edilebilir (Öz, 2013: 83-84).

1.4.3. Engellilerin İstihdam Sorunları

Bir bireyin engelli olması onun bazı haklardan mahrum kalacağı anlamına gelmez. Engelli bireylerde diğer bireyler gibi çalışma hakkı gibi birçok hakka sahiptirler. Gelişen toplumlarla birlikte insanlar arasında engelli, fakir, kadın gibi insan ayrımından uzak kalınarak çalışma hakkı da herkese sunulmaktadır. Engelli bireylerin çalışarak gelir elde etme sürecinde sadece ailenin değil, toplum ve devletinde sorumluluğunun olduğu söylenilebilir. Toplumun sahiplenmesi ve devletin gerekli çalışmalarla bunu desteklemesi gerekmektedir. Hem gelir elde eden engelli bireyler aynı zamanda da toplumla kaynaşma, sorumluluk bilincinin gelişmesi ve sadece tüketen değil üreten konumuna geçeceği ifade edilebilir (Köksal, 2010: 49).

Toplumdaki bütün bireylerin çalışma ihtiyacı olduğu gibi engelli bireylerinde diğer bireylere göre çalışma ihtiyaçları daha fazladır. Engelli bireylerin istihdam edilmeleri de psikolojik yönden olumlu bir etkidir denilebilir. Bireyin çalışma hayatına girmesi hem

başkasına muhtaç olmaktan, hem dışlanmışlıktan uzak olup kaynaşmasına ve üretime katkıda bulunması sonucunu doğuracağı ifade edilebilir (Meşhur, 2004).

Engellilere acımak yerine onlara güvenilip şans verilmesi onların topluma katılmalarına büyük destek sağlayacaktır. Böylelikle toplumdaki diğer bireylerle eşit katılım sağlanmış olup ve güvenle toplumla bütünleşmesinin önemli ölçüde gerçekleşeceği ifade edilebilir (Öztürk, 2011: 32).

Engellilerin istihdamına yönelik önemli bir sorununda aile faktörü olduğunu söylenilebilir. Çocuğum ‘’nasılsa engelli’’ diyerek çocuklarına karşı aşırı korumacı ve çalışmamalarını önemsememeleri çocukların hayatlarını zorlaştırdığı belirtilebilir. Sürekli evde oturan engelli birey, eğitim ve istihdamdan uzak olmaları sosyal ve fiziksel ortamdan uzak kalmalarını ve bununla beraber çalışmaya gönderilmemeleri engelli bireyi olumsuz etkilemektedir denilebilir. Çalışma hayatından uzak tutulup aşırı korumacı tavırları engelli bireylerin kendi kararlarını alamama ve kendi başına yaşayamama sorunlarını da ortaya çıkardığı ifade edilebilir (Tören, 2014: 35).

Engelli bireyler de istihdam öncesi hangi işlerde çalışabileceği, iş öncesi meslek eğitimi gibi konuların meslek analizi yapılmasının önemli bir aşama olduğu belirtilebilir. Engelli bireyin eğitim alması ile birlikte, hem engelli bireylerin ailelerinin acaba çocuğum bu işi yapabilir mi? Kaygısından kurtulmasına, hem de meslek yeterliliğinden dolayı bireyin kendini iyi hissedeceği hissine kapılması gibi sorunların çözüme kavuşacağı belirtilebilir (Öztürk, 2011: 29-30). Böylelikle hem engelli bireyin hem de ailenin rahatlaması büyük ölçüde gerçekleşeceği ifade edilebilir.

Engellilerin toplumla kaynaştırılmasında önemli yere sahip olan eğitim ve istihdam politikalarının birbirine oldukça bağlantılı olduğu söylenebilir. Öncelikle istihdam edilecek bireye ortama adapte olması, grup çalışması ve verimli biri olması için eğitim alması, engelli bireyi bilinçli hale getirecektir. Ayrıca sadece engelli bireylerin değil, normal bireylerinde engelli bireylere karşı tutum ve davranışları hususunda eğitim verilerek bilinçlendirilmeleri de kaynaşma seviyesini yükselteceği vurgulanabilir (Arslan ve Altıntaş, 2012: 176).

1.4.4. Engellilerin Ulaşım ve Fiziksel Çevreden Kaynaklı Sorunları

Engelli bireylerin topluma katılımlarının önündeki engellerden biri de ulaşım sorunu ve fiziksel çevredir. Engelli bireylerde bulunan hareket yetersizliği/eksikliğinden dolayı yaşam alanlarının oluşturulmasında engelli bireylerin düşünülmeden tasarlanması ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Yaşam alanları düzenlenirken toplumun tüm kesimlerinin dikkate alınmasının önemli olduğu söylenebilir (Öztürk, 2011: 26).

Engellilere yönelik politikaların yapımında engelli bireylerin önündeki fiziksel engellerin kaldırılması önemli bir husus olmalıdır. Fiziksel çevrede rahat hareket edilmesi ile engelli bireyin kentte kısıtlı kalmamasına katkı sağlayacağı söylenebilir. Kentte yaya yollarının düzenlenmesi, toplu taşıma araçlarına rahat inip binilmesi, kamu ve özel kurumlara rahat ulaşabilmeleri ile fiziksel sorunların ortadan kalkarak, kentte geniş bir alana sahip olmalarına böylelikle toplumla kaynaşmalarına katkı sağlanılacağı ifade edilebilir (Kesgin, 2011: 26).

Engelli bireylerin toplumla bütünleşmesinin bir diğer yolu da tatil yapma ihtiyacının giderilmesidir. Turizm sektöründe fiziksel mekânın yapımında engelli bireylerinde dikkate alınmasının da önemli bir husus olduğu söylenebilir. Dinlenmek ve tatil yapma ihtiyacı duyan engelliler, tatil yaparken kendilerine göre tasarlanmış bir ortam aramaktadırlar. Turizm sektöründe engelli bireylerin dikkate alınması sosyal dışlanmanın önüne geçecek önemli bir adım olduğu söylenilebilir (Yenişehirlioğlu ve Türkay, 2013: 48).

Engelli bireylerin ulaşımında kaldırımların ve rampaların dizaynı, üst geçitlerin yapımı ve asansör ihtiyacı, kaldırımların üzerine araçların park edilmemesi de ulaşım açısından önemlidir. Kamu kurum ve kuruluşlarına ulaşabilme, eğitim alan engelli bireylerin kütüphane hizmetlerinden yararlanabilmesi ve buralarda internet erişimine ulaşabilmelerinin de dikkate alınması gerektiği söylenilebilir (Özteke Kozan, Bozgeyikli ve Kesici, 2018: 219).

Ayrıca engelli bireylerin evlerinden dış mekâna çıktıklarında karşılaştıkları ulaşım ve fiziksel engeller en aza indirilmelidir. Örneğin; yeşil alanlarda gerekli alana sahip olup piknik yapma, konserlere katılma, futbol maçları izleme, camilerde ibadet edebilme, kafe ve eğlence merkezlerine gidebilme, toplu taşıma araçlarıyla rahatça şehirleri gezebilme, tuvalet

ihtiyaçlarını giderebilme gibi faaliyetlerde gerekli ortamların sağlanması, engelli bireylerin topluma katılma isteklerini önemli derecede arttıracağı ifade edilebilir.

Engelli bireylerin karşılaştığı sorunlardan ulaşım ve fiziksel çevre ayrı bir öneme sahiptir denilebilir. Çünkü her bireyin istihdam edilmesi, eğitim görmesi mümkün değildir. Fakat hemen hemen tüm bireyler sosyal ortamlara çıkıp, kendilerini psikolojik olarak rahatlatma ve toplumla kaynaşma ihtiyacı hissederler. Bunun için engelli bireylerin evinden çıkıp kolay ulaşım sağlaması ve gideceği mekânların dizaynı da engelli bireylerin düşünülmesi onların rahat hareket edebilmesi için önemli bir husustur. Özellikle üst geçitlere, binalara, girişi yüksek olan camiler gibi yüksek yerlere asansör kurulması yani engellilerin merdiveni kullanmamaları önemli olduğu söylenilebilir.

2012 yılında TÜİK tarafından yapılan sağlık araştırmasında 14.400 hanede herhangi bir yardım almadan ya da yardımcı bir araç kullanmadan merdiven inip çıkamayanların cinsiyet ve yaş grubuna göre dağılımları sonucuna göre herhangi bir yardım almadan ya ada yardımcı bir araç kullanmadan merdiven inip çıkmakta zorlananların oranı erkekler için % 3.1 ve kadınlar için % 7.4'tür. Sonuçlara göre 45-54 yaş aralığında erkeklerin % 2.1', 55-64 yaş aralığındaki engellilerin % 5.2'si, 65-74 yaş aralığındaki engellilerin %13.2'si ve 75+ yaş aralığındaki engellilerin %34.7'sinin merdivenden inip çıkmakta zorlandıkları görülmektedir. Engelli kadınların ise 54-54 yaş aralığında bulunanların % 4.9'unun, 55-64 yaş aralığındaki engelli kadınların % 16.1'inin, 65-74 yaş aralığındaki engellilerin % 30.6'sının, 75+ yaş aralığındaki engelli kadınların % 51.2'sinin merdiven kullanmakta güçlük çektiği görülmektedir. Merdiven kullanmakta engelli erkek ve kadınların yaşa bağlı olarak zorlandıklarında artış olduğu görülmektedir.

1.4.5. Engellilerin Karşılaştığı Diğer Sorunlar

Engelli bireylerin konaklama ihtiyaçlarını giderirken, binaların iç mekan tasarımları da oldukça önemlidir. Öncelikle çalışan personelin bilinçli olması engelli bireylerle sağlıklı iletişim kurmaları da dikkat edilmesi gereken bir durumdur denilebilir. Bir diğer husus ise binaların iç tasarımlarının binalar yapılmadan önce düşünülmesi gerekmektedir. Yapılacak iç tasarımların hareket, görme, işitme gibi bütün engel türlerine göre şekillenmesi gerekmektedir. Elektrik anahtarlarının yüksekliği, engelli araçlarının konaklama tesislerinde

rahat dolaşımı, sosyal faaliyet alanlarından faydalanma gibi durumların dikkate alınması engelli bireylerin tatil yapmasına ve toplumla kaynaşmasına yardımcı olacağı söylenilebilir (Pehlivanoğlu, 2012: 28).

Engelli bireylerin sağlık ve sosyal ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda gerekli maddi desteğin sağlanması gerekmektedir. Temel ihtiyaçlarını gideremeyen engelli veya ona bakan ailelere yönelik sosyal yardımlar yapılmalıdır. Özellikle evde bakıma muhtaç engellilerin belirlenmesi ve yoksulluktan korunması için politikaların üretilmesi oldukça önemli bir husustur denilebilir (Besiri, 2009: 370).

İslam dininin kaynağı olan Kur'an'ı Kerim ayrımcılığı reddetmekte ve engelli bireylerinde toplumla kaynaşması konusunda Hz. Muhammed'in engellilere önemli görevler verdiği görülmektedir. İslam da engelli haklarının anlaşılması için görme engelli olan Ümmi Mektum'a bakmak gerekir. Hz. Muhammed'in onu kendisinin yerine vekil bırakması, imamlık ve müezzinlik görevi vermesi, savaşa ve namazlara katılması engellilerin İslam toplumunda sosyal hayatın içinde olduğunu gösteren örneklerdendir denilebilir(Bozacı, 2016: 734).

Engelli bireylerin sosyalleşme düzeylerinin düşük olması toplumdan uzaklaşmasının yanında aile içerisinde de oluşabilecek sorunları da tetiklediği söylenebilir. Zamanın çoğunluğunu evde geçiren engelli bireyler ailenin sosyal çevresini, beklenti ve planlarını, anne ve babayı kaygı ve umutsuzluğa iten sorunları meydana getireceği ifade edilebilir (Doğru ve Aslan, 2008: 544). Engelli bireylerin anne ve babalar üzerinde yalnızca olumsuz etkiler değil, olumlu etkiler de meydana getirdiği belirtilmektedir. Örneğin, 1984 yılında Kazak ve Marvin'in bu alanda yapmış olduğu çalışmayla eşlerin evlilik sürecinde bir engelli çocuğa sahip olmaları, çocuğun sürekli gelişmesi için ortak bir çaba gösterdiklerini ve bu çaba ile eşlerin birleşip, ilişkilerini güçlendirdikleri ifade edilebilir (Doğan, 2010: 232).

1.5. Engelli Politikalarının Şekillenmesinde Rol Alan Aktörler

Engelli politikaların yapımında ülkelerin kendi resmi ve gayri resmi aktörleri rol almakta ve bunun yanında uluslararası aktörler de rol almaktadır. Çalışmanın bu kısmında engelli politikalarının şekillenmesinde rol alan resmi, gayri resmi ve uluslararası aktörler ele alınacaktır.

1.5.1. Resmi Aktörler

Engellilere yönelik yapılacak politikalarda ilgili bakanlıklar veya diğer bakanlıklarla koordineli çalışılıp sürece dâhil olabilmektedirler. Engelli bireylerin sağlık sorunları ile ilgili bakanlık, eğitim durumları gibi konularda ilgili bakanlık politika üretiminde birlikte çalışıp politika ürettikleri söylenebilir.

Engelli politikalarının oluşumunda birincil resmi aktörler içerisinde yasama faaliyeti yürüten, yasal düzenlemelerini hayata geçiren yasama organlarının (parlamento/kongre/meclis) öncelikle etkisi bulunmaktadır. Bununla birlikte, yasal düzenlemeleri uygulayan yürütme organı (Cumhurbaşkanı/Bakanlar Kurulu/ Devlet Başkanı) da etkili olmaktadır. Bununla birlikte, yargı organlarının da engelli haklarına yönelik ihlallerin önlenmesinde rol oynadığı söylenilebilir.

Engelli politikalarını şekillenmesinde ikincil resmi aktörlerin etkisinden de bahsedilmesi mümkündür. Merkezi yönetim ve bakanlıklar düzeyinde engelli haklarına yönelik politikalar üretilirken; yerel düzeyde özellikle merkezi yönetimin taşra kuruluşları etkili olmaktadır ve yerel yönetimler yerel düzeyde politika üretiminde ve politikaların uygulamaya konulmasında önemli rol oynamaktadır.

Yerel yönetimler bazında baktığımız da ise belediyeler önemli görevler üstlenmektedirler. Merkezi yönetim halka en yakın hizmet birimi olan belediyelere görev ve yetkilerini devretmesiyle belediyeler sosyal sorunlarla ilgilenme görevini üstlendiği söylenebilir. Engellilere yönelik sosyal politikaların oluşturulması açısından belediyeler bünyesinde kurdukları birimlerle bu işlemleri yürüttüğü ifade edilebilir (Pektaş, 2010: 13).

Üniversiteler de engellilerin sosyal hayatta karşılaştıkları problemleri ortadan kaldırmak veya en aza indirmek amacıyla kongreler, paneller, söyleşiler vb. gibi etkinlikler düzenlemektedirler. Düzenlenen bu etkinliklerde engellilerin sorunlarının giderilmesi için tavsiye kararların, pratik hayatta uygulamaya konulması ve engelli bireylerin sorunlarının en aza indirilmesi hususunda zaman zaman beklenilen düzeyde olmaması ve gerekli önemin gösterilmemesi de önemli bir sorun olduğu ifade edilebilir (Küçükali, 2014: 62).

1.5.2. Resmi Olmayan Aktörler

Sivil toplum kuruluşları gönüllü kuruluşlar olup, toplumun isteklerini yönetimlere duyurmada, kamuoyuna ve yönetimi etkileme hususunda karşılaştıkları güçlüklere ve sorunlara çözüm üretmede etkili olabilecek kuruluşlardır. Kar amacı gütmeyen bu kuruluşlar insan hakları, sağlık, eğitim ve insani yardım gibi konularda ulusal ve hatta uluslararası alanlarda faaliyet göstermektedirler (Yazıcı ve Alimanoğlu Yemişçi, 2010: 196).

Vakıflar ve dernekler dünya genelinde çalışmalar yaparak engelli bireyleri bir araya toplayıp din, dil, ırk ayrımı yapmadan iş, sağlık, eğitim gibi ihtiyaçlarını gidermektedir. Ayrıca sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerle engellilerin sosyal hayata katmak hedefiyle engelli bireylere yönelik çalışmalar yaptıkları söylenebilir (www.megep.meb.gov.tr, 2018).

1.5.3. Uluslararası Aktörler

Birleşmiş Milletler kuruluşundan bugüne engelli bireylerin yaşam kalitelerinin iyileştirilmesi ve yükseltilmesi hususunda çalışmalar yapmaktadır. Birleşmiş Milletlere Bağlı kuruluşlarda engellilere yönelik çalışmalar yürütmektedir. Bunlar, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu (UNESCO), Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (UNICEF) gibi kuruluşlar bulunmakta ve ayrıca Birleşmiş Milletler Özürlülük Programı da bulunmaktadır. Ayrıca Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) de engellilerin iş piyasasına erişimi ile ilgili çalışmalar yürütmektedir (www.megep.meb.gov.tr, 2018).

Avrupa Birliği engelli bireylerin ekonomik ve sosyal açıdan topluma aktif olarak dâhil edilmesini ve tam katılım sağlamasını insan hakları bağlamında teşvik etmektedir. Engelli bireylerin topluma kazandırılması, engelli bireylerin sosyal mesleki sorunları gibi birçok sorunla ilgilenen Avrupa Birliği, engelli politikalarının oluşumunda önemli uluslararası aktörlerden olduğu söylenebilir (Şemşit, Uçar ve Yüksel, 2016: 211).

Engellilere yönelik diğer uluslararası örgütlenmelerden bazıları ve amaçları şu şekilde sıralanabilir (http://www.engelsizblog.com, 2019):

- DPI (Disabled Peoples' International): Özürlü bireylerin tam katılım, fırsat eşitliği ve gelişim konularında desteklemekte ve yarısından fazlası gelişmekte olan ülkelerde olmak üzere 110 üye ülkeye sahiptir.
- RI (Rehabililitation International): Dünya çapında özürlü bireyler ve ailelerinin adına toplumda bu bireylere fırsat eşitliği yaratılması, özürlülerin rehabilitasyon ve özürlülüğünün engellenmesine yönelik çalışan ulusal ve uluslararası kurum, kuruluş ve organizasyonların oluşturduğu bir federasyondur.
- HI (Handicap İnternational): Engelllerle karşılaşan ve korunmaya muhtaç bireylerin yaşam şartlarının iyileştirilmesine yönelik çoklu disipliner yaklaşımlarla hazırlanan programları desteklemekte ve yerel kapasitelerin güçlendirilmesi, gelişim ve bütünleştirici hareketlerin desteklenmesi ve özüre bağlı engellerin önlenmesine yönelik çalışmalara öncelik vermektedir.
- WID (World Institute on Sisability): Engelli bireylerin toplumla tam olarak bütünleşmesi ve bağımsızlıklarının arttırılmasına yönelik çalışmalar yapan, kamu yararına çalışan bir kuruluştur.
- EENET (Enabling Education Network): Dünya genelinde bir bilgi paylaşım ağı yoluyla marjinal grupların eğitimlerinde bütünlüğün sağlanmasını desteklemeye ve geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmaktadır.
- Gladnet InfoBase-Global Applied Disability Research and Information Network on Employment and Training: Bu kuruluşda özürlü bireylerin mesleki rehabilitasyonu ve istihdamına yönelik bilgiler, ulusal yasalar, programlar ve başarılı uygulamalar ve etkin stratejiler yer almakatadır.
- IDDC (International Disability and Development Consortium): 100 ülkede özürlülerle ilgili çalışmaların geliştirilmesi için 14 uluslararası sivil örgütten oluşan özerk bir kuruluş olup, işbirliği, bilgi ve uzmanlık paylaşımı yoluyla özürlü bireylerin haklarının etkin şekilde geliştirilmesini amaçlayan bir kuruluştur.
- EDF (European Disabilty Forum): Avrupa birliği düzeyinde özürlülerin çıkarları için mücadele eden ve tüm üye ülkelerden özürlülere yönelik hizmet veren sivil toplum örgütlerinin bir araya geldiği bir örgütlenmedir.
- European Parliament of Disabled People: Avrupa Özürlüler Parlamentosu, Avrupa Parlamentosu'nun Özürllük Gündemi dahilinde ve Avrupa Özürlüler Yılını takiben gerçekleştirilecek olan faaliyetleri destekleyeceğini ve bu süreçte özürlülere yönelik örgütlerin temsilcileriyle diyalog içerisinde olacaklarını gösteren bir ortamdır.

İKİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE'DE ENGELLİ POLİTİKALARI VE BELEDİYELER

Çalışmanın bu kısmında Türkiye'de engelli politikalarının yasal ve anayasal dayanakları irdelenmektedir. Bununla birlikte konu ile ilgili uluslararası mevzuat ve uluslararası aktörlerin engelli politikalarının şekillenmesindeki rolleri ele alınmaktadır.

2.1. Engelli Politikalarına Yönelik Yasal Çerçeve: Anayasal ve Yasal Dayanak

19.yy'ın sonlarında engelli eğitimi Avrupa ülkelerinin ilgilendiği konular arasında yer almıştır. Osmanlı Devleti'nde II. Abdülhamit Avrupa'daki sosyal politikaları takip ederek, Osmanlı'da uygulamaya çalışmıştır. Avrupa'daki gelişmelerle birlikte II. Abdülhamid İstanbul'da sağır, dilsiz ve kör çocuklar için okul açtırmış ve bu kurumun modernleşme açısından bir örnek olduğunu söylemiştir (Demirci Akyol, 2013: 35-39).

Türkiye'de engelli bireylere yönelik 1876, 1921, 1924, 1961 ve 1982 Anayasalarında doğrudan veya dolaylı çalışmalar incelenerek, engellilere yönelik kanunlar ve özellikle engellilerin hakları açısından oldukça önemli olan 5378 sayılı Engeliler Hakkında Kanun irdelenecektir.

2.1.1. 1982 Anayasası Öncesinde Engellilere Yönelik Düzenlemeler

Türkiye'de engelli bireylere yönelik doğrudan veya dolaylı çalışmalar bulunmakla beraber 1876, 1921 ve 1924 Anayasalarında doğrudan bir hüküm görülmemektedir. Engellilere yönelik düzenlemelerin 1961 Anayasa'ndan sonra gündeme geldiği ifade edilebilir.

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra engellilere yönelik 1960'lı yıllarda engellilerin çalışmalar yapılmaya başlansa da 1961 Anayası'nda doğrudan bir hüküm yer almamıştır. Engellilerin istihdamına yönelik 1967 yılında çıkarılan 854 sayılı Deniz İş Kanununun 13. maddesinde ve 1971 yılında çıkarılan 1475 sayılı İş Kanununun 25. maddesinde engellilerin çalıştırılması hakkında hükümler yer almıştır. 1970'li yıllarda engelliler hakkında düzenlemeler artarken, 1982 Anayasası ile birlikte üzerinde durulan bir konu haline geldiği belirtilebilir (Çınarlı, 2008: 20; Hüseyinli, 2017: 141).

1961 Anayasa'sının engellilerin açısından bir getiri ise, 1961 Anayasa'sına dayanarak ilk kez özel eğitim yönetmeliği çıkarılmıştır. Engellilerin eğitimi açısından atılan bu adımla birlikte 1965'te Ankara Üniversitesi bünyesinde ''Özel Eğitim Bölümü'' açılmıştır (Kara, 2016: 253).

Engelli bireylere yönelik politikaların 1970'li yıllarda önem kazandığı söylenebilir. 1973 yılında çıkarılan 1739 Sayılı Eğitim Temel Kanunu'nun 8. maddesinde "…Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır" hükmü yer almıştır.

2.1.2. 1982 Anayasası'nda Engellilere Yönelik Düzenlemeler

Engelli bireylerin toplumla kaynaşması, kendilerini toplumun bir ferdi olarak hissedebilmesi ve sosyal dışlanmadan uzak kalmalarının en önemli aşaması eşitlik kavramı üzerinde durulmasıyla mümkün olacağı söylenebilir. Eşitlik ilkesiyle kendilerini topluma entegre etmeye çalışan engelli bireylerin diğer sosyal haklardan yararlanma imkanlarının artması toplumla kaynaşmaları açısından oldukça önemli olduğu belirtilebilir.

1982 T.C Anayasası'nın X. Bölümü olan "Kanun Önünde Eşitlik İlkesi" engellilere yönelik mevzuatın çıkış noktası olduğu söylenebilir. Tüm bireylerin eşit kabul edilerek, eşit haklardan yararlanarak, herhangi bir ayrım gözetilmediği belirtilmektedir. Ayrıca engeli bireylere yönelik pozitif ayrımcılığın önüne geçilmesi açısından 07.05.2010 tarih ve 5982/1 değişikliği ile "Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz" ifadesi önemli bir adım olduğu vurgulanabilir.

Engelli bireylere 1982 Anayasası'nın Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi başlığı altında, "Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz." hükmüyle eğitim ve öğretim haklarından faydalanmalarının da önü açılmıştır. Tüm bireylerin olduğu gibi engelli bireylerinde engel durumlarına göre gerekli politikalarla eğitim ve öğretim olanaklarının oluşturulduğu söylenilebilir.

Anayasa'nın Çalışma İle İlgili Hükümler başlıklı bölümünde "Çalışma herkesin hakkı ve ödevidir." denilerek hem eşitlik ilkesine vurgu yapılmış, hem de ilgili bölümde

devletin işsizleri korumak, çalışanların hayat sevilerini yükseltmek ve çalışmayı desteklemek gibi görevleri devlet üstlenmektedir. Bunların yanında "Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılamaz." hükmüyle dezavantajlı grupların korunması açısından önemli bir adım olduğu ifade edilebilir.

Anayasa'nın X. Sosyal Güvenlik Hakları başlığında "Herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir" ve A. Sosyal Güvenlik Hakkı bölümünde B. Sosyal Güvenlik Bakımından Özel Olarak Korunması Gerekenler alt bölümündeki hükümlerle çalışacak bireylerin durumlarına göre gerekli tedbirlerin alınması, engelli bireylerin sosyal güvenlik haklarından faydalanması ve engellilerin korunarak toplum hayatına intibaklarının sağlanması yönünde hükümler yer almaktadır. Böylelikle engelli bireylere yönelik yapılacak olan maddi yardımlar ve entegre çalışmalarıyla toplumsal dengenin sağlanması sosyal devlet ilkesinin bir sonucudur denilebilir.

Bu bağlamda 1982 Anayasası'nda az sayıda düzenlemelerin doğrudan engellilere yönelik olduğu ve gerekli düzenlemelerin kanunlarla yapıldığı ifade edilebilir. Engelli bireylerin haklarının belirtilmesi ve korunması açısından en önemli kanun 5378 Engelliler Hakkında Kanunudur. Engelli bireyleri ve ailelerini, engelli bireylere hizmet veren kurum ve kuruluşlar ve bunlara bağlı diğer ilgilileri kapsayan bir kanundur. Bu kanun genel anlamda engellilerin topluma katılımında aktif bir özne olmaları hususunda alınacak tedbirleri içerdiği söylenilebilir (Kara, 2006: 254).

Engellilere yönelik mevzuat incelendiğinde ayrı ayrı çok miktarda düzenlemeler bulunmaktadır. Bunlar; Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun, Belediye Kanunu, Büyükşehir Belediyesi Kanunu, Deniz İş Kanunu, Devlet Memurları Kanunu, Emlak Vergisi Kanunu, Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu, Evrensel Hizmetin Sağlanması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Gelir Vergisi Kanunu, Gümrük Kanunu, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, İl Özel İdaresi Kanunu, İlköğretim ve Eğitim Kanunu, İmar Kanunu, İş Kanunu, Kalıtsal Hastalıklarla Mücadele Kanunu, Karayolları Trafik Kanunu, Kat Mülkiyeti Kanunu, Katma Değer Vergisi Kanunu, Mesleki Eğitim Kanunu, Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, Milli Eğitim Temel Kanunu, Motorlu

Taşıtlar Vergisi Kanunu, Noterlik Kanunu, Nüfus Hizmetleri Kanunu, Özel Öğretim Kurumları Kanunu, Özel Tüketim Vergisi Kanunu, Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun, Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu, Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanunu, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Sosyal Sigortalar Kanunu, Terörle Mücadele Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Türk Medeni Kanunu, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu, Ulaştırma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Özürlüler İdaresi Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. Türkiye'de engellilere yönelik bütüncül olmayan yasal durum, 2005 yılında yürürlüğe giren 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanununla da sağlanmadığı söylenebilir (Çınarlı, 2008: 21-22).

2.1.3. 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun

Engelli bireylere yönelik en kapsamlı çalışma 2005 yılında yürürlüğe giren 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun olduğu söylenebilir. Bu kanunun 2013 değişikliği ile adında yer alan "Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması" ibaresi "Engelliler" olarak değiştirilmiştir. Ayrıca aynı düzenleme ile kanunun 2. maddesinde yer alan ''özürlüleri" ve "özürlülere" ibareleri sırasıyla "engellileri" ve "engellilere" olarak değiştirilmiştir. Özellikle 2014 yılında 5378 sayılı Kanunda önemli değişiklikler yapılmıştır.

5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun 52 maddeden oluşmuştur. Kanunun 1. maddesinde kanunun amacı; "engellilerin temel hak ve özgürlüklerden faydalanmasını teşvik ve temin ederek ve doğuştan sahip oldukları onura saygıyı güçlendirerek toplumsal hayata diğer bireylere eğit koşullarda tam ve etkin katımlarının sağlanması ve engelliliği önleyici tedbirlerin alınması için gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlamaktır" şeklinde ifade edilmektedir.

Engelli bireylerin kendilerini toplumun bir parçası olarak hissetmesi ve engellilerin diğer bireyler ile eşit koşullarda hayattan faydalanma olanaklarının olduğu belirtilmektedir. Böylelikle engelli bireyin topluma katılması sosyal dışlanmanın önündeki en büyük engelin kalkmasına neden olacağı söylenilebilir. Ayrıca engelli bireylere yönelik her alanda yapılacak çalışmalara karşı tedbirlerin alınması da sosyal politikaların işlevselliği açısından oldukça önemli bir husustur denilebilir.

Kanunun 2. maddesinde "Bu kanun engellileri, ailelerini, engellilere yönelik hizmet veren kurum ve kuruluşları ile diğer ilgilileri kapsar" şeklinde oluşmaktadır. Engelli bireylere yönelik yapılacak çalışmalar kadar, ilgili kurum veya kuruluşların engelli bireylerin ailelerine yapılacak sosyal yardım veya ailelerin engelli bireylerine bakımı konusunda yardımcı olmaları da önemli bir husustur. Bunun yanında engellilere karşı hizmet ve kurum ve kuruluşlarla hem engelli bireylerin hem de ailelerin yükünün hafifletilmesi için gerekli çalışmaların yapılması da oldukça önemlidir.

Kanunun 3. maddesinde Engelli: " Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyusal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen bireyi" olarak tanımlanmıştır. Bunun yanında doğrudan ayrımcılık, dolaylı ayrımcılık, engelliliğe dayalı ayrımcılık, engellilik durumu, erişilebilirlik, erişilebilirlik standartları, habilitasyon, korumalı işyeri, makul düzenleme, rehabilitasyon umuma açık hizmet veren yapı başlıkları yer almaktadır.

Engelli bireyler için oldukça önemli olan erişebilirlik, Kanunun 3. Maddesi'nde " Binaların, açık alanların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin, engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve kullanılabilir olması" şeklinde tanımlanmaktadır. Engelli bireylerin yaşam alanlarının tasarlanması oldukça önemli bir husustur. Engelli bireyin evinden çıktıktan sonra çevre de rahatça dolaşabilmesi toplumla kaynaşmasına yol açacağı söylenebilir. 2010 yılında yapılan "Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması" ile engelli bireylerin yaşadıkları yerdeki fiziksel düzenlemelerinin çevreye uygun olup olmadığı hakkındaki düşünceleri sorulmuştur.

Yapılan araştırmanın ilk sonuçlarına göre engellilerin %60,9'u kaldırımlar, yaya yolları ve yaya geçitlerinin, %66,3'ü oturdukları binanın, %59,1'i dükkân, market, mağaza ve lokantaların, %58,4'ü kamu binalarının, %54,4'ü postane ve banka benzeri yerlerin

engelli bireylerin kullanıma uygun olmadığı belirtmiştir (www.tuik.gov.tr, 2019). Bu bağlamda engelli bireylerin fiziksel çevreye erişebilirlikleri açısından ciddi sorunlar yaşadığı söylenilebilir.

Kanunun 4. Maddesi'nde sosyal politikaların çizgilerinin çizildiğini söyleyebiliriz. Genel itibariyle bu kanun kapsamında bulunan hizmetlerin yerine getirilmesinde engelli bireylerin kendi seçimlerini yapmalarında özgür ve bağımsız oldukları, fırsat eşitliğinin sağlanması, istismarın önlenmesi, aile bütünlüğünün korunması, engelli çocuklara yönelik hizmetlerde üstün yararlarının korunulması, engelli kadın ve kız çocuklarının ayrımcılığa maruz kalmamaları, engellilere yönelik politika üretimindeki süreçte engellilerin, ailelerin ve engellileri temsil eden sivil toplum kuruluşlarının katılımının sağlanması ve engellilere yönelik mevzuat düzenlemelerinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının görüşü hükümleri yer almaktadır. Bunların yanında engelliliğe dayalı ayrımcılığın yasak olduğu, eşitliğin sağlanması ve ayrımcılığın ortadan kalması için gerekli tedbirlerin alınması ve hak ve özgürlüklerinden tam ve eşit yararlanan engelli bireylere yönelik alınacak özel tedbirlerin ayrımcılık olarak değerlendirilemeyeceği hükümleri de bulunmaktadır.

4. Madde'nin son kısmında yer alan topluma dâhil olma başlığı altında engelli bireylerin toplumdan tecrit ve ayrı tutulmaları, diğer bireylerle eğit koşullarda toplum içinde yaşamaları ve topluma dâhil olmaları için bireysel destek veya toplum temelli destek hizmetlerine erişimlerinin sağlanacağı hükümleri yer almaktadır. Sosyal dışlanmanın önüne geçilmesi yönünden oldukça önemli olan bu hükümler, politikaların yapımında dikkate alındığında engelli-toplum kaynaşmasının sağlanması yönünde oldukça faydalı olacağı ifade edilebilir.

Köten ve Erdoğan(2014: 48) Engelli Gençler, Sosyal Dışlanma ve İnternet üzerine 408 kişi üzerinde yapmış oldukları çalışma ile engelli bireylerin sosyal dışlanma ile ilgili bazı istatistiksel veriler ortaya konulmuştur. Engelli bireylere yöneltilen "Günde kaç saatinizi evden uzak geçiriyorsunuz?" sorusuna, engelli bireylerin %5,9 u 1 saatten az, %40'ı 1-2 saat, %31,1'i 3-5 saat, %10,8'i 6-8 saat, %11,8'i 9 saat ve daha fazla cevaplarını vermiştir. Bu bağlamda engelli bireylerin %77,4'ünün evden uzakta en fazla 5 saat geçirdikleri görülmektedir. Engellilere yönelik yapılacak politikalarda engelli bireylerin evden çıkarak daha fazla zaman geçirmesinin engelli toplum kaynaşması açısından önemli olacağı ifade edilebilir.

5378 Sayılı Kanunun ikinci bölümünün 5. Maddesinde "Bireyin engelliliğini ve engellilikten kaynaklanan özel ihtiyaçlarını belirleyen derecelendirmeler, sınıflandırmalar ve tanılamalarda uluslararası temel yöntem esas alır" hükmü yer alırken, bunun yanında engellilik durumunun tespit ve uygulama esasları belirtilerek, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı yeni adı ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığının görüşlerinin alınarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının yeni adı ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığıyla müştereken çıkarılan yönetmelikle belirleneceği ifade edilmektedir. Bu madde de görüldüğü üzere engelli bireylere yönelik çalışmalarda birden çok bakanlığın rol aldığı söylenilebilir.

Kanunun 6. Maddesinde "Engellilerin öncelikle bulundukları ortamda bağımsız yaşayabilmeleri için durumlarına uygun olarak gerekli psikososyal destek ve bakım hizmetleri sunulur. Destek ve bakım hizmetlerinin sunumunda kişinin biyolojik, fiziksel, psikolojik, sosyal, kültürel ve manevi ihtiyaçları ailesi de gözetilerek dikkate alınır. Destek ve bakım hizmetlerinin standardizasyonu, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için gerekli olan çalışmalar Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca yürütülür" hükmü yer almaktadır. Görüldüğü üzere engelli bireylere yönelik destek ve bakım hizmetlerinin verilmesinde aile faktörünün de dikkate alınması oldukça önemlidir. Özellikle yatağa bağımlı engelli bireylerle günün tamamını evde geçiren aile bireylerinin de özellikle psikolojik açıdan desteklenmesi veya evde bakım hizmetleri ile birazda olsa aileye yardımcı olmasının oldukça önemli olduğu vurgulanabilir.

Engelli bireylere ve ailelerine sahip oldukları yasal hakların bildirilmesi gerekmektedir. Sahip oldukları yasak hakların yanında sunulan hizmetlerden de haberdar olmaları önemlidir. Engelli bireylere ve ailelerine sahip oldukları yasal hakların bildirilmesi, sunulan hizmetlerden haberdar edilmeleri, yapılacak politikalar da ailelerin isteklerinin göz önünde tutulması oldukça önemli bir husustur. Engelli bireylerin ve ailelerin durumları incelenmeden yapılan politikalar eğer ihtiyaçları karşılamıyorsa bir anlam ifade etmemektedir. Bunun için hem engelli bireylerin hem de ailelerinin yasal haklardan, sunulan hizmetlerden ve yapılacak politikalardan haberdar edilmeleri daha verimli, daha ihtiyaç gidermeye yönelik olacağı söylenilebilir (Seydel, Yıkılkan, Görpelioğlu, 2016: 50).

Kanunun 7. Maddesi "Yapılı çevrede engellilerin erişebilirliğinin sağlanması için planlama, tasarım, inşaat, imalat, ruhsatlandırma ve denetleme süreçlerinde erişebilirlik

standartlarına uygunluk sağlanır" hükmü ve toplu taşıma araçlarında engelli bireylerin erişebililirliğine yönelik ve bilgilendirme hizmetlerinin engelli bireyler için erişebilir olması gerektiği hükümleri yer almaktadır.

Engelli bireylere yönelik yapılan hizmetler kadar o hizmetlere ulaşmakta oldukça önemlidir. Yapılan hizmetin engelli bireye ulaşıp ulaşmaması veya ihtiyacını ne kadar giderdiğinin denetlenmesi oldukça önemlidir. Bu bağlamda hizmetin yapıldıktan sonra ilgi birim tarafından takip edilmesi ve verimsizlik durumunda gerekli tedbirlerin alınmasının önemli olduğu belirtilebilir.

Engelli bireyler için oldukça önemli bir hususta ulaşım hizmetleridir. Kanunun 7. Maddesinde engelli bireyler için özel veya kamu araçlarında sürücü koltuğu hariç dokuz veya daha fazla bulunması durumunda engellilerin erişebilmesine uygun olmasının zorunlu olduğu hükmü yer almaktadır. Engelli bireylerin toplu taşıma araçlarına inip binmesi, araç da özel olarak engelli bireylere yönelik oturma yerlerinin olması gerekmektedir. Bunun yanında engelli bireylerin yönlendirilmesi konusunda şoförlerin eğitilmesi ve hatta vatandaşların engellilere yardımcı olması konusunda duyarlı olması için çalışmalarda engelli bireylerin ulaşım hizmetlerinden yararlanması açısından önemli olduğu ifade edilebilir.

Kanunun 8. Maddesinde bakım hizmetlerinin sunumunda kişinin biyolojik, fiziksel, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının dikkate alınması ve bakım hizmetlerinin yapımında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü koordinasyonunda çalışmalar yürütüleceği, Kanunun 9. Maddesinde "Bakım hizmetleri, evde bakım veya kurum bakımı modelleriyle sunulabilir. Öncelikle kişinin sosyal ve fiziksel çevresinden ayrılmaksızın hizmetin sunulması esas alınır" hükmü alınır. Kanunun 8. ve 9. Maddeleri 2014 yılında çıkarılan 6518 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile kaldırılmıştır.

Kanunun 10. Maddesinde habilitasyon ve rehabilitasyon hizmetlerinin toplumsal hayata katılım ve eşitlik ilkeleri verilmesi ve bu sürecin yürütülmesinde engelli bireylerin ve ailelerin aktif rol alması, bu hizmetlere en erken evrede başlanması, hizmetlerin verilmesinde engelli bireylerin yerleşim yerlerine en yakın yerde verilmesi hükümleri yer almaktadır. Bunun yanında bu hizmetleri verecek personelin eğitim programlarıyla geliştirilmesi, hizmet sunumunda gerekli kullanılacak araç ve gereçlere erişebilirlik çerçevesin de olması gerektiği

hükmü de yer almaktadır. Bunun yanında Kanunun 11. Maddesi ile yeni doğan çocukların her döneminin takip edilerek gelişimlerinin izlenmesi ve engelliliğe neden olabilecek hastalıklara erken teşhis konularak engelliliğin en düşük seviyeye çekilmesinin Sağlık Bakanlığınca planlanıp yürütüleceği hükmü yer almaktadır. Kanunun 12. Maddesinde iş ve meslek analizinden bahsedilmektedir. Yapılacak analizlerle engellilerin durumlarına göre eğitim programlarının geliştirilmesi böylelikle istihdam açısından önemli bir yol alınacağı ifade edilebilir. Yapılan çalışma ile 12. Madde 2014 yılında yürürlükten kaldırılmıştır. Kanunun 13. Maddesinde ise mesleki habilitasyon. Rehabilitasyon ve eğitim programlarının hangi bakanlıklarca yürütüleceği, bu hizmetlerin kamu kurum ve kuruşları ile belediyeler ve tüzel kişiler tarafında yürütülebileceği, bu maddeye ilişkin usul ve esasların Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Çalışma Sosyal Bakanlığınca müştereken çıkarılan yönetmelikle belirleneceği hükümleri yer almaktadır.

Engelliler açısından önemli bir sorun olan istihdam konusu ile ilgili çalışmalar Kanunun 14. Maddesinde yer almaktadır. Engelli bireylerin işe alınma süreçleri ve bu süreçte engelli bireylere haksızlık yapılmaması içim gerek yasal işlemler, çalışılan iş yerlerinde gerekli çalışmalar yapılarak engelli bireylerin korunması ve engeliden dolayı diğer kişilerden farklı muamelede bulunulmaması yani pozitif ayrımcılığın göz özüne alınması gibi hükümler yer almaktadır. Bunun yanında engelli bireylerin işe alınması ve korumalı iş yeri statüsü ve bu iş yerleriyle ilgili usul ve esasların hangi kurumlarca yürütüleceği belirtilmektedir.

2010 yılında Engellilerin Sorun ve Beklentileri araştırmasında engelli bireylerin %14,3'ünün çalışır, yüzde %85,7 çalışmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Engelli bireylerin çalışmama veya iş aramama nedenlerinin %51,4'ünün çalışamayacak durumda ağır engelli olduğu, %29,2'sinin emekli/öğrenci/ev işleri ile meşgul/yaşlı olduğu, %16,6'sının engeli nedeniyle kendisine iş verilmeyeceğini düşündüğü, %3,3'ünün ailesinin izin vermediği ve %10,7'sinin diğer nedenlerden dolayı çalışmadığı veya iş aramadığı sonucuna varılmıştır (www.tuik.gov.tr, 2019).

Özellikle engelli bireylerin istihdam edilmeleri ile hem toplumla kaynaşmaları sağlanmış, hem ailelerin yükü hafifletilmiş hem de engelli bireylerde sorumluluk bilincinin oluşacağı söylenebilir. İstihdam konusu ile ilgili gerekli bilgilendirilmelerin yapılması, engelli bireylerin yasal haklarından haberdar edilmeleri hem daha sağlıklı koşullarda

çalışmalarına hem de ben engelliyim iş vermezler düşüncesinin yıkılmasına yardımcı olacağı ifade edilebilir.

Kanunun önemli maddelerinden birinin de engellilere yönelik olan eğitim ve öğretim başlıklı 15. Maddesi olduğu söylenebilir. Hiçbir gerekçeyle engellilerin eğitiminin engellenemeyeceğini, özel durumları ve farklılıklarının dikkate alınacağı ve eşitlik temelinde ayrımcılık yapılmadan eğitim ve öğretimden yararlanacakları belirtilmektedir. Bunların yanında Bütünleştirici planlamalara yer verileceği, örgün eğitime geç başlayan öğrencilere karşı tedbirler alınacağı ve engelli üniversite öğrencilerinin sorunlarının çözümü için Engelli Danışma ve Koordinasyon Merkezlerinin kurulacağı ifade edilmektedir. Ayrıca işitme engelliler için Türk işaret dili sistemi kurulacağı ve engellilere yönelik yapılan çalışmalarda hangi kurumların sorumlu olduğu hükümleri yer almaktadır. Devamında yani kanunun 16. Maddesinde ise özel ihtiyacı olan engelli bireylerin işlemlerinin, yönlendirilmelerinin ve ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik çalışmaları Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunun yürüteceği hükmü yer almaktadır.

2010 yılında yapılan Engelli Sorun ve Beklentileri çalışmasında engelli bireylerin %41,6'sının okur-yazar olmadığı, %18,2'sinin okur-yazar olup bir okul bitirmediği, %22,3'ünün ilkokul mezunu, %10,3'ünün ilköğretim-ortaokul ve dengi mezunu ve %7,7'sinin lise ve daha üstü mezun olduğu görülmektedir (www.tuik.gov.tr, 2019). Engellilere yönelik eğitim ve öğretim programlarında özellikle yatalak olana hastaların eğitim alma imkânlarının zor olduğu, engellilere yönelik eğitim politikalarının yapılmasında bu konunun dikkate alınması oldukça önemlidir. Ayrıca engelli bir bireyin evinden çıkıp eğitim alacağı kuruma kadar gidebilmesi için gerekli fiziksel düzenleme, ulaşım gibi sorunların en aza indirilmesine yönelik politikaların da yapılması gerektiği belirtilebilir.

Bahsetmiş olduğumuz bu maddelerden başka 5378 sayılı kanunun 3. Bölümünde değiştirilen hükümler yer almaktadır. 17. Maddede 625 sayılı Özel Eğitim Kanunu, engellilerin istihdamına yönelik 20. Maddedeki değişikle 657 sayılı devlet memurları kanunun 50. , 53. ve 189. Maddelerinde değişiklik yapılmıştır. Kanunun 22. Maddesi ise 1329 sayılı emlak vergisi kanunun 8. Maddesinin 2. Fıkrasında bulunan "gazilerin" ifadesinden sonra "özürlülerin" ibaresi konmuştur (Alper ve Özgökçeler, 2010: 47).

Bunlarla beraber 25. Maddesinde 2022 sayılı 65 yaşını doldurmuş muhtaç, güçsüz ve kimsesiz Türk vatandaşlarına ağlık bağlanması kapsamında engelli bireylerinde aylık ve

sağlık yardımları almaları, 31. Madde ile 2918 sayılı karayolları trafik kanunun 61. Maddesine değinilerek engellilere ayrılan park yerlerinin ihlali durumunda cezai uygulamalara ait hükümler yer almaktadır. 33. Maddede ise 3289 sayılı gençlik ve spor genel müdürlüğünün teşkilat ve görevleri hakkında kanunda kanun ile engelli bireylerin spor yapabilmelerine yönelik düzenleme, Özel Eğitim Kurulları'nın belirlediği engelli bireylerin eğitim sürecinde giderlerinin Milli Eğitim Bakanlığı bütçesi tarafından karşılanacağı, kalıtsal hastalıklarla mücadelede gerekli ödemelerin Sağlık Bakanlığı bütçesinden yapılacağı hükümleri yer almaktadır. 37. Madde ile "kadınlara, güçsüzlere, özürlülere ve çocuklara karşı şiddetin ve ayrımcılığın teşvik edilmemesi" konusunda 3084 sayılı radyo ve televizyonların kuruluş ve yayınları hakkında kanunla dezavantajlı gruplar korumaya alınmıştır. 40. Maddenin bahsettiği 5216 sayılı büyükşehir kanunu ile ilgili düzenlemelere çalışmanın yerel yönetimler ve engelli politikaları kısmında incelenecektir. Son olarak 5378 sayılı kanunun 41. Maddesinde 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "dil, ırk, renk, cinsiyet" ibaresinden sonra "özgürlük" ibaresi eklenmiş ve 42. Maddede valiliklerin engelli kimlik kartı vermesi ile 43. Madde ile de kanun, özürlüler idaresi başkanlığının ana hizmet birimlerinin yeniden dizayn edilmesini sağlamaktadır.

5378 sayılı kanunun kendisinden önce yıllara bakıldığında engellilere yönelik önemli bir çalışma olduğu söylenilebilir. Engelli bireyi topluma dâhil etmeye çalışan, sorumluluk bilinci uyandırma çabasında ve engellilere yönelik çalışmaların hangi kurumların görevi olduğu açıklanmıştır. Bunun yanında şunu da eklemekte fayda var ki, engelli bireylerin bu haklardan ne kadar haberdar olduğu ve yasal hakların uygulanmasında gerekli kurum ve kuruluşların denetim mekanizmalarının ne kadar aktif oldukları önemli bir husus olduğu vurgulanabilir.

2.2. Engelli Politikalarına Yönelik Kurumsal Altyapı

Çalışmanın bu kısmında engelli bireylere yönelik çalışmalar yapan resmi aktörlerden merkezi yönetimin engelli politikalarına ve yerel yönetimlerin engelli politikalarına değinilecektir. Ayrıca engelli politikalarında önemli etkili olan gayri resmi aktörlerden sivil toplum kuruluşundan bahsedilecektir.

2.2.1. Merkezi Yönetim ve Engelli Politikaları

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 1981 yılını ''Engelliler 10 yılı'' ilan etmiş, hedefleri arasında ise tüm ülkelerde engellilere verilen hizmetlerin koordinasyonunda sorumlu bir kuruluş oluşturulması kararı ile ülkemizde aynı yıl Çalışma ve Sosyal Güvenlik Başkanı'nın başkanlığında "Sakatları Korumu Milli Koordinasyon Kurulu" kurulmuş ve 1997 yılında Özürlüler İdaresi Başkanlığının kurulmasından sonra görevi sona ermiştir (www.ailevecalisma.gov.tr, 2019).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu ülkelerin gelişmiş düzeyine bakılmazsınız engellilerin toplumsal yaşama tam katılımını sağlamak için 1982 yılında 1983-1992 yıllarını BM Engelliler On Yılı olarak ilan etmesinin ardından Engelliler Dünya Eylem Programı'nda ve 1993 yılında kabul edilen "Engelli Kişilerin Fırsat Eşitliği Konusunda Standart Kurullar 'da yer alan ulusal mekanizma konusundaki tavsiyeler dikkate alınarak 571 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Başbakanlığa bağlı olarak Özürlüler İdaresi Başkanlığı 30.05.1997 tarihinde kurulmuştur. 22 Kasım 2002 tarihinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Başkanlığı'na bağlanan Özürlüler İdaresi Başkanlığı 06 Mayıs 2003 tarihinde yeniden Başbakanlığa bağlanmıştır. 2011 yılına kadar çalışmaları sürdürmüştür.

Türkiye'de merkezi yönetim korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç olan aile, çocuk, engelli yaşlı ve diğer kesimlere hizmetlerin götürülmesi için 1983 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kuruluşuna kadar hizmet vermiş ve bu yıldan sonra faaliyetleri bakanlık yürütmeye başlamıştır (Metin, 2017: 330). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde ise Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuş ve merkezi yönetim adına engelliler ile ilgili sosyal politikaların yürütülmesi görevini üstlenmiştir. 2018 itibariyle bakanlığın adı değişerek Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olmuştur. Ayrıca bazı illerin Valiliklerinde kurulan Valilik Engelliler Merkezleri 'de bu süreçte rol almaktadır.

Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın kuruluş amacı; engellilere yönelik hizmetlerin düzenli, etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesini temin etmek için, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, engelliler ile ilgili ulusal politikanın oluşmasına yardımcı olmak, engellilerin problemlerini tespit etmek ve bunların çözüm yollarını araştırmaktır.

Türkiye'de engellilere yönelik sosyal politikalar alanında kaybedilen diğer bir önemi gelişme ise 2008 yılında yürürlüğe giren ve Türkiye'nin 2009 yılında imzaladığı Birleşmiş Milletler Engelli Haklarına İlişkin Sözleşmedir. Sözleşmenin 1. maddesinde, Sözleşme'nin amacının engellilerin tüm insan hakları ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasını teşvik etmektedir. Uygulanacak sosyal politikalarda insan haklarının esas alınmasının öneminin vurgulandığı söylenebilir. İçerdiği hükümlere bakıldığında ise ayrımcılık yapılmaması ve eşitlik, yaşama hakkı, eğitim, sağlık, rehabilitasyon siyasal ve toplumsal yaşama katılma vb. birçok hükümler yer almaktadır.

Bu gelişmeler çerçevesinde özellikle 2000'li yılların ortasındaki değişimle engelli bireylere medikal açıdan yapılan desteklere sosyal politika yönünde de önemli bir gelişim sağlandığı ifade edilebilir. Sosyal politikaların önem kazanmasıyla birlikte engellilere yönelik kamu harcamalarında değişim içeriği hakkında bilgi verdiği ifade edilebilir (Metin, 2017: 332). Bu bağlamda Türkiye'de Engellilere Yönelik Kamu Harcamalarının On Yıllık Seyri adı altında yapılan ve 2006-2015 yıllarını kapsayan çalışmada, 2006 yılında engellilere yönelik kamu harcamalarının 1.8 milyar TL iken, 2015 yılında yaklaşık 13,6 milyar TL' yükseldiği ve engellilere yönelik yıllık kamu harcamalarını GSYH oranlayarak bakıldığında 2006 yılında bu oranın binde 25 iken, 2015'de binde 70'e ulaştığı görülmektedir (Yılmaz ve Yentürk, 2017: 70).

Valiliklerde engelli bireylere yönelik hizmetler vermektedirler. Valilikler engelli bireylere yönelik çalışmalarını Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü aracılığıyla sağlanmaktadır. Genel itibariyle engelli bireylerin topluma etkin biçimde katılımı sağlamak ve engellilere yönelik sosyal hizmet faaliyeti yürütmek amacı ile çalıştıkları ifade edilebilir.

Engellilere yönelik çalışmaların yapımında özellikle Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı hizmet verirken bunun yanında diğer bakanlıklarında engellilere yönelik çalışmalar yapmaktadırlar. Sağlık Bakanlığı tarafından engelli bireylere en iyi şartlarda tedavi sunma, sağlık hizmetlerin tam ve kesintisiz şekilde ulaşmasını sağlama ve engelliği önleme yönünde çalışmalar yapmakta ve bunları tıbbı sosyal hizmet ve evde sağlık hizmetleri ile sağlamaktadırlar. Engellilere yönelik çalışma yapan diğer bir bakanlık ise Milli Eğitim Bakanlığıdır. Milli Eğitim Bakanlığı ağır ve orta engelli bireylere bağımsız sınıflarda eğitim imkânı sağlamakta ve hafif engellilere ise özel eğitim ya da kaynaştırma eğitimi vermektedir. Bunların yanında Otistik Çocuklar Eğitim Merkezlerinde ve Özel Eğitim

Uygulama Merkezi ve Özel Eğitim İş Uygulama Merkezlerinde de özel gereksinim gruplarına ihtiyaçları doğrultusunda katkı sunmaktadırlar (Macit, 2017; 35-38).

Özel gereksinimli çocuk ve gençlere eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, Türk Milli Eğitim Sistemini düzenleyen genel esaslar doğrultusunda eğitilmeleri, iş ve meslek edinmeleri, çevre ve topluma uyum sağlamalarıyla ilgili esasları düzenlemek amacıyla birçok yasa, yönetmelik, tüzük ve genelgeler hazırlanmıştır. Bunların ilki ve en önemlisi 1983 yılında çıkarılan 2916 sayılı "Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu" olmuştur. Bu kanun doğrultusunda "Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği", "Özel Okullar Yönetmeliği", "Eğitilebilir Çocuklar İş Okulu Yönetmeliği" gibi yönetmelikler yayımlanmıştır. Özel eğitimin amaçlarının gerçekleşmesi ve başarıya ulaşması için kriterler belirlenmiştir. Özel eğitimin tek elden planlama ve yürütmenin esas olduğu ve bununda Milli Eğitim Bakanlığının yapacağı bildirilmiştir. Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde özel eğitim kurumları hizmet vermektedir. Ayrıca engellilere hizmet veren ve Milli Eğitim Bakanlığına bağlı diğer bir faaliyet gösteren yer ise rehabilitasyon merkezleridir. (Akçamete, 198-199).

Tablo 1: Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları

Yıllar	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi(Yaygın Eğitim)
2016-2017	403.104	24.396	2.437
2015-2016	373.942	22.264	2.074
2014-2015	349.681	20.872	1.950
2013-2014	326.081	18.847	1.902
2012-2013	298.794	17.791	1.795
2011-2012	262.818	15.076	1.692
2010-2011	241.746	13.448	1.605
2009-2010	186.634	11.930	1.591
2008-2009	199.594	9.970	1.656
2007-2008	187.726	10.799	1.708
2006-2007	131.206	8.587	1.318

Kaynak: https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/6204/bulten-mayis.pdf

Tablo 1'de 2006-2007 öğretim yılından başlayarak 2016-2017 öğretim yılına kadar özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi, bu merkezlerdeki öğretmen ve öğrenci sayıları yer almaktadır. 2006-2007 öğretim yılında 131.206 olan öğrenci sayısı 2016-2017 öğretim yılında itibariyle 403.104'e ulaşarak yaklaşık 3,1 kat artış göstermiştir. 2006-2007 öğretim yılında yılın da öğretmen sayısı 8.587 olan öğretmen sayısı 2016-2017 öğretim yılında itibariyle 24.396'ya ulaşarak yaklaşık 2,8 kat artış göstermiş ve 2006-2007 öğretim yılında 1.318 olan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi sayısı 2016-2017 öğretim yılında 2.437'ye ulaşarak yaklaşık 1.8 kat artmıştır.

Her bir öğretim yılı bir önceki yıla göre değerlendirildiğinde öğrenci sayılarının en çok artış gösterdiği öğretim yılı 2010-2011 yılı olmuş ve bu artış yaklaşık % 29,5'dur. Öğretmen sayılarının en çok artış gösterdiği yıl 2012-2013 yılı olup bu artış yaklaşık % 18'dir. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri sayılarının en çok artış gösterdiği yıl 2016-2017 yılı olup bu artış yaklaşık % 17,5'dir.

2.2.2. Yerel Yönetimler ve Engelli Politikaları

Yerel yönetimler engelli, yaşlı, çocuk gibi dezavantajlı gruplara yönelik önemli görevler üstlenmektedirler. Merkezi yönetim halka en yakın hizmet birimi olan belediyelere görev ve yetkilerini devretmesiyle belediyeler sosyal sorunlarla ilgilenme görevini üstlenmektedirler. Engellilere yönelik sosyal politikaların oluşturulması açısından belediyeler bünyesinde kurdukları birimlerle bu işlemleri yürütmektedirler(Pektaş, 2010: 13).

Yerel yönetimler bazında engellilere yönelik düzenlemeler bulunmaktadır. 2005 yılında çıkarılan 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14. maddesinde "Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır" hükmüyle hizmetin sunumunda engellilerin durumuna uygun yöntemlerin uygulanacağı belirtilmektedir. 2013 yılı değişikliği ile "özürlü" ibaresi "engelli" olarak değiştirilmiştir.

5393 sayılı Kanunda belediye meclisinde engelli bireyler bulunması halinde engelli bireylere yönelik kolaylık sağlanması amacıyla düzenleme bulunmaktadır. Fiziki bakımdan oy kullanacak engelli bireylerin oy kullanma işlemini yerine tayin ettikleri kişi eliyle oy

kullanabilecekleri belirtilmektedir. Bu düzenleme ile engelli bireylerin karar alma mekanizmalarında yer alma isteklerinin artacağı ifade edilebilir.

5393 sayılı Kanunun üçüncü bölümünün 38. maddesinde belediye başkanının görev ve yetiklerinin arasında yoksul ve muhtaçlar için ayrılan bütçedeki ödeneği kullanması ve engellilere yönelik hizmetleri yürütmek ve engelli merkezini oluşturmak da görevleri arasında sayılmıştır. Engelli bireylere yönelik belediyelerde engelliler müdürlüğü veya engelli hizmet merkezleri kurarak engellilere yönelik faaliyetlerin yürütülmesin de bu birimlerin/merkezlerin rol aldığı ifade edilebilir.

5393 sayılı Kanunun 60. maddesinde belediyenin giderlerinden bahsedilmektedir. Kanunun 60/i de engelli bireylerde yer alarak "Dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar" hükmü yer almaktadır. Engelli bireylere yönelik özel merkezlerin kurulması, evde sağlık hizmetlerinin verilmesi, ulaşımda ve fiziksel çevrede kolay bir yaşam alanı oluşması için yapılan çalışmalar, kültürel etkinlikler, bazı hizmetlerde engellilere yönelik indirimler vb. çalışmalar sosyal hizmet ve yardımlar çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Engelli bireylerin ve diğer dezavantajlı bireylerin topluma katılımı açısından önemli bir düzenleme ise 5393 sayılı Kanunun 77. maddesinde görülmektedir. Bu maddede belediye hizmetlerine gönüllü katılımından bahsedilerek "Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik kültür merkezleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, engellilere, yoksu ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği arttırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygulanır" hükmü yer almaktadır. Engelli bireylerin yerel yönetimlere gönüllü katılımlarıyla demokratik yönden olumlu bir gelişme olması, hemşehrilik duygularının geliştirilmesi, kendilerine sunulacak hizmetlerde fikir sunma imkânlarının doğması, belediyelerle iletişim halinde olmaları ve evden ayrılarak sosyal bir alana dâhil olmaları gibi olumlu yönlerinin olacağı söylenilebilir.

Yerel yönetimler ile ilgili engellilere yönelik düzenlemelerin olduğu diğer bir kanun ise 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunudur. Kanunun 7. maddesinde büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumlulukları sayılmıştır. Sağlık merkezlerinin, hastanelerin ve gezici sağlık ünitelerin hizmet verecekleri kesimler sayılmış ve bunların arasında engellilerde sayılmıştır. Bununla beraber sosyal ve kültürel hizmetlerin yürütülmesinde,

sosyal tesislerin kurulmasında, beceri kazandırma kurslarının açılmasında, işletilmesinde ve işlettirilmesinde gerekli kurum ve kuruluşlarla yapılacak iş birliği belirtilmektedir.

5216 sayılı Kanunun 31. maddesinde "Büyükşehir belediyelerinde engellilerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri vermek üzere engelli hizmet birimleri oluşturulur. Bu birimler, faaliyetlerini engellilere hizmet amacıyla kurulmuş vakıf, dernek ve bunların üst kuruluşlarıyla işbirliği halinde sürdürürler. Engelli hizmet birimlerinin kuruluş, görev, yetki, sorumluluk ve işleyişine ilişkin usul ve esaslar Özürlüler İdaresi Başkanlığının görüşü alınarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelikle belirlenir" hükmüyle engelli hizmet birimlerinin kurumunda diğer sivil toplum kuruluşlarıyla da iletişim halinde olunacağı ve engelli hizmet birimlerinin kuruluşunun yöntemi belirtilmektedir.

Büyükşehir Belediyeleri Özürlü Hizmet Birimleri Yönetmeliğinin 8. maddesinde birimin görevleri şöyle sayılmıştır:

- Özürlü bireylerle ilgili veri tabanı oluşturmak.
- Özürlülerin toplum hayatı ile bütünleşmelerini sağlayıcı ve kolaylaştırıcı çalışmaları yürütmek, sportif, sosyal ve kültürel aktiviteler yapmak, teşvik etmek ve yaygınlaştırmak.
- Üniversiteler, özel kuruluşlar, özürlülere hizmet amacıyla kurulmuş vakıf, dernek ve bunların üst kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla ortak çalışmalar yaparak özürlülere yönelik toplum temelli rehabilitasyon programlarını uygulamak.
- Birime başvuran özürlü ve ailelerine psiko-sosyal danışmanlık ve rehberlik hizmetleri vermek, özürlülükle ilgili konularda eğitilmelerini, bilgilendirilmelerini ve bilinçlenmelerini sağlayıcı, konferans, seminer, sempozyum gibi etkinlikler düzenlemek.
- Özürlülüğü önlemeye yönelik kitap, dergi, broşür gibi basılı, sesli ve görsel yayınları hazırlamak, yayımlamak ve dağıtmak.
- Özürlü ve aileleri için bilgilendirme, bilinçlendirme hizmetleri vermek, bu hizmetleri verecek personelin teknik bilgi ve beceriye sahip olması için gerekli eğitimi almasını sağlamak.

- Özürlüleri nitelikli işgücü haline getirme, çalışma yaşamına katılımlarını sağlamak üzere mesleki rehabilitasyon ve eğitim programları için başvuran özürlüleri değerlendirilerek uygun mesleki rehabilitasyon ve mesleki eğitimleri vermek.
- Ekonomik durumu yetersiz özürlülere ayni ve nakdi yardım yapmak.
- İhtiyaç halinde özürlülerin durumlarına uygun araçlarla bulundukları mekânlardan hastane, okul ve rehabilitasyon merkezi gibi yerlere ulaşımlarını sağlamak.
- Bakıma muhtaç özürlülere ve yaşlılara bakım hizmeti sunmak veya bu hizmeti ilgili mevzuat gereğince satın almak.

Aynı yönetmeliğin ikinci bölümünde birimin kurulması, birimin temel çalışma ilkeleri, birimin işleyişi, birim personeli ve birim personelinin nitelik, görev, yetki ve sorumlukları ile ilgili hükümler yer almaktadır. Ayrıca yönetmeliğin üçüncü bölümünde hizmetlerden yararlanmak için istenen belgeler, yardım esasları, özürlülere yönelik gönüllü hizmetler ve düzenleme yapma yetkisi gibi hükümler yer almaktadır.

Engellilere yönelik diğer bir kanun ise 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunudur. Kanunun üçüncü bölümünde il özel idaresinin görev, yetki ve sorumlulukları sayılmıştır. 6. maddede il özel idaresinin hizmetlerinin vatandaşa en yakın yerlerde ve en uygun yerlerde sunulacağı ve hizmet sunumunda uygun yöntemlerin uygulanacağı gruplar arasında engelli bireylerde sayılmıştır. 14. maddede ise il genel meclisi seçiminde engelli üyelerin oy kullanımında fiziksel engellerinden dolayı oylarını tayin ettikleri kişi aracılığıyla kullanabilecekleri belirtilmektedir.

5302 sayılı Kanunun 43. maddesinde il özel idaresinin görevleri sayılmış ve bunların içinde engellilere yönelik yapılacak sosyal hizmet ve yardımlarda yer almıştır. 65. madde ise il özel idaresinin gönüllü kişilerin katılımıyla sağlık, spor, çevre, trafik ve kültür hizmetlerinde engelli bireylerinde yer alacağı ve gönüllülerin nitelikleri ve çalıştırılmalarına yönelik usul ve esasların İçişleri Bakanlığı tarafından çıkarılacak olan yönetmelikle belirleneceği yer almaktadır.

Engelli bireylere yönelik diğer bir düzenleme ise Kent Konseyi Yönetmeliğinde bulunmaktadır. Yönetmeliğin 6. maddesinde "Çocukların, gençlerin, kadınların ve

engellilerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini arttırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak" hükmüyle engelli bireylerinde söz sahibi olmaları vurgulanmaktadır. Bunun yanında aydı maddede "kent konseyinde oluşturulan görüşlerin değerlendirilmek üzere ilgili belediyeye gönderilmesini sağlamaktır" hükmüyle, kent konseylerinde alınan kararların belediyeye iletilmesinin de sosyal politikalarının yapımında önemli bir gelişme olduğu söylenilebilir.

Kent konseyleri vatandaşlık, hemşehrilik ve kent bilincinin gelişmesinde önemli bir fonksiyona sahiptir. Kent konseylerine geniş sosyal kesimlerin katılması ve engelli bireylerinde bu süreçte yer alması engelli bireylerin toplum hayatına katılmasına yarar sağlayacaktır. Genel anlamda Kent Konseylerinin dar anlamda Engelli Meclisleri engellilerle kent halkı arasında birleştirici bir özelliğe sahip olduğu söylenilebilir (Seyyar, 2015: 32).

Yasalar, yönetmelikler ve düzenlemeler engelli bireylerinde hizmetlerin sunumunda eşit şartlarda faydalanmaları ve hizmete erişimden kolaylık faydalanmaları için engellilerin pozitif ayrımcılıkla koruma altına alınacağı söylenebilir. Bunun yanında bu çalışmalarla engelli bireylerin toplumda varlıklarının güçlenmesinin ve bilinçli bireyler olmaları yönünde de faydalı olacağı belirtilebilir (Küçükali, 2014: 69).

Belediyelerin engelli politikalarda yer almasının en önemli yanının engelli bireylerin sorunlarını iletmede belediyeleri ilk ayak olarak görmeleri olduğu söylenebilir. Engelli bireylerin gerekli birimlere şikâyetlerini ve isteklerini kolayca iletebilmeleri sosyal politikaların yapımında söz sahibi olmalarının ihtiyaçlarının giderilmesi yönünde önemli bir adım olduğu önemli bir adımdır. Engellilerin belediyeleri ilk basamak olarak görmeleri belediyelerin engellilerle ilgili politikalarla doğrudan ilgilenme ihtiyacını doğurduğu söylenilebilir (Kesgin, 2014: 8-9).

2.2.3. Sivil Toplum Kuruluşları ve Engelli Politikaları

Sivil toplum kuruluşları Türk Dil Kurumu sözlüğünde "Toplumdaki çeşitli sorunları bağımsız olarak ele alıp kamuoyunu bilgilendirme ve aydınlatma görevi yapan, öneriler sunan her türlü birlik, sivil toplum örtülü." olarak tanımlanmaktadır (http://www.tdk.gov.tr, 2019).

Sivil toplum kuruluşları bireylerin isteklerini yönetime duyurmada, kamuyu ve yönetimi etkilemede, karşılaştıkları güçlükleri aşmada, sorunlara kamu düzeni dışında çözüm üretmede etkili olabilecek demokratik araçlardır. Sivil toplum kuruluşlarının gönüllü ve çıkar amacı gütmeden hizmet etme amaçları olan, insan hakları, eğitim, kültür, çevre, iş, bilim ve insani yardım konularında ulusal ve hatta uluslararası faaliyet gösterdikleri ifade edilebilir (Ertürk, 2002: 75-76).

Demokratik sistemin önemli öğelerinden olup toplumun gelişmesinde önemli bir görev alan STK'lar gönüllülük esasına dayalı faaliyet gösterirler ve günümüzde bunu vakıf ve dernek adı altında faaliyet gösterdikleri söylenilebilir. Toplum için faydalı ve öncü çalışmalarının bulunduğu ve sosyal ve hayır amaçlı kuruldukları, toplumun ihtiyaçlarının giderilmesinde aktif rol aldıkları ifade edilebilir (Yazıcı ve Yemişçi, 2010: 196).

Yönetim anlayışında son yıllarda meydana gelen değişimler hem yerel yönetimleri ön plana çıkarmakta hem de yerel düzeyde yönetim ve halkın işbirliği içerisinde olmasını belirtmektedir. Yerel yönetimlerin verimli ve etkin olmaları, halkın karar alma sürecine aktif katılımlarını sağlamaları, politika yapımında halk ile iletişim halinde olmaları ve yaptıkları politikaları halka açıklayarak toplumu bilgilendirmeleri halkın yerel yönetimlere karşı olumlu bir tavır sergilemelerini sağlayacağı ifade edilebilir. Yerel yönetimlerin halkla etkileşiminin bireysel den daha çok örgütlenmiş topluluklarla muhatap olma ve bireysel isteğin değil de örgütlenmiş istekleri daha çok dikkate aldığı söylenilebilir. Halkın örgütlenmesi ve örgütlenme bilinci yönetim sürecine katılma ihtiyacı STK'nın varlığını doğuran sebeplerden biridir denilebilir. Dernek, vakıf, meslek kuruluşları gibi STK ile halkın ve yerel yönetimlerin çeşitli alanlarda işbirliği ve birlikte çalışmalar yapabilecekleri ifade edilebilir (Mutlu, 2006: 2-3).

Sivil toplum kuruluşları engellilere yönelik toplumsal duyarlılık, toplumsal farkındalık ve empati oluşturmak gibi çalışmalar yaparak sosyal politikaların oluşumunda etkili olabilmek için çalışmalar yapmaları gerekmektedir. Politikaların oluşumunda kamu ile işbirliği yaparak iktidara yol göstermeli ve engelli bireylerin sorunlarını ileterek, bu sorunların politikaların yapımında yer almasını sağlamaya çalışmalıdırlar. Bunun yanında STK'lar temsil ettikleri engelli bireyleri bilgilendirme ve bilinçlendirmede bulundurarak engelli bireylerin daha duyarlı olmasına katkı sağlayacağı belirtilebilir (Burak, 2018: 71).

Engelli bireylerin sosyal, ekonomik, fiziki gibi birçok sorununun giderilmesinde merkezi yönetim, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının koordineli çalışarak engelli bireylerin ihtiyaçlarının giderilmesini sağlamalıdırlar. Sivil toplum kuruluşları bağımsız bir şekilde engelli bireylerin sorunlarını merkezi yönetime ya da yerel yönetimlere ileterek politika yapımında söz sahibi olma, çatısı altında bulundurduğu engelli bireylere yasal haklarından haberdar etme ve politikalara katılımcı ve toplumla birlikte olmaları için faaliyet göstermeleri gerektiği belirtilebilir.

2.3. Türkiye'de Engelli Politikalarının Şekillenmesinde Uluslararası Aktörlerin Rolü

Çalışmanın bu kısmında engelli politikaların şekillenmesinde önemli rolü olan Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği üzerinde durulacaktır.

2.3.1 Türkiye'de Engelli Politikalarının Şekillenmesinde Birleşmiş Milletlerin Rolü

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun kabul ettiği Sakat Kişilerin Hakları Bildirgesi'nde engelli: "Normal bir kişinin kişisel ya da sosyal yaşantısında kendi kendisine yapması gereken işleri, bedensel veya ruhsal yeteneklerindeki kalıtımsal ya da sonradan olma herhangi bir noksanlık sonucu yapamayanlar" olarak tanımlanmaktadır (acikders.ankara.edu.tr, 2019).

Birleşmiş Milletler dünyada engelli politikaların şekillenmesinde önemli bir yeri olan kuruluşlardandır. Birleşmiş Milletler Engelli Kişilerin Haklarına Dair Uluslararası Sözleşmesi, 21'nci yüzyılın ilk insan hakları belgesi kabul edilmektedir. Engellilere yönelik eşitlik, özerklik ve birçok anayasal düzenleme mevcuttur. Sözleşme ile engellilerin toplumsal hayata katılımları ve ayrımcılık konusunda korumalarının sağlanması, topluma sunulan hizmetlerin engellilerinde erişebilmeleri hususunda taraf devletlere yükümlülükler getirmiştir (Azarkan ve Ekrem, 2018: 5).

Taraf devletlere yükümlülükler getiren ve Türkiye'nin de üyesi olduğu BM İle yapılan sözleşme ile Birleşmiş Milletler Engelli Kişilerin Haklarına Dair Uluslararası

Sözleşmesi'nde 50 madde bulunmakla birlikte bazı maddelerde özetle şu hükümler yer almaktadır (http://www.ttb.org.tr/, 2019).

- *Birinci Madde:* Birinci maddede sözleşmenin amacı ortaya konarak, "engellilerin tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasını teşvik ve temin etmek ve insanlık onurlarına saygıyı güçlendirir" hükmü ve engelli tanımı yer almaktadır.
- *İkinci Madde:* İkinci maddede tanımlara yer verilmiştir.
- *Üçüncü Madde:* Üçüncü maddede engellilere özgürlükleri ve bağımsızıkları ile yapacakları seçimlerde saygı gösterilmesi, ayrımcılık yapılmaması, engellilerin topluma tam ve etkin bir şekilde katılımlarının sağlanması, engellilerin insanlığın bir parçası olarak görülmesi, fırsat eşitliği, erişebilirlik, kadın-erkek eşitliği ve engelli çocukların gelişim kapasitesine ve kendi kimliklerini koruyabilme haklarına saygı duyulması hükümleri yer almaktadır.
- *Beşinci Madde:* Engellilere yönelik ayrımcılık yapılmaması ve eşitlik konusundan bahsedilmektedir. Herkesin hukuk önünde ve karşısında eşit olduğu, her türlü ayrımcılığın yasak olduğu, ayrımcılıkla ilgili düzenlemelerin yapılması ve engellilerin fiili doğrultusunda eşitliğini hızlandırmak veya sağlamak için gerekli olan özel tedbirlerin iş bu Sözleşme amaçları doğrultusunda ayrımcılık olarak nitelendirilemeyeceği belirtilmektedir.
- *Altıncı ve Yedinci Madde:* Altıncı maddede engelli kadınlarla ilgili, yedinci maddede ise engelli çocuklarla ilgili hükümlere yer verilmiştir.
- *Sekizinci ve Dokuzuncu Madde:* Sekizinci maddede bilinçlendirme konusu üzerinde durularak engelli bireylerin bilinçlendirilmesi, kapasitelerinin arttırılması ve iş piyasasına katkısı gibi konular üzerinde durulmuştur. Dokuzuncu maddede ise erişebilirlik konusu üzerinde durularak, engelli bireylerin bina, yol, ulaşım araçları, okul gibi tüm yerlerin fiziksel olarak uygun halde olması ve engellilerin bilgi ve iletişim teknolojilerine teşvik edilmesi gerektiği ifade edilmektedir.
- *Yirmi Dördüncü Madde:* Yirmi dördüncü maddede engelli bireylerin eğitimleri konusuna yer verilmiştir. Engellilerin becerilerinin en üst düzeyde gelişiminin sağlanması, genel eğitimden dışlanmamaları, işaret dilinin öğrenilmesi,

engellilerin engel durumuna göre iletişim araçları ve sosyal gelişimlerini arttırıcı olanakların sunulması gibi konulara yer verilmektedir.

- *Yirmi Yedinci Madde:* Yirmi yedinci maddede engellilerin çalışma ve istihdam konusuna yer verilmiştir. İstihdam konusunda engellilere ayrımcılığın yasak olduğu, engellilerin iş ve sendikal haklarından diğer bireylerle eşit koşullarda faydalanması gerektiği, engellilerin çalıştığı ortamlarda makul düzenlemelerin yapılması gerektiği gibi konular üzerinde durulmaktadır.
- *Otuzuncu Madde:* Otuzuncu maddede kültürel yaşam, dinlenme, boş zaman aktiviteleri ve spor faaliyetlerine katılım konuları üzerinden durulmuştur. Engelli bireylerin tiyatro, müze, sinema, kütüphane ve turistik alanlara erişimlerinin sağlanması, televizyon programları, sinema gibi kültürel faaliyetlere katılımlarının sağlanması için erişimlerinin sağlanması, spor faaliyetlerinden faydalanmaları ve bu kültürel faaliyetlere diğer engelli bireylerle eşit şekilde katılımlarının sağlanması belirtilmektedir.
- *Otuz Dördüncü Madde:* Bu sözleşmede verilen görevlerin yerine getirilmesi için bir Engelli Hakları Komitesi kurulması gerektiği ifade edilmektedir.

1952 yılında Birleşmiş Milletler tarafından UNDP, ILO, WHO, UNUSCO ve UNICEF gibi uluslararası organizasyonların katılımı sağlanmış, eğitim ve rehabilitasyon programları geliştirilirken programlara engellilerinde dâhil edilmesi istenmiştir. 1965 yılında ise Birleşmiş Milletler Genel Konseyi Sosyal Kalkınma ve Kalkınma Sürecine Dair Bildirgesi'ni yürürlüğe koyarak 19. maddede zihinsel ve bedensel engellilerin topluma tam katılımının sağlanması, sağlık, sosyal güvenlik ve sosyal refah önlemlerinin alınması ön görülmüştür (http://www.acarindex.com, 2019).

1981 yılı Birleşmiş Milletlerce Uluslararası Engelliler Yılı olarak ilan edilmiş, aynı yıl Viyana'da "Engellilerin Eğitimi, Engelliği Önleme ve Sosyal Hayata Tam Katılım Konusunda Dünya Konferansı" gerçekleştirilmiştir. 1982 yılında Engelliler İçin Dünya Eylem Programı hazırlanmış, bu programda engellilerle ilgili oluşturulacak politikalar üç başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklar Önleme, Rehabilitasyon ve Fırsat Eşitliği olarak belirlenmiştir. Aynı yıl yapılan toplantıda Engelliler İçin Dünya Eylem Planın tavsiye ettiği faaliyetlerin hükümetlerce uygulanması ve tüm dünyada engellilerle ilgili global bir

kalkınma sağlanması hedefiyle 1983-1992 Birleşmiş Milletler Engelliler On Yılı ilan edilmiştir (www.ailevecalisma.gov.tr, 2019).

2.3.2 Türkiye'de Engelli Politikalarının Şekillenmesinde Avrupa Birliği'nin Rolü

Türkiye'de engelli politikaların şekillenmesinde etkili olan uluslararası aktörlerden birinin şüphesiz Avrupa Birliği olduğu söylenebilir. Avrupa Birliği, engelli bireylerin sosyal ve ekonomik yönden topluma dâhil edilmesi ve tam katılımın sağlanması için insan hakları bağlamında teşvik edici bir kuruluştur. Bu düşünce Engelli Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin temelini oluşturmakta ve hem Avrupa Birliği hem de Türkiye bu sözleşmeyi imzalamış durumdadır (Şemşit, Uçar ve Yüksel, 2016: 211).

1993 yılında AB Komisyonu "Erişebilir Ulaşım Hakkında Topluluk Eylem Planı'nı kabul ederek, hareket kısıtlılığı bulunan engellilerin ulaşım hizmetlerini kullanmalarını arttırmayı hedeflemiştir. Bu projelerin koordine edilmesi, bilgi programları hususunda iletişim kurulması, ulaşım alt yapısı ve ulaşım araçları ile ilgili uygulanabilir teknik standartlar belirleme ile ilgili bir dizi Topluluk önlemlerinden oluşmaktadır. Bunun yanında Avrupa Komisyonu 12 Mayıs 200 tarihinde "Özürlü Bireyler İçin Engelsiz Bir Avrupa'ya Doğru" başlıklı bir tebliğ yayınlayarak, engelli bireylerin sosyal ve ekonomik olanaklara erişini kısıtlayan sosyal, mimari ve tasarım engellerinin ortadan kaldırılması için kapsamlı ve bütüncül bir stratejiye vurgu yapılmaktadır (Tiyek, Eryiğit ve Baş, 2016: 229). Türkiye'ye yönelik ilki 1999 yılında yayımlanmaya başlayan Avrupa İlerleme Raporlarında 1999 yılında, 2000 yılında ve 2001 yıllarında engellilere yönelik doğrudan bir eleştiri, öneri veya bilgi bulunmamaktadır. Bunun yanında 2017 yılında Türkiye'ye yönelik Avrupa Birliği ilerleme raporu yayımlanmamıştır. Engellilere yönelik ilk bilgiler 2002 Avrupa İlerleme Raporu'nda mevcuttur.

2002 Avrupa İlerleme Raporu'nda; engellilerin sosyal ve eğitime yönelik haklarında gelişme kaydedilmediği ve mevzuatın gereği gibi uygulanmadığı (Avrupa Komisyonu, 2002: 31), engelli kişilerin durumunun iyileştirilmesi için ilave çalışmalar yapılması gerektiği, Özürlüler İdaresi Başkanlığının idari kapasitesinin güçlendirilmesine büyük önem verilmesi gerektiği ve içinde engellilerinde bulunduğu ayrımcılıkla mücadele için

müktesebata uyum sağlanması için gerekli tedbirlerin alınması gerektiği ve bu müktesebatın öngördüğü bir Eşitlik Kurumunun kurulması yönünde atımlar atılması gerektiği vurgulanmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2002: 83).

2003 Avrupa İlerleme Raporu'nda; engelli kişilere yönelik İş Kanununun, 50'den fazla işçi çalıştıran işverenlere engelli istihdam etme zorunluluğu getirdiği (Avrupa Komisyonu, 2003: 83), engellilerin durumunun iyileştirilmesi için hala çok çalışma olması gerektiği, başta engelli çocukların eğitim hizmetlerine erişiminin arttırılması ile ilgili, Özürlüler İdaresi Daire Başkanlığının idari kapasitesinin güçlendirilmesine daha fazla önem verilmesi gerektiği, ayrımcılıkla mücadele konusunda içinde engellilerinde olduğu gruplara ayrım gözetmeksizin istihdamdan ve meslekte eşit muamele konusundaki direktiflere uyum sağlaması gerektiği belirtilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2003: 85-86). Son rapordan bu yana, engelli çocukların okul öncesi zorunlu eğitimini geliştirmeye yönünde ilerleme sağlanmadığı (Avrupa Komisyonu, 2003: 95) ve kapasitenin yetersiz olmasından dolayı 2002-2003 eğitim yılında okul öncesi eğitime sadece 61 engelli çocuğun devam ettiği ifade edilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2003: 96).

2004 Avrupa İlerleme Raporu'nda; istihdamda eşit muamele ilkesini tanıyan yeni İş Kanunun 2003'te kabul edilmesine rağmen, Türkiye'de halen engellilerinde içinde bulunduğu bazı gruplarla ilgili tüm yasaklanmış gerekçelerle ayrımcılığa karşı mevzuat eksikliği olduğu (Avrupa Komisyonu, 2004: 26), engelli çocukların okul öncesi eğitimlerini zorunlu kılan 1997 yılında bir kanun çıkarıldığı ancak engelli çocukların okul öncesi eğitime devam etme oranının oldukça düşük olduğu, engelli çocukların okula gönderilmesi için olanaklar sağlanması ve ailelerin ikna edilmesine yönelik önemli çalışmalar yapıldığı gerektiği belirtilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2004: 109).

2005 Avrupa İlerleme Raporu'nda; engellilerinde içinde olduğu ayrımcılıkla mücadelede ekonomik faaliyetlerinde ayrımcılığın yapılması halinde yürürlüğü giren Ceza Kanunu gereği cezalar getirildiği ve engellilik ile ilgili ayrımcılığa ilişkin AB yönergelerinin tamamen aktarımının halen gerekli olduğu belirtilmektedir. Engelli hakları ile ilgili 2005'te yeni bir yasa kabul edildiği, farklı türlerde engelliğin sınıflandırılması için rehber ilkeler sağlandığı, bakım hizmetlerini, rehabilitasyon, erken teşhis, istihdam, eğitim ile ilgili hükümler yer aldığı ve yasanın ayrımcılıkla mücadeleye ihtiyacı vurguladığı, engellilikten dolayı ayrım yapılmasının suç olduğu, kamu kurumlarında gerekli fiziksel düzenlemelerin

yapılmasının zorunlu olduğu hükümlerinin yer aldığı, bunun yanında engelliler için merkezi ve merkezi olmayan yapıların ve tesislerin geliştirilmesi yönünde daha fazla önem verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2005: 113).

2006 Avrupa İlerleme Raporu'nda; engellilerin istihdamı için bir eylem planı hazırlandığı, Engelliler Yasası ile ilgili birkaç uygulama yönetmeliği çıkarıldığı ve bunların engelli için işyeri ve eğitim hizmetlerini kapsadığı belirtilmektedir. İçinde engelli bireylerinde bulunduğu ayrımcılıkla mücadelede ayrımcılığa ilişkin AB yönergelerinin aktarımının tamamlanmadığı, ayrımcılığın önlenmesi için etkin ve bağımsız bir "Eşitlik Kurumu" oluşturulmasına ihtiyaç olduğu, yeni Engelli Yasası'nın uygulanmasında bir miktar ilerleme kaydedildiği vurgulanmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2006: 52).

2007 Avrupa İlerleme Raporu'nda; Engellilerin Haklarına İlişkin BM Sözleşmesi'nin 2006 yılında BM Genel Kurulu'nda kabul edildiği ve 2007'de imzalandığı (Avrupa Komisyonu, 2007: 11), engellilere yönelik zihinsel sağlık alanında insan hakları ve hasta hakları ışığında, hastanelerde elektrokonvulsif tedavisinin kullanılması için hükümet tüzüğü hazırlandığı ve tüzüğün uygulanması için yönetmelikler hazırlandığı belirtilmektedir. Engellilerin sosyal, sağlık, eğitim ve kamu hizmetlerine fiziksel engellerin devam ettiği, engellilerin bakım konusunda bilgi ve araştırma eksikliği olduğu, Engelli Kişilere Dair Kanun ve ilgili düzenlemelerin uygulanması engelli bireylerin haklarının ve yaşam koşullarının geliştirilmesi açısından önemli olduğu ifade edilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2007: 19). Engelli istihdamını arttırmaya yönelik tahsis edilen kaynakların arttığı ve ilerlemeyi ölçmek için sosyal içerme politikalarının uygulanmasını izleyecek güçlü mekanizmaların kurulması gerektiği, engellilerinde içinde bulunduğu ayrımcılığın önlenmesi için etkin ve bağımsız bir "Eşitlik Kurumu" kurulması gerektiği vurgulanmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2007: 54-55).

2008 Avrupa İlerleme Raporu'nda; Engellilerin Haklarına İlişkin BM Sözleşmesi'nin onay sürecinin beklediği (Avrupa Komisyonu, 2008: 10), devletin engellilerin istihdamının teşviki için sosyal güvenlik primlerini ödeyeceği, engellilerin bakım hizmetleri için ayrılan kaynaklarda artış olduğu, evcil bakıma ihtiyacı olan engellilerin hemen yerleştirilmelerinin sağlanması için genelge yayımlandığı, engellilerin kamu hizmetlerinden yeterince yararlanmadığı, engelli olan kişiler ve zihinsel engellilerin

bakım konusunda veri ve araştırma eksikliği olduğu belirtilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2008: 22).

2009 Avrupa İlerleme Raporu'nda; 2009 yılında yapılan seçimlerde, seçim süreci dönemde Yüksek Seçim Kurulu'nun oy kullanmak için gerekli belgelerde engellileri oy vermek ile ilgili bir dizi tartışmalı kararlar alındığı (Avrupa Birliği, 2009: 8), kamu yönetimi reformu ile ilgili yayımlanan Yönetmelik de engellilere yönelik tedbirlerin alınması konusunda ele alındığı (Avrupa Komisyonu, 2009: 9), TBMM'nin 2008'de yürürlüğe giren BM Engelliler Sözleşmesini, bu sözleşmenin İhtiyari Protokolünün Eylül 2009'da imzalandığı (Avrupa Komisyonu, 2009: 13) ve imzalanan BM Engelli Hakları sözleşmesiyle engelli sorunlarına çözüm bulunması amacıyla kamu tarafından finanse edilen çeşitli projelerin başladığı belirtilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2009: 25). Engelli kişiler hakkında kapsamlı veri bulunmadığı, fiziksel engellilerin bilgi sahibi olmaması nedeniyle hizmetlere erişimde sorunlarla karşılaştıkları, YSK'nın aldığı iki kararda engellilerin seçim haklarını kullanmaları üzerinde olumsuz sonuçlar doğuracağı vurgulanmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2009: 26). Bunların yanında akıl sağlığı konusunda kaygıların olduğu ve Türkiye'de akıl sağlığı kurumlarının denetlenmesi için bağımsız bir birimin bulunmadığı ifade edilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2009: 72).

2010 Avrupa İlerleme Raporu'nda; engellilere yönelik alınan özel tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı sayılmayacağı Anaya değişikliğinin, engelli kişilere yönelik pozitif ayrımcılığın yolunu açtığı, 2010 yılının "Herkes için Ulaşabilirlik Eylem Yılı" ilan edilmesine rağmen ulaşabilirlik stratejisi ve eylem planının kabul edilmeyip, engelliler ile ilgili Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi ve İhtiyari Protokolünün uygulanışını izleyecek ulusal mekanizmanın daha oluşturulmadığı belirtilmiştir. Engellilerin kamuda istihdamı için bütçedeki personel kısıtlamalarında muaf tutulmalarının istihdam imkânlarını iyileştirmesinin yolunu açtığı, bunun yanında engellilerin kamu ve özelde istihdamı edilmesine yönelik ilave tedbirlerin alınması gerektiği, engelliler hakkında bilgi ve araştırma eksikliklerinin bilgiye dayalı politika oluşturmaya engel olduğu, kamu binalarında fiziksel engellerin olduğu ve engellilere karşı önyargıyla mücadele için çalışmaların yoğunlaşması gerektiği söylenilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2010: 28-29).

Aynı yılda engelli kişilerin durumlarının iyileştirilmesi, sendika haklarının geliştirilmesi ve ayrımcılıkla mücadelenin devam ettiği fakat uygulamadaki sorunların ele

alınması gerektiği (Avrupa Komisyonu, 2010: 30), Anayasa'da yapılan değişiklikle engellilere pozitif ayrımcılığın mümkün kılındığı ve hükümetin kamu kurumlarında engelli istihdamına yönelik bütçedeki kadro kısıtlamalarını kaldırdığı, bunun yanında engellilerin kamuda ve özelde istihdam edilmesi için daha fazla çaba gösterilmesi gerektiği, Mevzuatta doğrudan veya dolaylı ayrımcılığın tanımı bulunmadığı ve engellilik ile ilgili ayrımcılığın AB müktesebatı iç hukukuna aktarılmadığı söylenilmektedir(Avrupa Komisyonu, 2010: 70-71). Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğünün kendi işlettiği kuruluşlarda sığınmacılarla ilgili Genelde çıkardığı, Genelgenin verilerin korunması, sosyal güvenlik ve çevre sağlık sigortası ile BMMYK personelinin bu kuruluşlara erişimini kapsadığı ve bu hususlardan engellilerinde faydalanacağı belirtilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2010: 82).

2011 Avrupa İlerleme Raporu'nda; yapılan seçimlerde engellilerin TBMM'de yetersiz temsil edildikleri (Avrupa Komisyonu, 2011; 9), 2011'de çıkarılan Devlet Memurları Kanunu'nda engellilere avantaj sağladığı (Avrupa Komisyonu, 2011: 11), engellilerle ilgili olarak Ulaşabilirlik Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem planının kabul edildiği, engelliler lehine pozitif ayrımcılık yapılması için yapılan anayasa değişikliklerinde spesifik tedbirlere dönüştürülmediği ve BM Engelli Hakları Sözleşmesi ve İhtiyari Protokolünün uygulanmasına yönelik ulusal bir izleme mekanizmasının kurulmadığı belirtilmektedir. Kamu sektöründe engellilerin istihdamına yönelik belli ölçüde başarı sağlandığı ve bunun yanında yeni işler yaratılması ve evden çalışanın teşvik edilmesi dâhil, kamu ve özel sektörde ilave tedbirlerin alınması gerektiği, engellilerin eğitim, sağlık, sosyal ve kamu hizmetlerine erişmede zorluklar yaşadığı ifade edilmektedir. Engelli bireylerle ilgili önyargı ile mücadele etmek, sosyal ve ekonomik hayata katılımlarını sağlamak için bilinçlendirmeye ve ihtiyaç olduğu, kapsayıcı eğitimin tam olarak uygulanması gerektiği ve akıl hastaların haklarının korunması, koşulların iyileştirilmesi ve bu hastanelerin izlenmesi ve teftiş edilmesi için bağımsız bir organ kurulması gerektiği vurgulanmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2011: 34).

Aynı yıldaki raporda engellilerin işçi hakları ve sendikal hakları ile ilgili ayrımcılıkla mücadele edilmesi konusunda sorunların olduğu (Avrupa Komisyonu, 2011: 35), kurumsal dağınıklığın giderilmesi amacıyla içinde engellilerinde olduğu gruplara hizmet vermek amacıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulduğu, engellilerin evde bakımının

iyileştirilmesi için 2011-2013 yılını kapsayan Bakım Hizmetleri Stratejisi ve Eylem Planı'nın kabul edildiği, engellilerin kamusal istihdama yönelik kadro ile ilgili bütçe kısıtlamalarının kaldırılmasının bir miktar olumlu etki yarattığı belirtilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2011: 79). Engellilere yönelik pozitif ayrımcılıkla mücadele için Anayasa değişikliğinin spesifik tedbirlere dönüştürülmediği, BM Engelli Hakları Sözleşmesi ve İhtiyari Protokolünün uygulanmasını izlemek için ulusal mekanizmanın oluşturulmadığı ve engelli bireyler hakkında bilgi ve araştırma eksikliği olduğu için bilgiye dayalı politika oluşturulamadığı ifade edilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2011: 87).

2012 Avrupa İlerleme Raporu'nda; Ulaşabilirlik Stratejisi Belgesi ve Ulusal Eylem Planının uygulamasının sınırlı kaldığı, BM Engelli Hakları Sözleşmesi ve İhtiyari Protokolü ile uyumlu ulusal bir izleme mekanizmasının oluşturulmadığı ve pozitif ayrımcılığa yönelik politikaların yansıtılmadığı belirtilmiştir. Engellilerin bakım hizmetlerinin yaygınlaştığı, engelli girişimciliğinin teşviki için protokol imzaladığı, kamu hizmeti istihdamında artışın yaşandığı fakat alternatif istihdam yöntemleri ve işveren teşviklerinin yanında kamu ve özel sektörde engelli istihdam edilebilirliğinin ve finansmana erişimlerinin arttırılması gerektiği vurgulanmaktadır. Engelli kişiler ile ilgili resmi ve güvenilir veri ve araştırmaların eksik olduğu ve bunu için bilgiye dayalı politika gelişimine engel olunduğu, engellilerin eğitim, sağlık, sosyal hizmetler ve kamu hizmetlerine erişiminde sıkıntılarla karşılaşıldığı ve fiziksel engellerin devam ettiği, bu sorunun çözümü için kapsamlı bir yatırım stratejisinin olmadığı ifade edilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2012: 28-29).

Aynı yılda engellilere erişim hizmetlerinin sunulması için zorunlu uyum sürecinin uzatıldığı ve ertelendiği, kapsayıcı eğitim politikalarının arttırılması gerektiği, engellilere yönelik özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin önemli bir rolü olduğu ama teftiş, izleme ve değerlendirme sistemlerinde eksiklik olduğu ve etkinlikleri konusunda duyulduğu vurgulanmaktadır. Birçok engelli çocuğun merkezlere kayıtlı olduğu halde devlet desteği almak amacıyla kurslara katılmadıkları, denetimlerin yetersiz olduğu, sağlanan hizmetlerin içeriği kapsamadığı, engelli kişilere karşı önyargıyla mücadele için kamuoyu farkındalığının arttırılması gerektiği belirtilmiştir. Engellilere yönelik hizmetlerin genişletildiği ancak sosyal bakımdan korunmaya muhtaç engellilerin korunması için ciddi çaba gösterilmesi (Avrupa Komisyonu, 2012: 28-29) ve akıl hastanelerinin izlenmesi ve teftişini sağlayacak bağımsız bir birimin bulunmadığı belirtilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2012: 73).

2013 yılı Avrupa İlerleme Raporu'nda; kamu denetçiliği kuruma yapılan başvurular arasında engelli hakları ile ilgili konularında olduğu ve bunların değerlendirildiği (Avrupa Komisyonu, 2013: 10), Engellilerin istihdamına yönelik kamu sektöründe kısıtlı bir artış olduğu ama özel sektörde istihdam edilmelerinde sıkıntılar yaşandığı (Avrupa Komisyonu, 2013: 41), engellilerin sosyal korunması yönünde sosyal yardım ödemelerin başlandığı, kurum dışı bakım hizmetlerinin devam ettiği ve engellilerin istihdamına daha çok çaba sarf edilmesi gerektiği (Avrupa Komisyonu, 2013: 42), ayrımcılıkla mücadelede engellilerin hâkim ve savcı olabilmeleri için özel bir atfın bulunmadığı ve bu alanda çalışan engelli istatistiklerinin bulunmadığı (Avrupa Komisyonu: 2013: 48), engellilik riski bulunan çocukların uluslararası standartlara ulaşması için belirlenerek desteklenmeleri yönünde kapasitenin arttırılması gerektiği belirtilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2013: 58).

Aynı yıldaki raporda sosyal bakımdan korunmaya muhtaç engellilere yönelik Engelli Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulu kurulmuş fakat BM Engelli Hakları Sözleşmesi uyarınca ulusal bir izleme mekanizmasının henüz oluşturulmadığı, Ulaşabilirlik Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planının uygulanmasında sınırlı kalındığı belirtilmektedir. Engelli çocukların içermeci eğitim hizmetlerine erişimde zorluklar yaşadığı, engelli istihdamının kamuda artış göstermesine rağmen halen %2'den düşük olduğu, işverenlerin engelli istihdamı ve korumalı işyerleri oluşturmasına yönelik mali teşvikin bulunduğu fakat engellilerin özel sektörde istihdamında zorluklarla karşılaşıldığı ve engellilere yönelik evde bakım hizmetleri alanında ilerleme kaydedildiği ifade edilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2013: 59).

2014 yılı AB İlerleme Raporu'nda; kamu denetçiliği kurumuna gelen başvurular arasında engelli hakları ile ilgili konularında olduğu ve bunların değerlendirildiği (Avrupa Komisyonu, 2014: 10-11). Engelli ve özel eğitime muhtaç çocukların eğitime erişimde engellerle karşılaştığı, engelli bireylere yönelik sosyal bakım durumunda iyileşme sağlandığı, Milli Eğitim ve İş Kanunu'nda engellilere yönelik ayrımcılığın yapılmasına karşı artık açıkça yer verildiği, engelli entegrasyonuna Avrupa Standartlarına ulaşmak için daha fazla önem verilmesi gerektiği (Avrupa Komisyonu, 2014: 15-16) kamu sektöründe istihdam da artış olduğu, engelli bireylere yönelik önemli bakım hizmetlerinin kurumsal yapının dışına çıkılması ve toplum temelli alternatiflerin geliştirilmesi gerektiği (Avrupa

Komisyonu: 2014: 40-41), engelli ve özel eğitime muhtaç çocukların eğitime erişimlerinde sorunların yaşandığı ifade edilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2014: 56).

Aynı yılda, 2014 yılı AB İlerleme Raporu'nda: bunların yanında yükseköğretim kurumlarında engelli danışma ve koordinasyon merkezlerinin kurulması gerektiği, korumalı işyeri desteğinin arttığı ve bu iş yerlerinde çalışacak engelli kişilerin maaşı için hazine sağlanacağı, özel okulların engelli öğrencilere eğitim sunmakla yükümlü olduğu, ilköğretimden üniversiteye öğrenci sayısında azaldığı, engelli okuma yazma oranın düşük olduğu ve durumun erişim imkânlarının kısıtlı olduğu anlatılmaktadır. Engelli istihdamında artış olduğu fakat üst düzey birçok görevde engelli çalışma oranının düşük olduğu için ayrımcılığın gözlendiği ve hâkim ve savcılık mesleğine girecek engellilere yasal sınırlamalar olduğu vurgulanmaktadır. Engellilere yönelik evde bakım hizmetlerinde artışın olduğu, engelliliğe dayalı ayrımcılığın kanunla yasaklandığı (Avrupa Komisyonu, 2014: 57), ayrımcılık nedeniyle meydana gelen suçlarda cezaların arttırıldığı (Avrupa Komisyonu, 2014: 59), 2014 yılında çıkarılan zihinsel engellilere bakım hükümlerinin AB müktesebatı ile uyumlu hale geldiği ve engellilerin sağlık hizmetlerine erişiminin arttırılması gerektiği vurgulanmaktadır (Avrupa Komisyonu: 2014: 71).

2015 yılı AB İlerleme Raporu'nda; kamu hizmetlerinde engelli istihdamının %3' e ulaşmadığı (Avrupa Komisyonu, 2015: 11), kamu hizmetlerine erişimin sınırlı olduğu (Avrupa Komisyonu: 2015: 13), engelli istihdamı yapmayan kurumların ceza alması gerektiği, kanunun engelli bireylerin hâkim ve savcılık mesleğine girişlerinde cesaret kırıcı olduğu, kapsayıcı istihdam politikalarının olmadığından teşviklerin sınırlı kaldığı, sosyal yardım sisteminde yararlanan engelli sayısı, kurumsal ve yarı kurumsal bakım mekanizmalarında ve hizmetlerinde artığın genişlediği belirtilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2015: 58). İlk ve orta orta öğretimde engelli sayısının arttığı, yükseköğretime erişim sıkıntısının olduğu ve "hayat boyu öğrenme" fırsatının sınırlı olduğu, engellilerde okuma yazma oranın çokluğu ve taşımacılık ve binalara erişimde sorunların devam ettiği, engellilerin toplumla entegrasyonlarının güçlendirilmesinde eksikliklerin olduğu, çocuk engellilerin ve diğer engellilere yönelik erken ve yerinde teşhisin eksik olduğu, ruh sağlığı kanunun olmadığı ve ruh sağlığı alanında hizmet veren kurumları izleyecek bağımsız bir birimin bulunmadığı (Avrupa Komisyonu, 2015: 73-74), eğitimin engelli çocuklara yönelik kapsayıcı bir hale gelmesi gerektiği söylenmektedir (Avrupa Komisyonu, 2015: 82).

2016 yılı AB İlerleme Raporu'nda; engelli personel istihdamında ilerleme kaydedildiği fakat halen %3'ün altında kalındığı ve engelli bireylerin kamu binalarına ve hizmetlere erişiminin düşük olduğu (Avrupa Komisyonu: 2016: 14-15), engelli bireylerin sosyal dışlanma ve yoksulluk riskiyle karşı karşıya olduğu, kamu yönetiminde %2'nin altında olan istihdamın artması için tedbirler alınması gerektiği belirtimektedir (Avrupa Komisyonu, 2016: 65). İlk ve orta öğretimde engelli sayısının arttığı fakat yükseköğretime erişimde sıkıntılar meydana gelip "hayat boyu öğrenme" fırsatının sınırlı kaldığı, bunun yanında okuma yazma bilmeyen engelli birey sayısındaki çokluk ve kamu hizmeti ve binalarına erişimde sorunlar yaşandığı ifade edilmektedir. Ulaşım sektöründe 2018 yılı ulaşabilirlik kriterlerinin yerine getirilme için para cezalarının ve 2018 yılı hedefinin kamuoyu oluşturma kampanyaları ve uygun teşviklerle tamamlanması gerektiği vurgulanmaktadır(Avrupa Komisyonu, 2016: 83).

Aynı yıldaki raporda engelli bireylerin sosyal ve ekonomik hayata katılımlarında bilgi eksikliği yaşadıkları, engellilere yönelik erken ve yerinde teşhisin yetersiz olduğu, ruh sağlığı kurumu ve ruh sağlığı kurumlarının izlenmesinde bağımsız bir yapının olmadığı, engelli kişilerin entegrasyonlarının güçlendirilmesi gerektiği (Avrupa Komisyonu, 2016: 83) ve eğitimin engelli çocuklar için daha kapsayıcı hale gelmesine ihtiyaç duyulduğu söylenilmektedir (Avrupa Komisyonu: 2016: 95).

2018 yılı AB İlerleme Raporu'nda; engellilerin kamu hizmetlerinde istihdam edilmesinin %3 seviyesinin altında kaldığı (Avrupa Komisyonu, 2018: 20), engellilerin hizmete erişimde engellerin azaltılması için izleme sisteminin kurulması gerektiği (Avrupa Komisyonu, 2018; 22), özel eğitime muhtaç öğrencilerin haklarının eşit fırsatlarda sunulması için mevzuatın olduğu ve eğitimde faydalanan engelli öğrenci sayısının giderek arttığı, evde bakım hizmetleri ile ilgili mali destek planının uygulandığı ancak Ceza Kanunu, Medeni Kanun, Hakim ve Savcılar Kanunu gibi birçok mevzuatta engellilere yönelik ayrımcı hükümler bulunduğu ve bu ayrımcılıkla mücadele için Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun etkin rol alması gerektiği belirtilmiştir. Engellilerin kamu hizmetleri ve binalarına erişiminde sıkıntıların olduğu, kamuoyu kampanyalarının hızlandırılması gerektiği, sosyal ve ekonomik hayata katılımlarında veri eksikliğinin olduğu ve ruh sağlığına ilişkin mevzuatın olduğu fakat ruh sağlığı kurumlarını inceleyecek bağımsız bir yapının bulunmadığı belirtilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2018: 39).

Aynı yılda engelli bireylerin iş gücü piyasasına erişiminde zorluklarla karşılaştıkları, engelli bireyler için kurumsal bakımdan toplum temelli bakma sürecine geçişte olduğu ama sürecin etkisinin sınırlı olduğu belirtilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2018: 85). Eğitimin engelli çocuklar için daha kapsayıcı olması gerektiği (Avrupa Komisyonu, 2018: 90) ve sağlıkta eşitsizlik konusunda engelli kişilerin sağlık hizmetlerine erişimlerinin iyileştirilmesi gerektiği söylenilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2018: 94).

2019 yılı AB İlerleme Raporu'nda; engelli bireylere sunulan hizmetlerde yaşadıkları erişim sorununun azaltılması amacıyla bir izleme sisteminin kurulması gerektiği (Avrupa Komisyonu, 2019: 24), engellilere yönelik kapsayıcı eğitim hizmetleri teşviki amacıyla kapasite geliştirme çalışmalarının devam ettiği fakat bu eğitim programı için nitelikli eğitmen kadrosunun bulunmamasının büyük bir engel oluşturduğu, erken çocukluk eğitinde önemli derecede katılım oranının düşüklüğü, engellilerin istihdamının teşviki için iş terapisi ve mesleki rehabilitasyon merkezlerinin arttırılması gerektiği, muhtaç durumunda engellilerin evde bakımları için mali destek planı uygulamasının sürdüğü ancak engellilerin bağımsız yaşamaları için ihtiyaç duydukları kişisel ya da sosyal desteğe erişimlerinin sınırlı olduğu belirtilmektedir. Kamu hizmet sağlayıcılarının BMEHS hakkındaki farkındalıkların yetersiz olduğu ve Sözleşme ilkelerinin tanıtılması yönünde sistematik bir çalışma olmadığı, Engelli Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulunun faal hale getirilmesi ve çalışmalarını BMEHS'ye uygun bir biçimde yürütmesi gerektiği belirtilmektedir. TİHEK'in engellilere yapılan ayrımcılık konusunda çalışmaların hızlanması gerektiği, nefret suçu veya kamu hizmetinden yoksun bırakılmadıkça Türk Ceza Kanunu'na göre suç teşkil etmediği ve Engelliler Hakkında Kanun'da eğitim ve istihdama yönelik ayrımcılık durumunda yaptırımların tanımlanmadığı ifade edilmektedir. İller düzeyinde kurulmuş olan Erişebilirlik İzleme ve Denetleme Komisyonlarının erişebilirliğe teşvik etme konusunda etkili olamadığı, Ruh sağlığına ilişkin mevzuat ve ruh sağlığı kurumlarının izlenmesinden sorumlu bir bağımsız yapının bulunmadığı ve engellilerin durumu ile ilgili güvenilir ve güncel verilerin bulunmaması vurgulanmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2019: 43).

Aynı yılda engelli bireylerin iş gücü piyasasında kendilerine yer bulma konusunda zorluk yaşadıkları ve büyük bir cinsiyet eşitsizliği olduğu (Avrupa Komisyonu, 2019: 96), engelli bireylerin ayrımcılık karşıtı mevzuatın sınırlı olması, işyerlerindeki fiziki altyapı yetersizlikleri ve düşük maliyetli iş terapisi hizmetlerinin olmamasından dolayı engelli

bireylerin Türk ekonomisine ve toplumuna katılımları konusundan sorun teşkil ettiği, engelli bireyler için evde bakım desteklerinin arttığı (Avrupa Komisyonu, 2019: 97), engelli bireylerin sağlık erişiminde eşitsizlik konusunda ne düzeyde olduğu hakkında veri bulunmadığı vurgulanmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2019: 109).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ VE ENGELLİ POLİTİKALARI

Çalışmanın bu kısmında, Türkiye'de Engelli Politikaları, Konya Büyükşehir Belediyesi Örneği üzerinden hareketle değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Bu kapsamda Konya Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal belediyeciliğe ilişkin faaliyetlerin den kısaca bahsedilerek, sosyal belediyecilik alanında engellilere yönelik faaliyetler incelenmektedir. Bununla birlikte Konya Büyükşehir Belediyesinin sunmuş olduğu hizmetlere yönelik görüşme gerçekleştirilen engelli bireylerin görüşlerinden hareketle elde edilen bulgulara yer verilmektedir.

3.1. Konya Büyükşehir Belediyesi'nin Sosyal Belediyeciliğe Yönelik Faaliyetleri[1]

Konya Büyükşehir Belediyesi sosyal belediyecilik faaliyetlerini kurumsal düzeyde daire başkanlığı ve şube müdürlüğü aracılığı ile yürütmektedir. Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı ve başkanlık bünyesinde faaliyet yürüten ilgili müdürlük faaliyetlerini yürütmektedir.

3.1.1. Sosyal Hizmetler Alanında Yürütülen Hizmet ve Faaliyetler

Herhangi bir sebeple sosyal veya ekonomik muhtaçlıklarla karşılaşan kişilere ve ailelere fayda sağlamak, destek olmak, insan haysiyetine uygun yaşayış düzeyinin gerçekleşmesine katkı sağlama amacına yönelmiş hizmetleri yerine getirmekle olan Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü; 2016 yılı itibariyle 1 Şube Müdürü ve 66 personel ile hizmet verirken, 2017 yılı itibariyle 1 Şube Müdürü ve 70 personel ile ve 2018 yılı itibariye 1 Şube Müdürü ve 49 personel ile hizmet vermektedir. Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü 2018 yılı itibariyle kendisine; "çağımızın gerekliliği sosyal hizmetler, dezavantajlı birey, grup ve ailelere, gereken yardımı gerçekleştirir. Kişilerin iradelerinin dışında gerçekleşen bedeni, ruhi rahatsızlıklar, fakirlik ve sosyo-ekonomik eşitsizliklerle mücadele eder.

[1] Çalışmanın bu kısmının oluşturulmasında, Konya Büyükşehir Belediyesi 2016, 2017 ve 2018 yılı Faaliyet Raporları ve Konya Büyükşehir Belediyesi Sağlık ve Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığının web sayfasından (http://www.konya.bel.tr/kurumsalayrinti4.php?id=22) elde edilen bilgilerden yararlanılmıştır.

Küreselleşmenin etkisi ile ortaya çıkan sorunları öngören ve bunlarla mücadele eden sosyal hizmetler yeni kaynaklar üreterek toplumu sosyo-ekonomik yönden geliştirmeyi hedefler" düşüncesini temel hedef noktası almıştır (Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2016: 249; Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2017: 253 ve Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2018: 207).

Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğünün yürüttüğü programlar 2016 yılı itibariyle idari büroya gelen 2.053 adet gelen, 1.297 giden evrak ve Açık Kapı'dan gelen olmak üzere toplam 3.350 yazışma yapılmıştır (Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2016: 249), 2017 yılı içerisinde ise idari büroya 2.248 adet gelen, 1.424 adet giden evrak ve Açık Kapı'dan gelen 312 adet evrağın da 283 adedi cevaplanmak üzere toplam 4. 424 adet yazışma yapılmıştır (Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2017: 253). 2018 yılı içerisinde ise; idari büroya 2.168 adet gelen, 1.213 adet giden evrak ve Açık Kapı'dan gelen 574 adet evrağın da 566 adedi cevaplanmak üzere toplam 4.521 adet yazışma yapılmıştır (Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2018: 207).

Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğünün sağlamış olduğu hizmetler şu şekilde sıralanabilir (Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2016: 249-252; Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2017: 255-261 ve Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2018: 208-212):

Muhtaçlara Yardım Fonu: Konya Büyükşehir Belediyesi 17.07.1995 tarih ve 31'nolu Belediye Meclisi Kararı ile muhtaçlara yardım fonu kurulmuştur. Muhtaçlara yönelik yardım bürosunda 2017 yılında 2 personelle hizmet verirken, 2018 yılı itibariyle 4 personelle hizmet vermektedir. Fon maddi yönden sadece belediyeye bağlı iken 27.06.1997 tarihi itibariyle bağış kabul etmektedir. Yıl içerisinde fona gelen müracaat dilekçelerinin yönetim kurulu tarafından değerlendirilerek ihtiyaç sahiplerinin genel ihtiyaç, fatura, barınma, eğitim ve tedavi gibi yardımlar yaparak, bunun yanında yolda kalan vatandaşların otobüs veya tren biletleri de bu birim tarafından karşılanmaktadır.

Tablo 2: Konya Büyükşehir Belediyesi Muhtaçlara Yardım Fonu-Nakdi Yardım (2016-2018)

Yardım Faaliyet Türü	2016	2017	2018
Genel İhtiyaçlara Karşılık Yardım	479 kişi	714 kişi	764 kişi
Engelli Yardımı	153 kişi	215 kişi	240 kişi
Fatura Yardımı	39 kişi	43 kişi	54 kişi
Eğitim Yardımı	197 kişi	220 kişi	302 kişi
Sağlık Yardımı	14 kişi	13 kişi	15 kişi
Yolcu Ücreti Yardımı	306 kişi	263 kişi	294 kişi
Barınma Yardımı	17 kişi	23 kişi	29 kişi
Afet Yardımı	17 kişi	25 kişi	27 kişi
Evlilik Yardımı	22 kişi	17 kişi	31 kişi
Asker Yardımı	9 kişi	2 kişi	8 kişi
Toplam	**1253**	**1535**	**1764**

Kaynak: Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2016: 251; Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2017: 256, Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2018: 208.

Konya Büyükşehir Belediyesi 2016, 2017 ve 2018 yılları Muhtaçlara Yardım Fonu (Nakdi Yardım) sayıları incelendiğinde 2016 yılında toplam 1.253 kişiye, 2017 yılında toplam 1.535 kişiye ve 2018 yılı itibariyle ise 1.764 kişiye yardım yapıldığı görülmektedir.

Sosyal Kart Bürosu: Konya Büyükşehir Belediyesi çatısı altında ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarının giderilmesi ve standart yardımlardan farklı olarak kendi ihtiyaçlarını kendilerinin anlaşmalı marketlerden onurlu bir şekilde almalarına olanak sağlayacak olan "Sosyal Kart Araştırma Büro Şefliği; 2017 itibariyle 5 Memur, 15 hizmet alımı ile toplamda 20 personel ile, 2018 itibariyle ise 3 Memur, 15 Belediye şirket personeli ile toplamda 18 personel hizmet vermektedir.

Tablo 3: Konya Büyükşehir Belediyesi Sosyal Kart Araştırma Bürosu (2016-2018)

Yardım Faaliyet Türü	2016	2017	2018
Sosyal Kart Araştırma Bürosu Tahkikat (Km)	55.812 km	56.100 km	51.998 km
Dağıtılan Kişisel Sosyal Kart	11.512 kişi	2.605 kişi	1.861 kişi
Bilgisayara Girilen Evrak Sayısı	43.220 evrak	35.717 evrak	45.940 evrak
Müracaatlar ve Görüşmeler Ekmek-Sosyal Kart	29.895 kişi	26.452 kişi	29.695 kişi
Sosyal Kart Araştırma Bürosu Tahkikat Sayıları	13.051 tahkikat	15.136 tahkikat	12.925 tahkikat
Alışveriş Yaptırılan Aile Sayısı	126 aile	119 aile	94 aile
Ekmek Fişi Dağıtılan Yaşlı Aile	193 aile	154 aile	173 aile
Hava Şartları Nedeniyle Konaklama Sağlanan Kişi	11 kişi	58 kişi	98 kişi

Kaynak: Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2016: 251; Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu 2017: 257, Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu 2018: 209.

Konya Büyükşehir Belediyesi Sosyal Kart Araştırma Bürosunda Dağıtılan Kişisel Sosyal Kart, Müracaatlar ve Görüşmeler Ekmek-Sosyal Kart, Alışveriş Yaptırılan Aile Sayısı ve Ekmek Fişi Dağıtılan Yaşlı Aile Sayılarının en çok 2016 yılında olduğu, Sosyal Kart Araştırma Bürosu Tahkikat Km ve Sosyal Kart Araştırma Bürosu Tahkikat Sayısının en çok 2017 yılında olduğu, 2018 yılında ise en çok Bilgisayara Girilen Evrak Sayısı ve Hava Şartları Nedeniyle Konaklama Sağlanan Kişi Sayısının olduğu görülmektedir.

Konya Büyükşehir Belediyesi her alanda teknolojik gelişmelere uygun olarak halkına sunmuş olduğu yeni hizmetlerden biri de sosyal kart uygulamasıdır. İnsanların sosyal alanda ihtiyaçlarını onları rencide etmeden karşılamaya çalışarak bu uygulama ile Türkiye'de bir ilki gerçekleştirmiştir. İhtiyaç sahibi aileler tespit edilerek ailelerin gıda, temizlik ve kırtasiye yardımlarını, tercihleri doğrultusunda alma imkânı sağlayan bu modern uygulama 14.07.2010 tarihinde kullanılmaya başlanmıştır. 27.11.2012 tarihinde Sosyal

Kartın Patent Enstitüsünden, Kişisel Sosyal Kart marka tescili alınmıştır. İhtiyaç sahiplerinin kullanımlarında güvenlik sağlanması amacıyla, kullanana kişilerin kimlik bilgileri, TC kimlik numaraları ve yüklenilen sanal TL miktarı kart içerisine yüklenmektedir. Böylelikle kart sahibinden başka kimsenin kartı kullanmasına müsaade edilmemektedir.

Tablo 4: Sosyal Kartlarla Yapılan Yardımlar (2016-2018)

Sunulan Hizmet	**Kart Türü**	**2016**	**2017**	**2018**
Sosyal Kart	Kişisel Sosyal Kart	7.850 kişi	5.361 kişi	5.367 kişi
	Sosyal Kart	186 kişi	6.053 kişi	82 kişi
Su Ödeme	Su Kartı (Su Parası Ödeme)	1.754 kişi	1.847 kişi	1.866 kişi
Ulaşım	El Kart (Sosyal Kart Sahipleri)	1.894 kişi	1.893 kişi	2.292 kişi
Toplam		**11.684 kişi**	**15154 kişi**	**9607 kişi**

Kaynak: Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2016: 252; Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2017: 258, Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2018: 210.

Konya Büyükşehir Belediyesi Sosyal Kartlarla Yapılan Yardımlar incelendiğinde en çok Kişisel Sosyal Kartın 2016 yılında 7.850 olarak verildiği, en çok Sosyal Kartın 2017 yılında verildiği, Su Ödemesinin ise en çok 2018 yılında 1.866 olarak ve ulaşım hizmetlerine yönelik yapılan yardımların ise en çok 2018 yılında 2.292 olarak yapıldığı görülmektedir.

Ekmek Yardımı: Kişisel sosyal kartlarını kullanamayan vatandaşların alışverişlerine personel yardımcı olmakta ve ekmek fişini almaya gelemeyen vatandaşların ekmek fişleri birim tarafından evlerine götürülmektedir. Konya Büyükşehir Belediyesi, mücavir alan sınırları içinde yaşayan vatandaşlarından herhangi bir geliri olmayan ve çalışabilme işgücüne sahip olmayan ihtiyaç sahibi ailelere yönelik sosyal projeler üretmiştir. Belediyeye kendisi gelemeyecek durumda olan kimselerin komşusu, yakını ve mahalle muhtarı vasıtası ile yardım talebinde bulunularak, gerekli araştırmalardan sonra ihtiyaç sahibi kimseler tespit edilerek rencide edilmeden kendilerine en yakın bakkal, market ya da ekmek satış büfeleri anlaşma yapılarak belediyenin verdiği barkot ile ekmek yardımlarını alabilmektedirler. Ekmek yardımı aile nüfusuna göre belirlenmekte ve Karatay, Selçuklu ve

Meram bölgesinin tamımı da projenin içerisinde yer almaktadır. 2016 yılı itibariyle toplamda 3.904 kişiye 2.449.003 ekmek yardımı yapılırken, 2017 yılı itibariyle toplamda 3.879 aileye 2.499.445 ekmek dağıtımı ve 2018 yılı itibariyle 3.795 aileye 2.733.530 ekmek dağıtımı yapılmıştır (Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2016: 251; Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2017: 257 ve Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2018: 209).

Evde Berber Hizmeti: Konya Büyükşehir Belediyesi 23.09.2016 tarihinde almış olduğu karar ile evinden çıkamayacak kadar yaşlı, engelli ve bakıma muhtaç erkeklere konusunda uzman bir berber personeli tarafından tıraş hizmeti(saç-sakal) hizmeti verilmektedir. Konya Merkez Selçuklu-Karatay-Meram ilçelerinde ikametgâh eden yaşlı vatandaşlar için oluşturulan 221 51 10 irtibat numarasını arayarak tıraş hizmeti alabilmektedirler. 2016 yılı itibariyle 107 yaşlı ve engelliye, 2017 yılında 203 yaşlı ve engelli kişiye hizmet verilmişken, 2018 yılı itibariyle 132 yaşlı ve engelli vatandaşa hizmet verilmiştir. Evde berber hizmeti kurulduğu 23.09.2016 tarihinden bugüne kadar 549 yaşlı ve engelli vatandaşa hizmet vermiştir (Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2016: 256; Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2017: 259 ve Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2018: 210).

3.1.2. Sağlık Hizmetleri Alanında Yürütülen Hizmet ve Faaliyetler

Konya Büyükşehir Belediyesi Sağlık İşleri Şube Müdürlüğü aracılığıyla bütün kesimlere sağlık hizmeti vermeyi amaçlayarak doktor, hemşire, ebe ve geçici personellerden oluşan sağlık ekibiyle hizmet vermektedir. Bu hizmeti hem merkezde hem de Derebucak ilçesinde faaliyet göstermektedir. Risk gurubu olarak kabul edilen engelliler, yaşlılar, çocuklar, kadınlar, yoksullar, acil yardıma muhtaç olan kişilere yönelik hizmet yapılmaktadır. Kurum tabipliği, Konya Büyükşehir Belediyesinin tüm memur ve bakmakla yükümlü olduğu aile bireyleri ile tüm işçileri kurum tabipliğine gelerek muayene olmaktadır (Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2017: 251 ve Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2018: 207).

Tablo 5: Konya Büyükşehir Belediyesi Sağlık Hizmetleri (2016-2018)

Hizmet Türü	2016	2017	2018
Tedavi ve Muayenesi Yapılanlar	4.388 kişi	4.650 kişi	5.157 kişi
Enjeksiyon, Pansuman ve Tansiyon Ölçümü	996 kişi	1.693 kişi	930 kişi
Muayenesi Yapılan Fakir Aile	2.928 kişi	3.075 kişi	2.406 kişi
Atölye Personeli Muayenesi	104 kişi	109 kişi	50
Derebucak İlçesi (Tansiyon, Enjeksiyon ve Pansuman) Hizmetleri	747 kişi	1.117 kişi	1.168 kişi
Toplam	**9.163 kişi**	**10.644 kişi**	**9.711 kişi**

Kaynak: Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2016: 248; Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2017: 252 ve Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2018: 207.

Konya Büyükşehir Belediyesi Sağlık Hizmetleri hizmetinden 2016 yılında en çok toplamda 9.163 kişi, 2017 yılı itibariyle 10.644 kişinin ve 2018 yılı itibariyle 9.711 kişinin faydalandığı görülmektedir.

Konya Büyükşehir Belediyesi sosyal belediyecilik kapsamında vermiş olduğu diğer bir hizmette Alo Cenaze hizmetidir. 188 Alo Cenaze hizmetlerinde 1 Baş Şoför, 15 Şoför toplamda 16 personel hizmet vermektedir. Konya Büyükşehir Belediyesi'nin 25 Ağustos 2004 tarihinde vermeye başlamış olduğu bu hizmetle Konya halkının en acılı gününde, bir yakınını kaybettiği anda yanında olabilmek amacıyla kurulduğu belirtilmektedir. Alo Cenaze hizmetleri, yakınlarını kaybeden vatandaşlara, cenazelerini evlerinden veya sağlık kuruluşlarından camiye, oradan da mezarlığa götürme imkânı sağlamaktadır. Ücretsiz olarak sağlanan bu hizmetle Konya il sınırları içerisinde bulunan herkes faydalanabilmektedir. İl dışına verilen hizmetlerde ise Belediye Meclisinin almış olduğu karar doğrultusunda km başına ücret tahsil edilmektedir. 14 Ağustos 2017 itibariyle Alo Cenaze hizmeti Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığından, Çevre Koruma Daire Başkanlığına devredilmiştir (Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2017: 252).

Tablo 6: Konya Büyükşehir Belediyesi Alo Cenaze Hizmetleri (2017)

Alo Cenaze (14.08.2017 dâhil)	
Faaliyeti	**Kişi**
İl içi Cenaze Nakil (İlçeler) Sayısı	802 kişi
İl Dışı Cenaze Nakil Sayısı	232 kişi
Merkez (Selçuklu-Karatay-Meram)	3.064 kişi
Adli Vakıa	109 kişi
Toplam	**4.207 kişi**

Kaynak: Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2017: 253.

Konya Büyükşehir Belediyesi 2016 yılı itibariyle İl İçi Cenaze Nakil(İlçeler) Sayısı 1001, İl Dışı Cenaze Nakil Sayısı 280, Merkez (Selçuklu-Karatay-Meram) da 4356 ve Adli Vaka ise 189 olmak üzere toplamda 5826 Alo Cenaze Hizmeti yapıldığı görülmektedir (Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2016: 248). 2016 yılında toplamda 5826 Alo Cenaze Hizmeti verilmesinin yanında, 14.08.2017 dahil olmak üzere toplamda 4,207 Alo Cenaze hizmeti verildiği görülmektedir.

3.2. Konya Büyükşehir Belediyesi'nin Sosyal Belediyecilik Alanında Engellilere Yönelik Yürütülen Hizmet ve Faaliyetleri

Çalışmanın bu kısmında Konya Büyükşehir Belediyesi'nin engellilere yönelik hizmetlerinde görevli olan biriminin kurumsal yapısından bahsedilerek, Konya Büyükşehir Belediyesi'nin engellilere yönelik faaliyetleri ele alınacaktır.

3.2.1. Kurumsal Yapılanma

Konya Büyükşehir Belediyesi, Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı Bünyesinde 03.11.2005 tarihinde Konya ilinde Engelliler Şube Müdürlüğü tüm engelli bireylere hizmet vermek amacıyla kurulmuştur. Engelliler Şube Müdürlüğü, ihtiyaç sahibi ailelerin tespit edilerek ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik hizmet vermektedir.

3.2.2. Engellilere Yönelik Hizmetler

2002 nüfus sayımına göre Türkiye nüfusunun %12.29'u ortopedik, işitme, görme, zihinsel ve süreğen(hastalığı devam eden) engelli bireylerden oluşmaktadır. 2004 yılından sonra engellilerin sosyal ve ekonomik durumların büyük gelişmeler olduğu söylenebilir (Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu 2017: 261).

Engelli bireylerin kendileri geliştirebilmeleri için ücreti devlet tarafından karşılanan özel iyileştirme merkezleri açılmıştır. 2022 sayılı kanun gereğince; engelli bireyler engel oranlarına göre devletten 3 ayda bir ve 2828 sayılı kanuna göre; bakıma muhtaç, ağır ve sürekli engelli olanların yakınlarına ise her ay maaş verilmektedir. Engelliler Şube Müdürlüğü tarafından belirlenen %40 ve üzeri Sağlık Kurulu Raporunu beyan eden engelli bireylere Toplu Ulaşım imkânlarından ücretsiz olarak ve su kullanımında %50 indirim imkânı sağlanmaktadır (Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2017: 261).

2017 yılı itibariyle kayıtlarda yardım müracaatında bulunan 2.739 engelli aile bulunmaktadır. Engelli bireylerden ihtiyaç sahibi oldukları tespit edilen 215 engelliye nakdi yardım yapılmıştır. Bunun yanında 580 engelli aileye ayni olarak 1. derece 2. derece ve tek yardım şeklinde sınıflandırılarak toplamda 795 engelli bireye destek sağlanmaktadır (Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2017: 261).

2018 yılına bakıldığında ise 666 engelli aile yardım müracaatında bulunmuştur. Buna ilave olarak 240 engelli aile ihtiyaç sahibi olduğu belirlenerek nakdi yardım ve 666 engelli aileye ayni olarak 1. derece 2. derece ve tek yardım şeklinde sınıflandırılarak toplamda 906 engelliye destek sağlanmaktadır (Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2018: 212).

Engellilere yönelik yapılan diğer bir hizmet türü ise ortopedik engellilere akülü ve tekerlekli araba yardımı yapılmasıdır. SGK kapsamında olmayan ihtiyaç sahibi ortopedik engellilere, akülü tekerlekli araba ve tekerlekli sandalye yardımında bulunulmaktadır. Sosyal güvencesi bulunan engelli bireylere ise gerekli bilgilendirmeler yapılarak SGK'ya yönlendirilmektedirler (Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2017: 261).

Tablo 7: Konya Büyükşehir Belediyesi Tarafından Verilen Engelli Araç Sayısı (2017)

2017 Yılı Verilen Engelli Araç Raporu	
	Adet
Verilen Mekanik Tekerlekli Sandalye Sayısı	38 adet
Verilen Akülü Tekerlekli Sandalye Sayısı	13 adet
Toplam	51 adet

Kaynak: Konya Büyükşehir Belediyesi, 2017: 262.

Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından ihtiyaç sahiplerine 2017 yılında 51; 2018 yılında ise 58 adet Mekanik ve Akülü tekerlekli sandalye verilmiştir.

Konya Büyükşehir Belediyesi 2016 yılı faaliyet raporu incelendiğinde ihtiyaç sahiplerine verilen mekanik ve akülü sandalye sayısı 17 iken (Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2016: 254), 2017 yılında 51'e yükselmiş ve 2018 itibariyle de 58 adet olduğu görülmekte ve artışın meydana geldiği görülmektedir.

Tablo 8: Konya Büyükşehir Belediyesi Tarafından Verilen Engelli Araç Sayısı (2018)

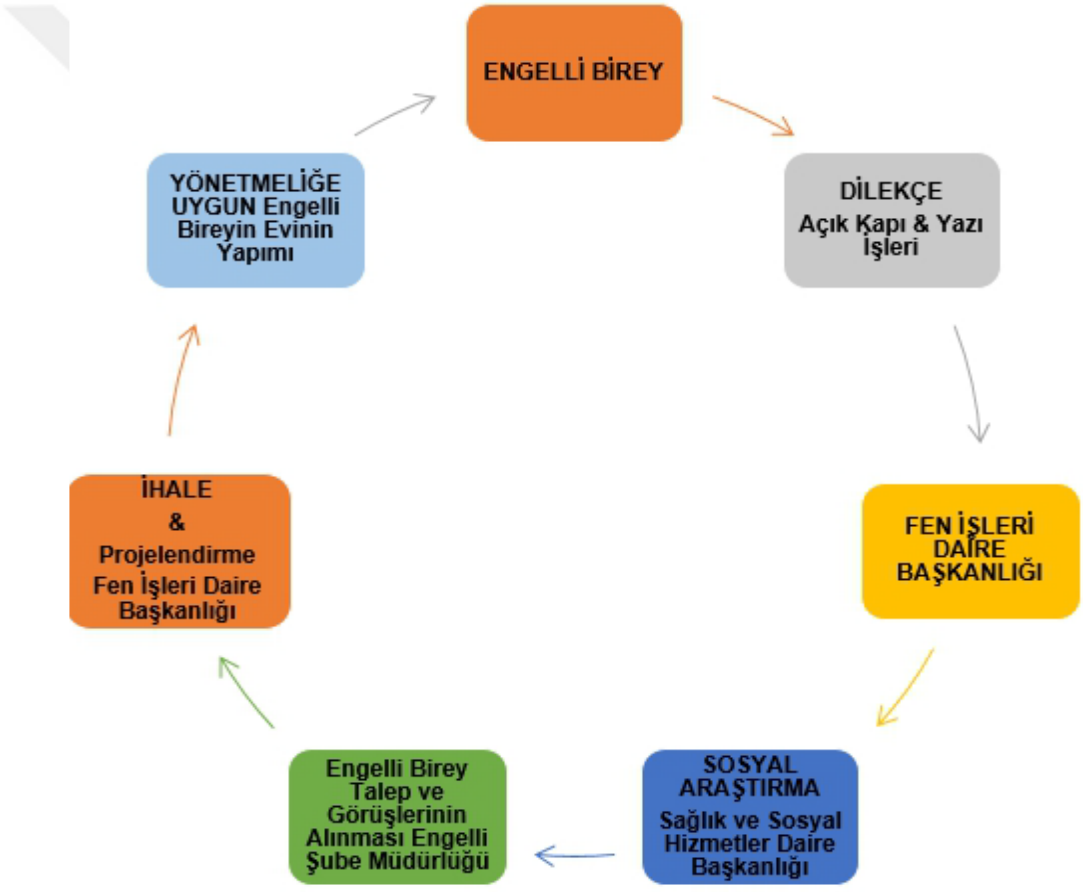
2018 Yılı Verilen Engelli Araç Raporu	
	Adet
Verilen Mekanik Tekerlekli Sandalye Sayısı	52 adet
Verilen Akülü Tekerlekli Sandalye Sayısı	6 adet
Toplam	58 adet

Kaynak: Konya Büyükşehir Belediyesi, 2018:212

Engelsiz Mekânlar Projesi: Engellilere yönelik yapılan "Engelsiz Mekânlar Projesi" Türkiye'de bir ilk olma özelliğine sahiptir. Proje ile engelli ailelerin evinin içinde hayat standartlarını yükseltmek amacıyla "Engelsiz Mekânlar Projesi" hayata geçirilmiştir. "Engelsiz Mekânlar Projesi" evlerinin mülkiyeti kendisine ait olan bütün engelli bireylerin günlük yaşamlarını kolaylaştıracak çalışmalar için yapılmaktadır. Projeden Konya Büyükşehir Belediyesi şehir sınırları içerisinde yaşayan ve evlerinin mülkiyeti kendisine ait olan bütün engelli bireyler faydalanabilmektedir (Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2017: 212).

Engelli bireylerin projeye dâhil olabilmeleri için öncelikle evlerinde yapılmasını istedikleri düzenlemeler ile ilgili Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı'na bir dilekçe ile başvurmaları gerekmektedir. Hazırlanan rapor dilekçe ile birlikte bir üst yazı ile Fen İşleri Daire Başkanlığına gönderilir. Daha sonra Fen İşleri Daire Başkanlığına bağlı Bakım ve Onarım Şube Müdürlüğü görevlileri tarafından teknik şartnamesi yapılarak yapımcı firmaya ihale edilir. Proje'nin yapımı sırasında engelli bireylerin istekleri yapımcı firma, teknik ekip ve engelli büro elemanları tarafından titizlikle takip edilmektedir (Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2017: 212).

Şekil 1: Engelsiz Mekânlar Müracaat Aşamaları (2017)

Kaynak: Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2017: 212

Şekil 2: Engelsiz Mekanlar/Yapılan Mekanlar (2018)

Kaynak: Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu 2018: 213.

Engelsiz Mekânlar Projesi ile engellilere yönelik yapılan mekânlara bakıldığında engellilere yönelik evlerinin içerisinde oldukça hareket etme kolaylığı sağlandığı söylenebilir. Engelli bireylerin eve girip çıkabilmeleri için oldukça önemli olan engelli rampası, evin içinde rahat hareket edebilme yönünden kapı eşiklerinin kaldırılması oldukça önemlidir. Özellikle misafir gelme durumunda engelli bireyin sadece kendi odasında kalması değil, farklı odalara misafirlerle zaman geçirme imkânı bulması engelliler açısından oldukça önemli bir çalışmadır.

Proje ile yapılan ev dizaynların da engelli bireyin banyo, lavabo ihtiyaçlarını kendinin gidermesi, namaz kılanlar için abdest alma imkânlarının kolaylaştırılması, evin içinde elektrik düğmelerini kullanmaları ve ıslak alanlarda kaymaz zeminin oluşturulması engelliler açısından pozitif gelişmeler olduğu söylenebilir. Evden dışarı çıkmayan engellilere evin içinde bir hareket alanı oluşturulması engellilerin hayata küsmemesinin önlemesinin yanında ailelere de oldukça önemli katkı sağlandığı ifade edilebilir.

Bu proje ile 2018 yılında 6 ev olmak üzere 2009 yılından başlanan çalışmalardan bu güne kadar 62 ailenin evinde Engelsiz Mekânlar Projesi kapsamında düzenlemeler yapılmıştır. Konya Büyükşehir Belediyesi engellilere yönelik bu proje ile şunları hedeflemektedir (Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2018: 213):

- Evlerinde Engelsiz Yaşam Alanı Oluşturmak,
- Hayat Standartlarını yükseltmek, böylece aile içinde engellilere değer vererek yaşama sevinci kazandırmak,
- Engellilerin sosyal yaşama uyum sağlamalarına katkıda bulunmak.

Şekil 3: Engelsiz Mekânlar Projesi İle Yapılan Engelli Hizmetleri (2016)

Kaynak: Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2016: 254.

Şekil 3'de görüldüğü üzere engelli bireylerin evlerinde daha rahat hareket edebilmeleri ve ihtiyaçlarını giderilmeleri amacıyla düzenlemeler yapılarak engelli bireylerin fiziksel düzenlemelerle hayatları kolaylaştırılmaya çalışılmaktadır.

Konya Büyükşehir Belediyesi engelli bireylere yönelik ulaşabilirlik hizmetleri yaparak engelli bireylerin yaşamlarını kolaylaştırmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda engellilere yönelik ulaşabilirlik hizmetleri şu şekildedir (Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2016: 254; Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2017: 263; Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2018: 213):

- Yaya geçitlerinde, tekerlekli sandalye kullanan bedensel engelli bireylerin kaldırımlardan caddelere geçişlerinin kolaylaşması amacıyla her yaya geçidinde en fazla %6 eğimli rampalar oluşturularak, yol ile kaldırım arasındaki seviye farkı ise en fazla 30 mm olarak yapılmaktadır,
- Engelli bireylere yönelik alt ve üst geçitlerde akülü ve mekanik tekerlekli sandalye kullananlar için geçiş yolları ve çevre düzenlemeleri yapılmaktadır,

- Engelli bireylerin yaya üst geçitlerinde geçişlerinin kolaylaştırılması amacıyla asansörlü sistem ve görme engelli bireyler için Kültür park, Otogar, Mevlana Kültür Merkezi gibi sosyal mekânlarda izli yol yapılmıştır,
- Görme engelli bireyler için kavşaklarda akustik sinyalizasyon hizmeti verilmektedir. 2016 ve 2017 yıllarında 33 kavşakta 348 Akustik Sinyal Cihazı bulunurken, 2018 yılı itibariyle 47 kavşakta 362 Akustik Sinyal Cihazı bulunmaktadır,
- Engelli kimlik kartı bulunan engelli bireylere yönelik ücretsiz toplu ulaşım hizmeti verilmektedir,
- 2018 yılı itibariyle engelli bireylerin kullanabileceği alçak tabanlı ve rampalı 540 otobüs ve 72 adet tramvay olmak üzere toplamda 612 adet toplu ulaşım aracı bulunmaktadır,
- Toplu ulaşım araçlarından 50 tanesinde görme engellilere işitsel, işitme engellilere yönelik görsel bilgilendirme sistemi kurulmuştur.

Konya Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde bulunan İlkokul, Ortaokul ve Lise öğrencilerinden %40 ve üzeri engeli olanlara eğitim yardımı yapılmaktadır. Bu kapsamda 2016 yılında 2803 öğrenci eğitim yardımı almışken, 2017 yılında 2943 engelli öğrenci eğitim yardımı almış ve 2018 yılı itibariyle ise 3.123 engelli öğrenci eğitim yardımından faydalanmıştır (Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2016: 254; Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2017: 263 ve Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2018: 213).

Konya Büyükşehir Belediyesi engelli bireylere yönelik 6 Ağustos 2014 yılında Özel Gençler Mehter Takımı kurmuştur. Çalışma davranışları kazanmış, alıcı dil, toplumsal-sosyal yaşam ve temel öz bakım becerilerine sahip 14 yaş üzeri Konya geneli; Down sendromlu, Otizm tanılı SP Kas erimesi ve Zihinsel engelli gençlerden oluşmaktadır. Konya Büyükşehir Belediyesi bu proje ile engelli bireylerin şu avantajları sağlayacakları belirtmektedir (Konya Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporu, 2018: 214):

- Toplumda birey olarak kendilerinin de aktif görevlerle var olabileceği güveninin kazanılması,
- Toplumdaki zihinsel engelliye bakış önyargılarının olumlu yönde gelişmesi,

- Mehter marşlarının zihinsel engelli gruplarda müziksel terpi metodu olarak verimli sonuçlar vermesi,
- Zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin bu çocuklara bakışlarındaki olumlu değişimler,
- Kişilik gelişimi özgüvenin artması,
- Kendi duygu ve düşüncelerini doğru ifade etme,
- Toplumsal yaşama ve kurallara uyum,
- Türk örf ve adetleri hakkında bilgi edinilmesi,
- Kendi kültürümüze ait müziklerin zihinsel engelli gruplardaki olumlu etkileri olarak belirtilmektedir.

Konya Büyükşehir Belediyesi Engelliler Şube Müdürlüğünden edindiğim doküman da belediyenin diğer birimlerinde engellilere yönelik verilen hizmetler bulunmaktadır. Ulaşım hizmetlerinden %40 görme engellilere yönelik kart verilmekte ve ağır engelli olanlara refakatçı kart verilerek ücretsiz ulaşım imkânı sağlanmaktadır. Bu kapsamda 139 kişiye hizmet verilmektedir. Bunun yanında Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünün vermiş olduğu engelli kimlik kartları ile belediye ulaşım araçlarından ücretsiz yararlanmakta ve bu uygulama 31 ilçede uygulanmaktadır. Bu hizmetten ise 15.132 faydalanmaktadır.

Konya Büyükşehir Belediyesinin engellilere yönelik hizmet veren diğer birimi ise KOSKİ birimidir. %40 ve üzeri engelli bulunan, 18 yaş ve üzeri olan ve aboneliği kendi üzerinde olan engelli bireyler faydalanmaktadır. 31 ilçede uygulanan bu hizmet ile şartları sağlayan engelli bireylere %50 su indirimi yapılmaktadır. 2016 yılında toplamda 10.032 kişi, 2017 yılında toplamda 12.241 kişi ve 2018 yılında ise toplamda 12.241 kişi faydalanmıştır.

Engellilere yönelik hizmet veren diğer birim ise park ve bahçeler birimidir. Engellilerin kullanacağı düzenlemeler yaparak, 82 büyük park ile engellilere ulaşabilirlik hizmeti kapsamında park ve bahçelerde giriş ve çıkışlar ve diğer hizmetlerde gerekli düzenlemeler yapılmaktadır. Fen İşleri biriminde ise şehir merkezinde engellilere ulaşabilirlik hizmeti kapsamında yollarda ve kaldırımlarda düzenlemeler yapılmaktadır.

Engellilere yönelik hizmet veren diğer bir önemli birim ise KOMEK'tir. Konya Meslek Edindirme Kurslarında Engellilere Yönelik 13.177 engelli birey hizmet görmektedir. Bu kapsamda engellilere yönelik şu eğitim hizmetleri verilmektedir:

- Genç Komek Yaz Okulu Engelli(07-16 Yaş) Brail Alfabesi,
- Görme Engelliler İçin Kur'an-ı Kerim Eğitimi,
- Görme Engelliler Bilgisayar Kullanımı,
- İşitme Engelliler İçin Mantar Yetiştiriciliği,
- İşitme Engelliler Kuran-ı Kerim Okuma,
- Takı Tasarım (Özel Eğitim Engelli Sınıfı),
- Türk İşaret Dili,
- Türk İşaret Dili Öğretici ve Tercüman Eğitimi,
- Türk İşaret Dili Öğretici Ve Tercüman Eğitimi, hizmetleri verilmektedir.

Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından engelli bireylere yönelik yapılan bu hizmetlerin yanında ayrıca şu hizmetlerde verilmektedir:

- Belediyenin Engellilere Yönelik Yapmış Olduğu Hizmetler Konusunda Engelli Tanıtım Filmi Hazırlanmıştır,
- Belediye Bünyesinde Engelli Veri Tabanı Oluşturulmuş Olup Her Yıl Güncellenmektedir,
- Kültürpark, Mevlana Müzesi Gül Bahçesi, Mevlana Kültür Merkezi Düzenlemeleri Engellilere Uygun Yapılmıştır,
- 3 Aralık Dünya Engelliler Gününde Engellilere Yönelik Programlar ve Ramazan Aylarında İçinde Engellilerinde Bulunduğu İftar Programları Yapılmaktadır,
- Türkiye Sakatlar Derneği Konya Şubesi İle İşbirliği Yapılarak Sosyolog, Psikolog, Aile Danışmanları Tarafından Bilgilendirme Bilinçlendirme ve Rehabilitasyon Hizmetleri Yapılmaktadır,
- Belediye Meclisinde Engelliler Meclisi Komisyonu Oluşturulmuştur. Resmi Kurumlar İle Erişebilirlik ve Yapıların Engellilerle Uygun Hale Getirilmesi Konusunda Yazışmalar Yapılmıştır.

3.3. Konya Büyükşehir Belediyesinin Engelli Politikalarına Yönelik Bakışı

Konya Büyükşehir Belediyesi yetkilileri ile gerçekleştirilen görüşme sonucunda, engelli politikalarına yönelik görüş ve düşünceleri aşağıda verilmektedir.

Bu eksende, ilk olarak ***Engelliler neden önemlidir? Hükümetler yasal ve kurumsal düzenlemelerde engelli politikalarına neden önem vermelidir?*** *sorusu yöneltilmiştir.*

> Engellilik durumu doğuştan olduğu gibi sonradan da ortaya çıkabilmektedir. Engelli olmayan bireylerde engelli olmaya her zaman aday durumdadır. Toplumun yardıma ihtiyacı olan her bireyi önemli olmakla beraber, insani ihtiyaçlarını kendilerinin yapmalarında sıkıntı çeken engelliler elbette ki daha fazla önem arz etmektedir. Onların hayatın her alanında rahat yaşamaları, erişilebilirliklerinin her alan da sağlanması önem arz etmektedir. Engellilerin toplumla kaynaşması, ihtiyaçlarının giderilmesi, her gün değişen dünya düzenine ayak uydurması için kısmi veya sürekli destek verilmesi gerekmektedir. Türkiye nüfusunun bütün engel grupları dikkate alındığında yaklaşık olarak %12,9'unun engelli olması onların iş hayatı dâhil her alanda toplumla bütün olmaları için ne denli önem arz etmektedir. Engellilerimizin her alanda erişilebilirliklerinin sağlanması için kanuni düzenlemelerde kamu kurum ve kuruluşları, Sivil Toplum Kuruluşları vb. sahada hizmet eden kurumlardan görüş alınması önem arz etmektedir, yapılan kanun ve yönetmeliklerde görüş alınmaktadır. Yerelde birebir engellilerle iletişimde olan tarafların çıkartılacak kanun ve yönetmeliklerde deneyimlerinin göz önünde bulundurulması da önem arz etmektedir. Bu yüzden engellilerle ilgili sosyal, ekonomik ve hayatı kolaylaştırıcı her düzenleme ve yerel politikaların oluşturulmasında hayatın bütün alanlarında olmalarının sağlanması için tarafımızca engellilerin ve derneklerinin görüşleri alınmaktadır. Yerel yönetimler olarak oluşturacağımız stratejik planlamalarda öncelikli olarak ele alınmaktadır.

İkinci olarak, ***Türkiye'de engelli politikalarının şekillenmesinde merkezi yönetim ve yerel yönetimler nasıl rol oynamalıdır***? sorusu yöneltilmiştir.

> Topluma en yakın birim olan yerel yönetimler engellilerin sorunlarını yerinde görme imkânına sahiptirler. Yerel yönetimlerin engellilerin sorunlarını tespit etmesi bunları merkezi yönetime iletmeleri ve merkezi yönetimin politika belirleme, kanun, yönetmelik vb. çıkarmalarında önem arz eder. Bakanlıklar ve yerel yönetimler belirli zaman aralıklarında karşılıklı bilgi alışverişi yapmaktadırlar. Bu görüşmeler bakanlığın yapmış olduğu çalıştay, konferans, toplantı vb. şekilde olduğu gibi yerelde yapılan çalışmalara bakanlık tarafından yapılan katılımlarla da şekillenmektedir. Konya Büyükşehir Belediyesi olarak meclisimizde oluşturmuş olduğumuz Konya Engelsiz Yaşam komisyonu ile birlikte hareket eden Engelli

Hizmetleri Şube Müdürlüğü sahada engellilerle ilgili yapılacak çalışmalara anında müdahale imkânı sağlamış ve çözüm odaklı çalışmalar yürütmektedir. Türkiye genelinde yapılan böyle çalışmalar zaman içerisinde geneli ilgilendiren politikaların oluşumuna katkı sağlayacaktır.

Üçüncü olarak, ***Konya Büyükşehir Belediyesi'nin kuruluşu ve gelişimi hakkında bilgi verir misiniz?*** sorusu yöneltilmiştir?

Konya Büyükşehir Belediyemiz 20/6/1987 tarihinde 3399 sayılı Konya İli Merkezinde Karatay, Selçuklu Ve Meram Adıyla Üç İlçe Kurulması Hakkında kanunla kurulmuş, 3495 sayılı ve 17/11/1988 tarihli kanunla yürürlüğe girmiştir. 12/11/2012 yılı 6360 sayılı kanun ile Büyükşehir yasası uygulamaya girmiştir. Böylece merkez ilçeyi kapsayan sorumluluk alanı 31 ilçeyi kapsamıştır. Konya'nın nüfusu, yüzölçümü ve ilçe sayısından kaynaklı olarak verilen hizmetlerin etkinlik ve verimlilik bazındaki kalite artımı büyükşehir yasası ile sağlanmıştır. Günümüz itibarı ile belediyemiz 3 merkez ilçe ve 28 diğer ilçeler ve mahallelere (Köy, Belde) her türlü sosyal, kültürel, ulaşım, ekonomik, parklar vb. her türlü alanda hizmetler vermektedir.

Dördüncü olarak, ***Konya Büyükşehir Belediyesi'nde kurumsal yapılanma nasıl gerçekleşmiştir?*** sorusu yöneltilmiştir?

Konya Büyükşehir Belediyesi Belediye Başkanı, Belediye Meclisi, Belediye Encümenliği, Genel Sekreter, Genel Sekreter Yardımları, Teftiş Kurulu Başkanlığı, Daire Başkanlıkları, şube müdürlüklerinden oluşmaktadır. Bağlı kuruluş olan KOSKİ Genel Müdürlüğünün Genel Müdür, Genel Müdür Yardımcıları, Daire Başkanlıkları ve Şube Müdürlükleri bulunmaktadır. Ayrıca Belediyemiz iştiraklerimiz vardır.

Beşinci olarak, ***Konya Büyükşehir Belediyesi'nin genel işlev ve faaliyetleri nelerdir?*** sorusu yöneltilmiştir?

5216 sayılı kanunun 7.maddesi, 5393 sayılı kanunun 14. Maddesi ve 15. Maddesi genel çerçeveyi oluşturmaktadır. Bu çerçeve kapsamındaki bütün faaliyet türlerini kapsayan faaliyetler yürütmektedir.

Altıncı olarak, ***Konya Büyükşehir Belediyesi engelli ile ilgili konferans, panel, sosyal etkinlik ve sosyal yardım faaliyetleri yapmakta mıdır?*** sorusu yöneltilmiştir.

Konya Büyükşehir Belediyesi olarak Üniversitelerimiz ve derneklerimizin engellilerle ilgili yapmış oldukları her türlü çalışmalarında yer almaktadır. Bu bir çalıştay olabilir, konferans olabilir. Belediyemiz ayrıca, engelli bireylerin ihtiyaçlarının belirlenerek dezavantajlılık

durumuna göre ihtiyaçlarının tespit edilip giderilmesi için faaliyetler yürütmektedir. Bunun en önemli ayağını sosyal, kültürel, ekonomik (mesleki eğitim) ve maddi yardımlar oluşturmaktadır. KOMEK alanında engellilere yönelik kurslarımız mevcuttur.Engel durumlarına uygun olarak akülü – aküsüz tekerlekli sandalye, görme engelliler için baston, sosyal kart yardımı, giysi yardımı, evlere rampa ve asansör yapılması gibi destekler verilebilmektedir. Yapılan yaya geçitlerinde sadece engelli ve yaşlılar için asansör kullanımı mevcuttur. Engellilerin kendi aralarında yapmış oldukları piknik, kamp, sportif faaliyetler vb. etkinliklerde araç görevlendirme, yemek vb. destekler sağlanmaktadır. AKDEM Aile ve Kadın Destek merkezimiz aracılığı ile engel durum sebebi ile evde eğitim gören öğrencilerin evlerine giderek onların istek ve taleplerinin yanında psiko-sosyal sorunlarını çözmek için çalışmalar yapılmaktadır. Bunun yanında Dünya Engelliler Günü, İftar Programları gibi sosyal etkinliklerle kaynaşma programları yapılmaktadır.

Yedinci olarak, ***Merkezi yönetim ve yerel yönetimlerle etkileşim içinde nasıl hareket edilmektedir ve işbirliği nasıl gerçekleştirilmektedir?*** sorusu yöneltilmiştir?

Merkezi yönetimlerin ulusal ve uluslararası yaptıkları çalışmalarla yerel yönetimlerin çalışmalarına proje bazlı destekler veya belirli konularda yaptıkları destekler le ortak çalışmalar yapılmaktadır. Kanun, yönetmelik vb. merkezi yönetim tarafından yapılan bütün çalışmalar, yerelde uygulamaya girdiği zaman herhangi bir eksik veya aksaklık olduğu zaman birlikte çözüm üretilmesi sağlanmaktadır. Her iki tarafça uygulanan ve başarıya ulaşılan uygulamaların karşılıklı desteklenerek diğer illere tanıtılması yapılmaktadır. Merkezi yönetim tarafından ilan edilen proje konularında çalışmalar yürütülmekte alınan sonuçlar yerelde etkin rol oynamaktadır. Ayrıca, merkezi yönetim tarafından yapılan konferanslar, paneller ve sosyal projelere yerel yönetimlerin katılımı desteklenmektedir. Böylece ortak politika geliştirme sağlanmış olmaktadır.

Sekizinci olarak, ***Engellilere yönelik Sivil Toplum Kuruluşları ile etkileşim içinde nasıl hareket edilmektedir ve neler yapılmaktadır?*** sorusu yöneltilmiştir?

Belediye olarak Sivil Toplum Kuruluşlarına büyük önem vermekteyiz. Genel olarak üyelerinin karşılaştıkları sıkıntıları taraflara iletmek için gayret gösteren STK larla etkin çalışmaktayız. Engelli bireylerin sorunlarını dinleyen sivil toplum kuruluşları bunları yerel yönetimlere iletmektedir. Bu durum sivil toplum kuruluşlarını engelli bireylerle yerel yönetimler arasında köprü vazifesi yapmasına neden olmaktadır. Yapılan bu köprü görevi neticesinde belediyemizce yapılan çalışmalar daha fazla engelliye fayda sağlamaktadır. Engelli derneklerinin yapmakta oldukları her türlü çalışmada belediyemizden istenen makul

isteklere olumlu yaklaşılmaktadır. Belediyemiz tarafından veya engelli dernekleri tarafından yapılan konferanslar, paneller, çalıştaylar vb. gibi etkinliklerle kamplar, iftar programları ve diğer çalışmaları Engelli STK'ları ile birlikte yapmaktayız, böylece daha fazla insanın duyması sağlanarak toplumla kaynaşmanın önü açılmış olunmaktadır. Sonuç olarak belediye olarak yapmış olduğumuz çalışmalarda engelli dernek ve vakıflarımızla görüş alışverişi içerisinde yapmaktayız.

Dokuzuncu olarak, ***Konya Büyükşehir Belediyesi engelliler dışında hangi dezavantajlı gruplara ne gibi faaliyet vermektedir?*** sorusu yöneltilmiştir?

Konya Büyükşehir Belediyesi din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin yardıma muhtaç her kesime yardım etmektedir. Sosyal yardımlar dezavantajlı gruplara yardımın önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Sağlık ihtiyacı olanlara sağlık alanında, maddi durumları yetmeyenlere sosyal kart, ulaşım, su indirimleri ve gıda yardımları ile desteklenmektedir. KOMEK'de mesleki eğitimler verilerek topluma kazandırma çalışmaları yapılmaktadır. Şehit ve Gazi ailelerinin unutulmayarak etkinliklerle bir araya getirilerek onlarla birlikte olunmaktadır. Eğitim yardımları ile öğrencilere destek sağlanmaktadır. Kadın sığınma evi yaparak Aile Politikalar İl Müdürlüğüne devri yapılmıştır. Kadın lokalleri, yaşlılara ulaşım, emekli lokalleri gibi sosyal alanlarla da yardım edilmektedir.

Onuncu olarak, ***Konya Büyükşehir Belediyesinin engellilere yönelik politikalarında engellilerin görüşleri alınmakta mıdır***? sorusu yöneltilmiştir?

Belediyemiz Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı bünyesinde Engelli Hizmetleri Şube Müdürlüğü oluşturmuştur. Ayrıca, Belediye meclisimizde Konya Engelsiz Yaşam Komisyonu kurmuştur. Engelli hizmetleri şube müdürlüğü olarak engelli bireylerin her türlü müdürlüğe olan başvuruları (sosyal medya, müdürlüğe gelerek, açık kapı vb.) değerlendirilmekte ve kendilerine bilgilendirme yapılmaktadır. Yapılacak olan her türlü çalışmada görüşleri alınarak işlere yön verilmektedir. Engelsiz şehir çalışmalarını birlikte yönlendirilmektedir. Bireysel olarak sorunlarını iletmelerinin yanında STK ları aracılığı ile de iletmeleri halinde değerlendirme yapılarak politika belirlemede kullanılmaktadır. Evde eğitim alan engelli öğrencilere ev ziyaretleri yapılarak sorun ve beklentilerinin öğrenilmesi sağlanarak yeni üretilecek politikaların şekillenmesine katkı sağlanmaktadır. Belediyemiz tarafından engellilere yönelik yapılan faaliyetlerin sonuçları gözlemlenerek geri dönüşleri alınmakta eksikler tamamlanmaktadır. Açık kapı vb. yerlerden engelli bireylerden gelen talepler ilgili daire başkanlıklarımıza yönlendirilerek çözüm üretilmekte ve ilgili engellimiz bilgilendirilmektedir.

Son olarak, ***Engellilere yönelik yapılan faaliyetlerin etkin ve verimliliği daha sonra takip edilmekte midir? Politikaların denetimi yapılmakta mıdır?*** sorusu yöneltilmiştir?

> Engellilerimize yönelik olarak geneli ilgilendiren düzenlemelerimizin bireysel talep ve isteklerin geri dönüşlerini mutlaka takip ediyoruz. Eksik olan çalışmalarla ilgili yeni düzeltmeler yapıyoruz. Fiziksel yatırımlarda mutlaka engelli bireyler dikkate alınmaktadır. Sosyal ve kültürel çalışmalarda engelli bireylerin ihtiyaçları göz önüne alınarak planlama ve çalışmalar yürütülmektedir. Belediye olarak meclisimizde kurulmuş olan Konya Engelsiz Yaşam Komisyonu ve Engelli Hizmetleri Şube Müdürlüğü olarak fiziksel, eğitim, sosyal, kültürel vb. her türlü çalışmada politika üretmede engelli bireylerin beklentileri göz önüne alınarak yapmaktayız.

3.4. Konya Büyükşehir Belediyesi'nin Engellilere Yönelik Hizmetlerine İlişkin Katılımcı Görüşleri ve Tespit Edilen Bulgular

Araştırmada, Konya il merkezinde yaşayan ve basit tesadüfi yöntemle seçilen engelli bireyler ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılarak yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen görüşme sonucunda elde edilen bilgi ve bulgular içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir.

3.4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Tablo 9: Araştırmaya Katılan Engellilerin Sosyo Demografik Özellikleri

Kod	Yaş Aralığı	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Engellilik Türü	Konya'da İkametgâh Süresi	Medeni Durumu	Ev Kira Mı Kendine Mi Ait	Çocuk Sayısı	Çalışma Durumu
K1	20-29	Kadın	İlkokul	Ortopedik	28 yıl	Bekâr	Kendine Ait	-	-
K2	40-49	Erkek	İlkokul	Ortopedik	10 yıl	Evli	Kendine Ait	2	Emekli
K3	30-39	Kadın	Lisans	Süreğen Hastalık	33 yıl	Bekâr	Kira	-	Kamu
K4	50-59	Erkek	Ortaokul	Ortopedik	43 yıl	Evli	Kira	5	Özel
K5	50-59	Kadın	İlkokul	Ortopedik	50 yıl	Bekâr	Kendine Ait	-	-
K6	20-29	Kadın	Lisans	Ortopedik	6 yıl	Evli	Kira	-	Kamu
K7	20-29	Kadın	Lisans	İşitme	5 yıl	Bekâr	Kira	-	Kamu
K8	30-39	Kadın	Ön Lisans	Ortopedik	4 yıl	Bekar	Kira	-	Özel
K9	30-39	Erkek	İlkokul	Ortopedik	35 yıl	Evli	Kira	2	-
K10	50-59	Erkek	İlkokul	Ortopedik	56 yıl	Evli	Kira	3	Emekli
K11	30-39	Erkek	Ön Lisans	Görme	30 yıl	Evli	Kira	1	Kamu
K12	20-27	Erkek	Lisans	Görme	27 yıl	Evli	Kira	-	Kamu
K13	30-39	Erkek	Ön Lisans	Süreğen Hastalık	12 yıl	Evli	Kendine Ait	-	Kamu
K14	60-69	Erkek	Lise	Ortopedik	61 yıl	Evli	Kendine Ait	2	Emekli
K15	30-39	Erkek	İlkokul	Ortopedik	33 yıl	Bekar	Kendine Ait	-	Kamu
K16	50-59	Erkek	İlkokul	Görme	55 yıl	Evli	Kendine Ait	3	Özel
K17	40-49	Erkek	Lisans	Görme	21 yıl	Evli	Kendine Ait	1	Kamu
K18	60-69	Erkek	İlkokul	Görme	63 yıl	Evli	Kendine Ait	4	Emekli
K19	30-39	Erkek	Ön Lisans	Görme	35 yıl	Evli	Kendine Ait	3	Özel
K20	40-49	Erkek	Ön Lisans	Görme	20 yıl	Evli	Kendine Ait	3	Kamu
K21	50-59	Erkek	İlkokul	Görme	45 yıl	Evli	Kendine Ait	4	Emekli
K22	50-59	Erkek	İlkokul	Görme	50 yıl	Evli	Kendine Ait	2	-
K23	50-59	Erkek	Ön Lisans	Süreğen Hastalık	55 yıl	Bekâr	Kira	2	Emekli

Tablo 9'da görüldüğü üzere, araştırmada 17 erkek 6 kadın olmak üzere 23 engelli ile görüşülmüştür. Görüşme gerçekleştirilen engellilerin 10'u ilkokul, 1'i ortaokul, 1'i lise, 6'sı ön lisans ve 5'i lisans mezunu olduğunu belirtmiştir. Engelli bireylerin engelli türlerine bakıldığında 10'u ortopedik, 9'u görme, 3'ü süreğen hastalık ve 1'i işitme engelli bulunmaktadır. Görüşme gerçekleştirilen engelli bireylerin Konya'da ikametgâh etme sürelerine bakıldığında 6'sının 1-19 yıl aralığında yaşadıkları, 8'inin 20-39 yıl aralığında ikametgâh ettikleri, 7'sinin 40-59 yıl aralığında yaşadıkları ve 2'sinin 60 yıl üzerinde yaşadıkları belirtilmiştir.

Engellilerin yaş gruplarına göre dağılımları incelendiğinde, katılımcıların 4'ü 20-29 yaş aralığında; 7'si 30-39 yaş aralığında olduklarını beyan etmişlerdir. 40-49 yaş aralığında olan katılımcı engellilerin sayısı 3; 50-59 yaş aralığında olduğunu belirten engellilerin sayısı ise 7 iken 60-69 yaş aralığında olduğunu belirten engellilerin sayısı 2'dir. Katılımcı engellilerin medeni durumlarına bakıldığında 16'sı evli iken 7'si bekâr durumdadır. Engelli bireylerin evlerinin kira mı, kendilerine mi ait bakımından incelendiğinde, 13 engelli bireyin evinin kendine ait olduğu, 10'unun ise kira olduğu görülmektedir. Engelli bireylerin çocuk sayısı bakımından bakıldığında 9'unun hiç çocuğu bulunmamaktadır, 2'sinin 1 çocuğu, 5'inin 2 çocuğu, 4'ünün 3 çocuğu, 2'sinin 4 çocuğu ve 1'inin 5 çocuğu bulunduğu görülmektedir. Engelli bireylerin çalışma durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, 9'u kamuda çalıştığını, 4'ü özelde çalıştığını, 4'ü çalışmadığını ve 6'sıda emekli olduklarını beyan etmişlerdir.

3.4.2. Merkezi Yönetim ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Engellilere Yönelik Çalışmalarına İlişkin Görüş ve İfadeler

Katılımcı engellilere "merkezi yönetimin ve sivil toplum kuruluşlarının engellilere yönelik çalışmalarının yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?'' sorusu sorulmuştur.

Tablo 10: Katılımcıların Merkezi Yönetim ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Engellilere Yönelik Çalışmalara İlişkin Görüşleri

Merkezi Yönetim ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Engelli Politikalarına Yönelik Çalışmalarına Yönelik Görüş ve İfadeler	**Katılımcılar**							**Toplam**
Merkezi yönetimlerin engellilere yönelik çalışmalarının yeterli olduğunu düşünüyorum.	(K1) (K16)	(K2) (K18)	(K7) (K23)	(K9)	(K10)	(K12)	(K14)	10
Merkezi yönetimlerin engellilere yönelik çalışmalarının orta derecede olduğunu düşünüyorum.	(K4)	(K5)	(K8)	(K17)	(K22)			5
Merkezi yönetimlerin engellilere yönelik çalışmalarının yetersiz olduğunu düşünüyorum.	(K3) (K20)	(K6) (K21)	(K11)	(K13)	(K15)	(K19)		8
Sivil toplum kuruluşlarının engellilere yönelik çalışmalarının yeterli olduğunu düşünüyorum.	(K5)	(K7)	(K8)	(K9)	(K16)	(K18)	(K23)	7
Sivil toplum kuruluşlarının engellilere yönelik çalışmalarının orta derecede olduğunu düşünüyorum.	(K4)	(K17)	(K21)	(K22)				4
Sivil toplum kuruluşlarının engellilere yönelik çalışmalarının yeterli olduğunu düşünmüyorum.	(K1) (K13)	(K2) (K14)	(K3) (K15)	(K6) (K19)	(K10) (K20)	(K11)	(K12)	12

Katılımcılar merkezi yönetimlerin engellilere yönelik çalışmalarını ‘’onu’’ yeterli görürken, ‘’beş’’i orta derecede görmekte ve ‘’sekiz’’i yetersiz olduğunu ifade etmektedirler.

Katılımcılardan birisi merkezi yönetimin E- KPSS ile kamu kuruluşlarında görev almalarının iyi bir politika olduğu ve bunun geliştirilmesi için çalışmalar yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcılardan üçü merkezi yönetimin engellilere yönelik geçmişe göre iyi çalışmalar yaptığını fakat yetersiz olunduğu, katılımcı engellilerden birisi ise merkezi yönetimin kamu binalarının engellilere uygun olması için çalışmalar yapmaları gerektiği ve ikisi ise engellilerin kamuda istihdamı üzerine çalışmalar yapılması gerektiğini belirtmektedirler.

Katılımcılar sivil toplum kuruluşlarının engellilere yönelik çalışmaları ‘’yedi’’si yeterli görürken, ‘’dört’’ü orta derecede görmekte ve ‘’oniki’’si yetersiz olduğunu ifade etmektedirler.

Katılımcılardan birisi sivil toplum kuruluşlarının engellilere yönelik kesinlikle bir çalışma yapmadığını, katılımcılardan birisi sivil toplum kuruluşlarının kendisiyle iletişim kurmadığını, katılımcılardan ikisi ise bazılarının ilgilendiğini ifade etmektedirler. Katılımcılardan birisi engellilere yönelik sivil toplum kuruluşlarının bulunduğu yerlerde engellilere yönelik sadece çay içmek gibi faaliyette bulunulduğunu belirtmektedir. Engelli bireylerin sivil toplum kuruluşlarıyla iletişim halinde olarak onlara ulaşmaları önemli bir husustur denilebilir.

Katılımcı engellilere “Konya Büyükşehir Belediyesi’nin Sosyal Yardım, Ulaşım ve Sağlık Hizmetlerinden memnun olup-olmama hakkındaki görüşleri” sorulmuştur.

Tablo 11: Sosyal Yardım, Ulaşım ve Sağlık Hizmetlerine Yönelik Katılımcı Görüşleri

Konya Büyükşehir Belediyesi'nin Sosyal Yardım, Ulaşım ve Sağlık Hizmetlerine Yönelik Çalışmalarına Yönelik Görüş ve İfadeler	**Katılımcılar**							**Toplam**
Konya Büyükşehir Belediyesi'nin Engellilere Yönelik Sosyal Yardım Hizmetlerinden Memnunum	(K1) (K8) (K23)	(K2) (K9)	(K3) (K12)	(K4) (K17)	(K5) (K18)	(K6) (K19)	(K7) (K22)	15
Konya Büyükşehir Belediyesi'nin Engellilere Yönelik Sosyal Yardım Hizmetlerinden Memnun Değilim	(K10)	(K13)	(K8)	(K15)	(K21)			4
Konya Büyükşehir Belediyesi'nin Engellilere Yönelik Sosyal Yardım Hizmetlerinden Haberim Olmuyor	(K11)	(K14)	(K16)	(K20)				4
Konya Büyükşehir Belediyesi'nin Engellilere Yönelik Ulaşım Hizmetlerinden Memnunum	(K1) (K7) (K15) (K23)	(K2) (K8) (K17)	(K3) (K9) (K18)	(K4) (K10) (K19)	(K5) (K12) (K21)	(K6) (K14) (K22)		19
Konya Büyükşehir Belediyesi'nin Engellilere Yönelik Ulaşım Hizmetlerinden Memnun Değilim	(K11)	(K13)	(K16)	(K20)				4
Konya Büyükşehir Belediyesi'nin Engellilere Yönelik Sağlık Hizmetlerinden Memnunum.	(K1) (K18)	(K2) (K19)	(K4) (K23)	(K5)	(K8)	(K9)	(K15)	10
Konya Büyükşehir Belediyesi'nin Engellilere Yönelik Sağlık Hizmetlerinden Memnun Değilim.	(K3)	(K2)	(K3)	(K7)	(K13)	(K21)		6

Katılımcılardan Konya Büyükşehir Belediyesi'nin engellilere yönelik sosyal yardım hizmetlerinden ''onbeş''i memnun olduğunu, ''dört''ünün memnun olmadığı ve ''dört''ünün haberdar olmadığı görülmektedir.

Katılımcılardan birisi kendisine ulaşan herhangi bir sosyal yardım hizmetinin olmadığını, ''altı'sının ise Konya Büyükşehir Belediyesi'nin engellilere yönelik ne gibi sosyal yardım hizmetleri bulunduğu hakkında bilgisi olmadığını ifade etmektedirler.

Katılımcılardan Konya Büyükşehir Belediyesi'nin engellilere yönelik ulaşım hizmetlerinden ''ondokuz''u memnun olduğunu belirtirken ''dört''ü memnun olmadığı belirtmektedir. Engellilerden altısı ulaşım hizmetleri konusunda şoförlerin daha anlayışlı olmaları gerektiğini ifade etmektedirler.

Katılımcılardan Konya Büyükşehir Belediyesi'nin engellilere yönelik sağlık hizmetlerinden ''on''u memnun olduğunu ve ''altı''sı memnun olmadığı belirtirken ''yedi''si herhangi bir cevap vermemiştir. Katılımcı engellilerden altısı sağlık hizmetleri hakkında herhangi bir bilgilerinin olmadığı belirtmektedirler. Katılımcı engellilerden onüçü

sağlık hizmetlerinden faydalandığını belirtirken, onu bilgileri olmadığı için faydalanmadıklarını ifade etmektedirler.

Katılımcı engellilere "Konya'da bulunan camiler, kütüphaneler, kamu binaları, kafeler ve parklardan hangilerine ulaşmakta zorluk çekiyorsunuz" sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 12: Camilere, Kütüphanelere, Kamu Binalarına, Kafelere ve Parklara Ulaşım Zorluğuna Yönelik Katılımcı Görüşleri

Alanlar	**Katılımcılar**												**Toplam**
Camiler	K2	K5	K10	K11	K14	K20							6
Kütüphaneler	K1	K2	K9	K10	K11	K15	K16	K18	K19	K20			10
Kamu Binaları	K2	K6	K8	K11	K16	K17	K20	K21					8
Kafeler	K1	K2	K10	K11	K18	K20							6
Parklar	K4	K11	K16	K17	K18	K20	K21						7

Katılımcılardan Konya'da cami, kütüphane, kamu binaları, kafeler ve parklardan ''altı''sı camilere ulaşmakta, ''on''u kütüphanelere ulaşmakta, ''sekiz''i kamu binalarına ulaşmakta, ''altı''sı kafelere ulaşmakta, ''yedi'si parklara ulaşmakta zorluk çektiklerini görülmektedir.

Katılımcılardan bir tanesi görme engelinden dolayı cami çıkışlarında ayakkabı bulma konusunda zorluk çektiği ve yardımcı olacak kişilerin az olduğunu belirtmektedir. Katılımcılardan altı tanesi parklara giriş ve çıkışlarda sorun yaşadıklarını ve ikisinin yemek için yerlerin sorunlu olduğunu ifade etmektedirler.

On katılımcı kitap okumak için kütüphanelere gittiklerinde katlara çıkıp inmede ve kitap Dört katılımcı kamu binalarından özellikle hastanelere tek başlarına gittiklerinde zorluklar çektiklerini ifade etmektedirler. Üç katılımcı ise kafelere giriş ve oturma masalarında zorluk çektiklerini belirtmektedirler.

Katılımcı engellilere "Konya Meslek Edindirme Kursları (KOMEK)'den yararlandınız mı, KOMEK bünyesinde engellilere yönelik herhangi bir kurstan yararlandınız mı" sorusu yöneltilmiştir.

Araştırmaya katılım gösterenlere "Konya Meslek Edindirme Kursları (KOMEK)'den yararlandınız mı, KOMEK bünyesinde engellilere yönelik herhangi bir kurstan yararlandınız mı'' hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Katılımcılar bu konuda engellilere yönelik kurslardan haberdar olmadıklarını veya kurslara ulaşımda zorluklar çektiklerini belirtmişlerdir.

> *K6:* **"**…Engellilere yönelik kursların olduğunu duydum. Ortopedik engelimden dolayı binalara ulaşma konusunda zorluklar yaşadığım için ve her zaman yanımda akülü veya tekerlekli sandalyemi kullanacak birinin olmamasından dolayı kurslara gidemedim."
>
> *K7:*"…Engellilere yönelik kursların olup olmadığı hakkında bir bilim yok. Ama ben farklı alanlara giderek KOMEK kursundan yararlanma imkânı buldum."
>
> *K9*: "…Hangi alanlarla ilgili kurslar olduğunu bilmiyorum. Sadece gitmek istediğim kursun olup olmadığını öğrenerek o kursa gittim. Birden fazla kursa gitme imkanım oldu.
>
> *K10*: ''…Yüzde yüz görme engelliyim. Kuran'ı Kerimi öğrenmeyi çok istiyordum. KOMEK'de bu eğitimin verildiğini öğrendim. Kursa giderek görme engellilere yönelik Kabartma Kuran'ı Kerim Kursu aldım.

K8 katılımcısı KOMEK kurslarına yönlendirilme açısından engellilerin bilinçlendirilmesi ve engellilerin istedikleri alanlarda kurslar açılması gerektiği yönünde görüş beyan etmiştir. "Çünkü engelli bireyler genelde derneklere giderek sadece sohbet edip akşama kadar oturmaktadırlar. Herhangi bir kursa gitmeleri başka işlerle uğraşmaları Hem psikolojik rahatlamalarına hem de yeni şeyler öğrenip kazanç sağlanacak meslek sahibi olma imkânları olabilir. Hatta kurslarda iyi eğitim alarak belki öğretmen olma imkânına bile olabilirler.''

Katılımcılar, bireylerin KOMEK kurslarına engellilerin katılımı konusunda ailelerinde etkili olduğunu ifade etmiştir.

> *K15:* "…Engelli aileleri çocuklarına destek olarak bir kursa gitmelerini isteyebilir. Onlardan bir şey öğrenip maddi açıdan değil ama kendilerinin rahatlamaları için kursa gitmelerini isteyebilir. Özellikle gidip gelmelerinde fiziksel zorluk çekme durumlarında veya kursla ilgili yapacakları şeylerde zorluk çekerlerse ailelerin yardımcı olabileceklerini söylemeleri engellilerin kursa gitmesi için çok iyi olur."
>
> *K17:* "…Engelli bireyler en iyi desteği her zaman ailesinden alırlar. Bekar ise anne ve babasının desteği, evli ise eşinin ve çocuklarının desteği engellileri çok iyi motivasyon eder. Aile bireylerden biri kursa gitmesi için engelliye destek olur ve onun hayata tutunup bir şeyler öğrenmesi için yanında olurlarsa engellilerde kursa gitmeyi isterler."

Engellilerin kurslara katılıp katılmama konusunda birçok neden etkili olmaktadır. Bu konuda görüş bildiren katılımcılar (*K5, K6, K7, K8, K15, K17,*) engellilerin sosyal dışlanma sorunu, fiziksel ulaşma problemleri, engellilere yönelik yanlış görüşler, engellilerin kendilerine olan güvensizlikler gibi sorunların etkili olduğunu belirtmiştir. Bunun yanında, engelli bireylerin kendilerini ifade edebilecek kapasiteye sahip olamamaları, bir sorunla karşılaştıklarında hemen pes ederek tekrar uğraşamamaları, engellerinden dolayı hareket yavaşlığı gibi hususlarda engellilerin kurslara katılımlarını olumsuz etkilemektedir. Engelli bireylerin araştırma odaklı olmayıp her şeyin kendilerine ulaşması gerektiğini düşünerek kursları araştırmamaları, fazla kitap okumama veya eğitime olan ilgisizlikleri, bu kursu öğrenirsem meslek sahibi olabilir miyim düşüncesi yerine kendilerini toplumla kaynaşma gayretinde bulunmamaları gibi engellerde engelli bireylerin kurslara katılımı konusunda olumsuz durumlar olduğu düşünülebilir.

Engelli bireylerin kurslara katılım konusunda arkadaş ortamı ve engellilerin kursa katılımı konusunda talebin az olması da kurslara katılımı olumsuz etkilemektedir. *K17* katılımcısı, engelli bireylerin arkadaşlarının azlığı, kurslara az sayıda engelli bireyin gittiği, kursa giden engelli bireylerin diğer engelli bireyleri kazanmak için çaba sarf etmediği, kursların toplumla kaynaşmak için çok iyi bir ortam olduğu düşüncesinin engelliler arasında gelişmemesi engelli bireylerin kurslara katılmamalarını etkileyen faktörler olarak görmektedir.

Katılımcı engellilere "Engelli bir birey olarak evinizden çıktığınızda rahatlıkla dolaşabilme imkânına sahip misiniz" şeklinde bir soru yöneltilmiştir.

Katılımcılar, evlerinden çıktıklarında rahatlıkla dolaşabilmelerine dair farklı görüşler beyan etmişlerdir. Katılımcıların çoğunluğu rahat dolaşabilme imkânına sahip olduklarını beyan etmişlerdir. *K2 K6* ve *K15* katılımcı engelliler "çevrede dolaşma, gitmek istediğimiz yere ulaşma konusunda zorluk çekmemekteyiz" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

K18 katılımcısının, "bazı konularda zorluklarla karşılaşsam da kendimi idare edecek derecede ihtiyaçlarımı giderebiliyorum. Her yere gitme şansım olmasa da dışarıda vakit geçirecek kadar yürüme ve dolaşma imkânım var" şeklinde ifade beyan ederek, kendini idare edecek kadar çevrede dolaştığını vurgulamışlardır.

K14 katılımcısı ifade ettiği gibi, "ortopedik engelimden dolayı iki ayağımı da kullanamıyorum. Bundan dolayı evimden çok uzaklaşmayarak, en yakın parklara gitme imkânım oluyor." Engellilere yönelik düzenlemelerin sadece merkez ve işlek yerlerde değil tüm parklar da olması gerektiğini *K4* katılımcısı beyan etmiştir.

K11, K16, K19, katılımcıları çevrede dolaşabilme durumları hakkında farklı görüşler dile getirilmiştir.

> *K11:* "…Görme engelli biri olduğum için çevrede dolaşmaktan dolayı zorluklar yaşıyorum. Özellikle kaldırımların biz görme engelliler için daha uygun hale gelmesi gerekir. Çünkü bizim evden çıktıktan sonra en çok yürüdüğümüz hatta tek yürüdüğümüz yer kaldırımlardır. Bunların yanında kaldırımların üzerine ağaç ekilmesi de bizim için zorlayıcı bir durum. Görme engelimden dolayı kaldırımdaki ağaçlara çarpma durumum olabiliyor."

> *K16:* "…Biz görme engelliler için kaldırımlar da yürümek oldukça önemlidir. Ben en çok kaldırımlarda yürürken esnafların malzemelerini kaldırıma veya yollara koymaları oldukça zorlandırıyor beni. Esnafa bizim söylememizin yanında sorumlu kişilerinde söyleyerek yolumuzu kolaylaştırmaları bizim için önemli bir yardım olacaktır."

> *K19:* "… Görme engelli bir birey olarak özellikle kaldırımlardaki araçlardan çok rahatsız oluyorum. Bilinçsiz araç park etmeleri bizim için baya engel teşkil eden bir durum. Belediyenin araç parkları konusunda çalışma yapması biz görme engelliler için güzel bir çalışma olacaktır.''

K20 katılımcısı "engelli bireyler çevrede dolaşırken farklı sorunlarla karşılaşabiliyor. Kaldırımlarda bulunan ağaçlar, arabalar, kalabalıkların size yol vermemeleri, tekerlekli sandalye kullananların fiziksel sorunlarla karşılaşıp istedikleri yere gidememeleri, her caminin veya her kütüphanenin engellilere göre düzenlenmemesi durumunda ihtiyacınızı belirli yerlerde yapmanız gerekiyor. Dolayısıyla düzenlemeler sadece belirli alanlarda değil, biz engellilerin evimizden çıkıp işe gitmemize, sosyal ortamlara gitmemize veya farklı şehirlere gitmek için otobüs veya tren olan yerlere ulaşmamız için her yerde olması önemlidir." şeklinde görüş belirterek düzenlemelerin her yeri kapsaması gerektiği ve çevre yapılan düzenlemeler de görme, işitme veya ortopedik engellilerin hepsinin göz önüne alınması gerektiği konusundan bahsetmiştir. Bunlara ilaveten çevrede sorun yaşayan sorusuna cevap veren katılımcılar (*K21* ve *K22*) şu görüşleri dile getirmiştir:

> *K21:* "…Biz görme engelli bireyler için önemli bir hususta yollarda karşıdan karşıya geçme, tramvaylara, dolmuşlara ve otobüslere binmektir. Toplumun bu konuda bilinçli olan insanları olduğu gibi bilinçsiz insanlarda maalesef olmaktadır. Çoğu zaman yoldan geçemediğinizde elinizden biri tutup geçirirken bazen korna çalanlar veya toplu taşıma aracına binerken yardım eden olmazsa zorluklar yaşayabiliyoruz. Sadece biz görme engelliler için değil, tüm engellilere yardım etmek için toplumun ve şoförlerin bilinçli olması gerekir. Çünkü engelli dışarda dolaşırken zorluk çeker, yardımcı olunmazsa bir daha dışarı çıkmamak ya da farklı yerlere gitmek istemeyebilir."

K22: "…Benim çevrede çektiğim zorlukların önemlisi insanların sizle çok konuşmamasıdır. Böyle yanlarına oturduğunuzda sanki rahatsız oluyorlar. Özellikle gençler telefonla oynuyor ya da kulaklarında kulaklık oluyor. Bize yer veriyorlar ama bizle konuşmaları bizi daha çok mutlu ediyor. Benle konuşan biri olduğunda ben dışarı çıkıp gezmekten çok mutlu oluyorum. Çevrede yürürken zorluklarla karşılaşsam bile inşaların bizimle az ya da çok konuşması çok mutlu ediyor beni. Gençlerin okullarda bizimle iletişim kurmaları için eğitim almalarının bizim çevreye çıkıp, insnaların içinde olmamız adına önemli bir çalışma olacağını düşünüyorum."

Katılımcı engellilerden "engelli bir birey olarak Konya Büyükşehir Belediyesi'nden engellilere yönelik beklentileriniz nelerdir" sorusu yöneltilmiştir.

Engellilere yönelik ihtiyaçların giderilmesinde engelli bireylerin görüşlerinin alınması ve ihtiyaçlarının giderilmesi açısından onların beklentilerini dinlemek büyük öneme sahiptir. Araştırmaya katılan engellilere Konya Büyükşehir Belediyesi'nden beklentileri sorulduğunda farklı görüşler ortaya koymuşturlar:

K2: "… Belediyeden biz ortopedik engelliler için her yerde şarj yapma imkânı için engelli şarj aletlerinin çoğaltılmasını istiyorum. Kaldırımlarda seviyelerin düşürülmesi istiyorum. Otobüslere inip binme konusunda zorluk çekmemek için otobüs rampalarının iyileştirilmesini istiyorum. Bunların yanında bir de belediyenin yaptıkları park alanların da giriş çıkış için yerlerin bizlere göre yapılmasını istiyorum."

K3: "… Engel durumumdan dolayı özellikle toplu yerlerde bulunmamam gerekiyor. Otobüslerin çok kalabalık olmasından dolayı belediyeden seferlerin arttırılmasını istiyorum.''

K4: "…Daha kolay ve istediğim alanlara ulaşabilmem için araçların parklarını yaparken engelli yollarına dikkat etmelerini istiyorum. Belediye'nin bu konuda çalışma yaparak engelli yollarına araç parkı konusunda çalışma yapmalarını."

K5: "…Ortopedik engelli olduğum için belediyeden sadece çarşı içinde değil her yerde kaldırım seviyelerinin düşürülmesini istiyorum. Bunun yanında ulaşım hizmetlerinde şoförlerin engellilere yönelik davranışları konusunda bilinçlendirilmesini istiyorum."

K8: "…Ben engelli bir birey olarak en çok kaldırımlara ve geçiş noktalarına araç parkının bilinçli şekilde yapılmasını istiyorum."

K9: "…Belediyenin engelliler için güzel çalışmalar yaptığını düşünüyorum ama özellikle araç parkı yönünden sıkıntılar çekiyorum. Başka yerlere gitme şansımız olmasa bile evimizin yakınında ya da çarşıda gezerken engelli yolları ve kaldırımlara park yapılması gezip dolaşmamızı engelliyor. Belediyenin yeni otopark yaparak veya dinlemeyenlere ceza keserek engelli yollarının açılması için çalışmalar yapmasını."

K10: ''… Belediyeden engellilere yönelik bizlerin tuvalet kullanması için engelliler için tuvaletlerin arttırılmasını, Konya Büyükşehir Belediyesi'ne gittiğimizde binanın içinde rahat dolaşabilmemiz için gerekli çalışmaların yapılmasını ve kaldırımlardaki park sorunun giderilmesi için çalışmalar yapmasını istiyorum."

K11: "…Görme engelli olmamdan dolayı belediyeden en çok beklentim otobüsleri çok kullandığım için sesli otobüs uyarıları istiyorum. Yanlış durakta inmemiz halinde

gideceğimiz yeri bulmak zor oluyor. Bunun yanında ulaşım hizmetleri ile ilgili her konuda düzenleme yapılırken engellilerin dikkate alınmasını istiyorum."

K13: "…Belediyenin engellilerin de yönetimde söz sahibi olmaları için engelli meclisinin kurulmasını ve engellilerin aktif rol almalarını istiyorum. Yapılan çalışmalarda Konya'daki tüm engellileri kapsayan çalışmalar yapılarak ayrımcılık yapılmasını istemiyorum."

K14: "…Belediyeden engelli yolarının arttırılması ve parklara daha rahat giriş çıkış için rampaların bizlere göre yapılmasını istiyorum."

K16: "…Belediyeden biz görme engelliler için sarı çizgilerin arttırılmasını istiyorum. Bazen yapılan sarı çizgilerin yerleri değişiyor. Bu yerlerin değişmesini istemiyoruz. Kaldırımlardaki ağaç ve levhaların kaldırılarak biz görme engelliler için rahat dolşma alanı oluşturmasını istiyorum."

K17: "…Konya içinde sarı çizgiler yapılırken biz engellilerin görüşlerinin alınmasını istiyorum. Konya kent uygulamasının geliştirilmesini istiyorum. Otobüslerde sesli sistemin olmasını istiyorum. Otobüslerin dururken görme engellileri dikkate almalarını istiyorum. Tam durağa gelip durmadıklarında bizim otobüsü bulup binmemiz zor oluyor. Kaldırımlardaki ağaçların ve levhaların kenara alınmasını istiyorum. Buna uymayanların cezai işlem görmelerini istiyorum."

K18: "…Belediyeden parklara rahat girip çıkmak için rampaların düzenlenmesini, kaldırımların düşük olmasını ve kaldırımlara araç konmamasını istiyorum."

K19: ''…Belediyeden görme engellilerin trafikte rahat dolaşabilmeleri ve karşıdan karşıya geçmeleri için trafik lambalarında sesli uyarı sistemleri ile otobüslerde sesli uyarı sistemi istiyorum."

K21: ''…Belediyeden engelli yollarının arttırılarak bizlerin daha fazla alanları gezmemizi sağlamasını istiyorum. Trafik ışıklarında seslendirmenin çok önemli olduğunu düşünüyorum ve özellikle bununla ilgilenerek çoğaltmalarını istiyorum. Birde otobüslerde sesli yazılım sisteminin olmasını istiyorum."

K22: ''… Belediyenin üst geçitleri arttırarak daha yakın aralıklarla yapılmasını istiyorum. Ulaşım hizmetlerinde seslendirme, engelli yürüme yollarının arttırılmasını ve ulaşım hizmetlerinde seslendirme sistemlerinin her yerde yapılmasını istiyorum."

K23: ''…Engellilerin şehrin her yerinde rahat edebilmeleri için engelli rampalarının arttırılması istiyorum. Üst geçitlerde asansörlerin arttırılmasını ve araçların kaldırımlara park etmelerinin önüne geçilmesi için belediyenin çalışmalar yapmasını istiyorum."

Yerel yönetimlerin engelli bireylerle toplumun kaynaşması açısından sosyal alanlar oluşturması büyük önem arz etmektedir. Araştırmaya katılan engelliler bu konuyu destekler biçimde çeşitli görüşler ortaya koymuştur:

K1: "…Belediyeden engellilere yönelik sosyal bir alan oluşturulmasını istiyorum. Oluşturulan sosyal alanda kütüphane, kafe, sportif faaliyetlerin olarak her şeye bir yerden ulaşmamız bizim için kolay bir sosyal etkinlik olur. Sadece engelliye yönelik olmasa bile normal vatandaşlarında olması onlarla kaynaşmamızı sağlayacaktır."

K12: "…Belediyenin yapacağı çalışmalarla engellilerle toplumun kaynaşması için toplumu bilgilendirecek sosyal etkinlikler yapılmasını istiyorum. Böylelikle bilinçli insanlar olunca engellilerle toplum kaynaşmış olup, engelliler dışarıya rahat gezme imkânı sağlayacaktır."

K14: "…Belediyenin kafelerle çalışma yaparak engellilerin kafelerde rahat oturup toplumla iç içe olması için kafelerde düzenleme yapılması. Parklarda engellilere yönelik masalar yapılması veya sadece engellilerin olabileceği parkların yapılması."

K15: "…Engellilerin konserlere ve eğlence merkezlerine gidip diğer insanların içinde olması için çalışmalar yapılmasını istiyorum."

K16: "…Engellilerinde toplumun bir parçası olduğunu göstermek için emekli lokalleri gibi engelli lokallerinin yapılmasını."

K19: "…Engellilerle normal vatandaşların kaynaşması adına sosyal etkinlikler yapılması ve engellilerin sosyal yönlerinin arttırılması için bilgilendirme yapılması."

Engelli bireylerin Türkiye genelinde merkezi yönetimin, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının çalışma yapmalarını istediği politikalar ile ilgili önerileri şu şekilde sıralanabilir:

- Genç engellilere ulaşılarak okula gitmelerinin sağlanması
- Engellilerin internete erişimi konusunda çalışmalar yapılması
- Engellilerin şehirlerarası ulaşımlarına yönelik çalışmalar yapılması
- Engelli istihdamına daha çok önem verilerek özellikle kamuda çalışan engelli sayısının arttırılmasının sağlanması
- Engellilerin tatil yapma imkânlarının sağlanması
- Engellilerle ilgili olan sivil toplum kuruluşlarının daha aktif olması
- Engellilerin toplumla kaynaşması için çalışmalar yapılması
- Engelli aileleri ile iletişime geçilerek ailelerin dertlerinin dinlenmesi
- Engellilere yönelik eğitim politikalarının geliştirilmesi
- Araç alımında ve ehliyet alımında engellilere daha fazla indirim yapılması
- Çalışan engellilerin maaşının kesilmemesi
- Engellilerin kullandıkları materyallerin daha ucuza satılması
- Engellilere yönelik sosyal etkinliklerin arttırılması
- Özel sektörde çalışan engellilerin çalışma saatlerinin düzenlenmesi
- Ev alan engellilere yardımcı olunması
- Engellilerin ve insanların eşit olduğuna yönelik çalışmalar yapılması
- Engellilerin çalışmalarının teşvik edilmesi
- Engelli şikâyetlerinin ve isteklerinin dikkate alınarak dinlenilmeleri
- Her bir bireyin engelli adayı olduğu konusunda toplumu bilgilendirerek, engelli bireylerin topluma kazandırılması

- Ulaşım hizmetlerinde engellilere yönelik bilinçli personel yetiştirilmesi
- Kurumların engellilere yönelik yaptığı çalışmalardan engellilerin haberdar edilmeleri
- Engelli yasasına uyulması ve Engelli Bakanlığının kurulması.
- Alışveriş ortamlarında rahatça dolaşılabilmesi (mesela bir telefon uygulaması ile engelli bireyin alışveriş merkezinin içinde rahatça dolaşabilmesi).
- İnternet uygulamalarının ve programlarının görme engelliler için erişilebilir olması.
- Engelli bireylerin yeteneklerine göre uygun pozisyonlarda istihdam edilmeleri.
- Engellilere yönelik güncel verilerin bulunması ve engellilere yönelik çalışmalarda engellilerle sürekli iletişim halinde olunması.
- Köprü, üstgeçit, yürüyen merdiven, asansör arızalarının takip edilmesi.
- Kütüphanelerde sesli okuma kitaplarının olması ve böylelikle görme engeli olan bireylerin kütüphaneden faydalanarak okuma alışkanlıklarının artması.
- Konferans, panel, okuma günleri gibi etkinlikler yapılarak engellilerin bunlara katılması için imkân sağlanması.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Toplumların var oluşundan günümüze dezavantajlı gruplar hep var olmuşlardır. Dezavantajlı gruplar içerinde yer alan engelli bireylerde toplumun bir parçası olarak yaşamlarını devam ettirme sürecinde yardıma ve desteğe ihtiyaç duymuşlardır. Bu yüzdendir ki engellilerin topluma entegre edilmeleri, toplumla kuvvetli bir bağ kurmaları yönünde çalışmaların yapılması önemli bir husustur.

Engelli bireylere yönelik dini kurumlar aktif rol alırken, sanayileşme ve modernleşme ile birlikte engellilere yönelik politikalarda değişimler görülmüştür. Zamanla engelli bireylerin sadece tıbbi konularıyla değil, karşılaşmış olduğu diğer sorunlarla da ilgilenilmeye başlanmıştır. Ayrıca sadece engelli bireyler değil aileleri de sürece dâhil edilerek, ailelerinin de ihtiyaçları giderilmeye başlanmıştır. Dünya savaşlarının olması ve silah teknolojilerinin çok aşırı kullanılmasından dolayı engelli bireylerin sayısında artış meydana gelmiştir. Bunun yanında küreselleşme ile birlikte insanların ihtiyaçlarının farklılık göstermesi ile engelli bireylerin sadece evde yaşam sürmelerinin yanında, artık dışarıya çıkarak dışarıda daha fazla zaman geçirme isteği doğmuştur. Evlerinden çıkamayan engelli bireylerin psikolojik sıkıntıları meydana gelirken bunların giderilmesine yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Engellilerin önündeki en büyük engellerden biri olan hatta ilk sırada yer alabilecek fiziksel koşulların engellilere uygun hale getirilmesine yönelik çalışmalar yapılmasıyla birlikte engelli bireyler sosyal dışlanmadan uzak kalarak topluma adapte olmaya başlamışlardır.

Engellilere yönelik çıkan problemlerle mücadele konusunda hükümetler aktif rol almakta ve buna yönelik politikalar üretmektedir. Engellilere yönelik politikalarda engellilerin istihdamı, eğitimi, sosyal dışlanma, ulaşım, erişebilirlik gibi sorunları engelli politikalarının konu alanına girmektedir. Engelli politikaları da sosyal politikalar içerisinde değerlendirilmektedir. Sosyal devlet olmanın bir gereği olan sosyal politikalar uygulanmaya konularak engellilerin ihtiyaçları giderilmeye çalışılmaktadır. Engelli politikalarının oluşumunda resmi, resmi olmayan ve uluslararası aktörler etkili olmaktadır. Halka en yakın birim olarak görülen belediyeler ise engelli politikalarının üretilmesi ve uygulanmasında önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda yerel yönetimlerin politika yapımında engelli bireyleri sürece dâhil etmeleri, politikaların verimlilik düzeylerinin ölçülmesi ve engellilere yönelik istatistiki bilgilerin bulunmasının önemli bir husus olduğu ifade edilebilir.

Devletin sosyal politikalarla engelli bireylerin haklarına sahip çıkması, tüm bireyler arasında eşitsizliği gidererek sosyal adaleti sağlaması, dezavantajlı grupların korunmasına yönelik çalışmalar yapması, merkezi yönetimi başat aktör haline getiren hususlardır. Merkezi yönetimin öncülüğündeki bu sosyal politikalar yerel yönetimler tarafından hayata geçirilmektedir. Belediyeler engelli bireylerin sorunları konusunda aktif rol alarak sosyal belediyecilik anlayışı ile bunları çözmeye çalışmaktadır. Merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin birbiriyle iletişim halinde olması, politikalar üretilirken ve uygulamaya konulurken koordinasyonun sağlam olmasının, etkinlik, etkililik ve verimlilik açısından oldukça faydalı politika sonuçları doğuracağı söylenilebilir. Halka en yakın birim olmalarından dolayı yerel yönetimlerin, halkın sorunlarını dinlemesi ve sorunları çözmeye çalışması veya merkezi yönetime iletmesi ve bunların yanında sivil toplum kuruluşlarıyla iletişim kurarak onlarında aktif rol almasını sağlaması engellilere yönelik sorunların çözümünde önemli hususlardır.

Engelli politikalarının oluşumunda baş aktör olan devletin yanında, resmi olmayan aktörler ve uluslararası aktörlerde etkili olmaktadır. Özellikle, Avrupa Birliği tarafından aday ülkelere yönelik hazırlanan ilerleme raporlarında, ülkelere yönelik önerilerde bulunulmaktadır. 1999 yılından bu yana yayınlanan ilerleme raporlarında, engellilere yönelik Türkiye'nin yapması gereken politikalar da dahil olmak üzere birçok tavsiyeye yer verilmiştir.

Buradan hareketle, engelli politikalarının şekillenmesinde uluslararası aktörler içinde önemli bir yer tutan Avrupa Birliği tarafından hazırlanan İlerleme Raporlarının etkisinin oldukça fazla olduğu söylenilebilir. Avrupa Birliği ilerleme raporlarında "engellilere yönelik kurumsal düzenlemeler, istihdam edilmeleri, eğitim konusu, ayrımcılık ve engelli çocuklar" ile ilgili birçok konuda eleştirilerde bulunulmuş ve tavsiyeler verilmiştir.

Türkiye'de bu raporları yakından takip ederek engellilere yönelik gerekli eksikliklerin giderilmesi ve geliştirilmesi konusunda çalışmalar yapmaktadır. Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye yönelik ilerleme incelenmesi ve engellilerle ilgili belirtilen sorunların giderilmesi üzerine çalışmalar yaparak, engellilerin daha iyi imkânlara sahip olması için dünyadaki gelişmeleri de takip etmesinin de şüphesiz olumlu bir süreç olacağı vurgulanabilir.

Engelli politikalarının şekillenmesinde sivil toplum kuruluşları da önemli bir rol oynamaktadır. Merkezi yönetim ve yerel yönetim kuruluşları ile görüşerek onları etkilemeye çalışıp engelli politikaları sürecinde rol almak için çaba sarf etmektedir. Engelliler açısından dernek ve vakıflar önemli bir yer tutmaktadır. Engellilik durumuna göre kurulan sivil toplum kuruluşları sadece tek bir alanla ilgilendikleri için engellilerin sorunlarını daha iyi tanıyarak bunu yetkili makamlara iletmeleri engellilerin sorunlarının çözülmesi açısından önemli bir husustur.

Merkezi yönetim, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarının olduğu çok aktörlü bir politika yürütülmesi, hepsinin farklı görüşlerle sürece katkı sağlaması, engellilerin en iyi şartlara ulaşması için çaba harcamaları ve birbirlerinin eksikliklerini tamamlamalarının, verimli bir süreç meydana getireceği belirtilebilir. Bu şekilde engellilere yönelik etkin ve etkili politikalar üretilmesi mümkün olacaktır.

Türkiye'de yapılan yasal düzenlemeler ve özellikle 2005 yılında çıkarılan 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun, engellilerin sorun alanlarıyla ilgilenilmesi açısından önemli bir yer tutmaktadır. Engellilerin, eğitimden istihdamına, erişimlerinden destek ve bakımlarına topluma dâhil olması gibi birçok alanda çeşitlilik göstermektedir. Bu kanunların yanında 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 Belediye Kanunu da önemli düzenlemeler içermektedir. Ayrıca uluslararası alanda engellilere yönelik imzalanan sözleşmelerin kriterlerine uyulması, engellilerin sosyal, ekonomik, kültürel vb. birçok alanda gelişim göstermelerine katkı sağlamaktadır. Verilen sağlık hizmetleri, rehberlik hizmetleri, rehabilitasyon merkezleri engellilerin hayatının daha iyi bir şekilde idame ettirebilmeleri için yapılan olumlu çalışmalardır.

Engellilere yönelik uygulamaya konulan yasal veya kurumsal düzenlemelerin işlevselliğinin takip edilmesi, engellilerin bunlardan haberdar edilmesi önemli bir husustur. Engellilerin dinlenerek sorunlarına yönelik yasal çalışmalar yapılması engelli ihtiyaçlarının giderilmesi açısından daha verimli olacağı ifade edilebilir. Özellikle hareket etme zorluğu yaşayan engellilerin sorunlarının dikkate alınması ve hakları konusunda haberdar edilmeleri önemli bir husustur. Sorun yaşayan engellinin hangi sorunları yaşadığını bilmek ve ona göre politika üretmek düşüncesinin önemli bir adım olacağı belirtilebilir.

Medyanın çok etkin olduğu günümüzde kamu spotu gibi engellilere yönelik programlarla çalışmalar yapılarak engellilere ulaşmanın da olumlu bir çalışma olacağı

belirtilebilir. İnternet üzerinden tanıtımlar ve duyurularla engelli bireylerin dikkati çekilerek, daha bilinçli engelli potansiyeline ulaşılmasına imkan sağlanacaktır.

Engellilere yönelik bir bakanlığın kurulması da sadece engelli sorunlarına yönelik çalışmalarından dolayı olumlu bir gelişme olacağı ifade edilebilir. Her geçen gün engelli sayılarında artış olması ve engellilerin toplumdan kopma sevilerindeki artışın bu alanda uzmanlaşmış bir kurumun olması ihtiyacını doğurduğu belirtilebilir. Bakanlık, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları ile doğrudan irtibatta olması durumunda etkin ve verimli politikaların üretilmesine katkı sağlamak açısından önemli bir mekanizma işlevi görecektir.

Bunların yanında, konferans ve paneller engellilerle iletişim kurma, haklarından haberdar etme ve sosyal yönlerini arttırma yönünde önemli bir adım olacaktır. Belediyelerin veya ilgili kurumların bu tarz faaliyetleri artırmaları gerekmektedir. Hatta sivil toplum kuruluşları ile koordineli çalışılmalı ve sivil toplum kuruluşlarının engellilerle ilgili çalışma yapmaları teşvik edilmelidir.

Yazılı ve görsel medyada engellilere yönelik çalışmalar arttırılmalıdır. Özellikle internet üzerinden engellilere yönelik farkındalık çalışmaları yürütülmelidir. Sosyal medya bu alanda önemli bir araç olarak işlev görecektir. Engellilerin sorunlarını belirten programlar ve bunların çözümü konusunda uzman tavsiyelerinin yer alması önemli bir husustur. Ayrıca vatandaşların engelli konusunda bilinçlendirilerek sosyal dışlanmanın azaltılması noktasında adımlar atılmalıdır. Üniversitelerin engellilere yönelik daha aktif olması, yerel yönetimlerin yönetim birimlerinde engellilere iş imkânına yer verilmesi, daha yüksek makamlarda engellilere yer verilmesi, engellilerin hayata tutunması konusunda teşvik sağlayacağı ifade edilebilir.

Avrupa Birliği ilerleme raporlarında da belirtildiği üzere engellilere yönelik istatistiki veri eksikliği önemli bir husustur. Hangi engel türlerinden kaç kişi bulunduğu, engelliliğin doğuştan mı, yoksa sonradan mı meydana geldiği hususunda bilgilerin olması için kapsamlı bir çalışma yapılması gerektiği hususunun altı çizilmelidir.

Türkiye'de engelli politikalarına yönelik getirilebilecek tavsiyeler yukarıda belirtilmiştir. Çalışmada, incelenen Konya Büyükşehir Belediyesi de, Türkiye'de engelli politikalarının şekillenmesinde önemli roller üstlenen bir yerel yönetim kuruluşudur.

Engellilerin ihtiyaçlarının giderilmesi ve hayatının daha kolay ve yaşanır hale gelmesi için çalışmalar yapmaktadır. Engelli bireylerin ihtiyaçlarının giderilmesi gibi önemli görevlerinin olduğu bilincinde olan Konya Büyükşehir Belediyesi bu alanda her geçen gün yeni projeler üretme çabası içerisindedir.

Konya Büyükşehir Belediyesi, sosyal yardımlardan sağlık konularına, eğitimden fiziksel sorunların giderilmesine kadar birçok alanda çalışma yürütmektedir. Özellikle engellinin en büyük isteği olan ulaşım konusunda başarılı çalışmalar yaparken, şehirde fiziksel engellerin giderilmesi konusunda da her geçen gün yeni adımlar attığı görülmektedir.

Konya Büyükşehir Belediyesi'nin yüzölçümü bakımından çok geniş bir alana hizmet götürmesi politikaların gecikmesi veya sorunların tespiti konusunda sorunlara yol açabileceğinden, tespit edemediği sorunları dinleyerek ve ihtiyaçlarını öğrenerek engellilere yardımcı olmaya çalışmaktadır. Bunun için ayrı bir iletişim kanalının kurulması ve engelli bilgi sisteminin kurulması önem arz etmektedir.

Konya Büyükşehir Belediyesi'nin belediye meclis toplantılarında engellileri davet etmesi, herhangi bir hizmeti sunacağında, hizmetin engelliye kolaylık sağlayıp sağlamadığı konusunda araştırma yapması ve engellilerin tüm yasal haklarından haberdar olabilmeleri açısından belediye tarafından engellilere yönelik kitap veya dergi yayınlayarak engelli bireylerin daha katılımcı ve bilinçli olmalarının önünün açılacağı ifade edilebilir.

Sosyal belediyeciliğin önem kazandığı günümüzde Konya Büyükşehir Belediyesi de bu alanda çalışmalar yaparak dezavantajlı grupların ihtiyaçlarının giderilmesi konusun da pay sahibi olmaktadır. Politikalar üreterek uygulamaya çalışması veya merkezi yönetime projeler sunması, bunun yanında sivil toplum kuruluşları ile sürekli irtibatta olması, sürekli faaliyette bulunarak ihtiyaç giderme odaklı bir yol izlemesi engelliler açısından olumlu gelişmelerdir.

EK 1: Konya Büyükşehir Belediyesi Yöneticileri ile Görüşme Formu

TÜRKİYE'DE ENGELLİ POLİTİKALARI VE BELEDİYELERİN ROLÜ: KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Bu görüşme formu, "Türkiye'de Engelli Politikaları ve Belediyelerin Rolü: Konya Büyükşehir Belediyesi Örneği" başlıklı tez konusu kapsamında, Konya Büyükşehir Belediyesi yöneticilerinin görüşlerini tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. Görüşmeden elde edilen bilgi ve veriler, bilimsel araştırma dışında hiçbir amaçla kullanılmayacaktır. Görüşmeye katıldığınız ve soruları içtenlikle cevapladığınız için teşekkür ederiz.

Doç. Dr. Sefa USTA - Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, SBE, Kamu Yönetimi ABD

Sefa Örtülü - Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, SBE, Kamu Yönetimi ABD Y. Lisans Öğr.

MÜLAKAT SORULARI

Mülakat aşağıdaki isimlerle gerçekleştirilmiştir.

- Konya Büyükşehir Belediyesi Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanı: Murat KÖZOĞLU
- Konya Büyükşehir Belediyesi Engelliler Şube Müdürü: Mustafa YILMAZ

1. Engelliler neden önemlidir? Hükümetler yasal ve kurumsal düzenlemelerde engelli politikalarına neden önem vermelidir?

Engellilik durumu doğuştan olduğu gibi sonradan da ortaya çıkabilmektedir. Engelli olmayan bireylerde engelli olmaya her zaman aday durumdadır. Toplumun yardıma ihtiyacı olan her bireyi önemli olmakla beraber, insani ihtiyaçlarını kendilerinin yapmalarında sıkıntı çeken engelliler elbette ki daha fazla önem arz etmektedir. Onların hayatın her alanında rahat yaşamaları, erişilebilirliklerinin her alan da sağlanması önem arz etmektedir. Engellilerin toplumla kaynaşması, ihtiyaçlarının giderilmesi, her gün değişen dünya düzenine ayak uydurması için kısmi veya sürekli destek verilmesi gerekmektedir. Türkiye nüfusunun bütün engel grupları dikkate alındığında yaklaşık olarak %12,9'unun engelli olması onların iş hayatı dâhil her alanda toplumla bütün olmaları için ne denli önem arz etmektedir. Engellilerimizin her alanda erişilebilirliklerinin sağlanması için kanuni düzenlemelerde kamu kurum ve kuruluşları, Sivil Toplum Kuruluşları vb. sahada hizmet eden kurumlardan görüş alınması önem arz etmektedir, yapılan kanun ve yönetmeliklerde görüş alınmaktadır. Yerelde birebir engellilerle iletişimde olan tarafların çıkartılacak kanun ve yönetmeliklerde deneyimlerinin göz önünde bulundurulması da önem arz etmektedir. Bu yüzden engellilerle ilgili sosyal, ekonomik ve hayatı kolaylaştırıcı her düzenleme ve yerel politikaların oluşturulmasında hayatın bütün alanlarında olmalarının sağlanması için tarafımızca

engellilerin ve derneklerinin görüşleri alınmaktadır. Yerel yönetimler olarak oluşturacağımız stratejik planlamalarda öncelikli olarak ele alınmaktadır.

2. Türkiye'de engelli politikalarının şekillenmesinde merkezi yönetim ve yerel yönetimler nasıl rol oynamalıdır?

Topluma en yakın birim olan yerel yönetimler engellilerin sorunlarını yerinde görme imkânına sahiptirler. Yerel yönetimlerin engellilerin sorunlarını tespit etmesi bunları merkezi yönetime iletmeleri ve merkezi yönetimin politika belirleme, kanun, yönetmelik vb. çıkarmalarında önem arz eder. Bakanlıklar ve yerel yönetimler belirli zaman aralıklarında karşılıklı bilgi alışverişi yapmaktadırlar. Bu görüşmeler bakanlığın yapmış olduğu çalıştay, konferans, toplantı vb. şekilde olduğu gibi yerelde yapılan çalışmalara bakanlık tarafından yapılan katılımlarla da şekillenmektedir. Konya Büyükşehir Belediyesi olarak meclisimizde oluşturmuş olduğumuz Konya Engelsiz Yaşam komisyonu ile birlikte hareket eden Engelli Hizmetleri Şube Müdürlüğü sahada engellilerle ilgili yapılacak çalışmalara anında müdahale imkânı sağlamış ve çözüm odaklı çalışmalar yürütmektedir. Türkiye genelinde yapılan böyle çalışmalar zaman içerisinde geneli ilgilendiren politikaların oluşumuna katkı sağlayacaktır.

3. Konya Büyükşehir Belediyesi'nin kuruluşu ve gelişimi hakkında bilgi verir misiniz?

Konya Büyükşehir Belediyemiz 20/6/1987 tarihinde 3399 sayılı Konya İli Merkezinde Karatay, Selçuklu Ve Meram Adıyla Üç İlçe Kurulması Hakkında kanunla kurulmuş, 3495 sayılı ve 17/11/1988 tarihli kanunla yürürlüğe girmiştir. 12/11/2012 yılı 6360 sayılı kanun ile Büyükşehir yasası uygulamaya girmiştir. Böylece merkez ilçeyi kapsayan sorumluluk alanı 31 ilçeyi kapsamıştır. Konya'nın nüfusu, yüzölçümü ve ilçe sayısından kaynaklı olarak verilen hizmetlerin etkinlik ve verimlilik bazındaki kalite artımı büyükşehir yasası ile sağlanmıştır. Günümüz itibarı ile belediyemiz 3 merkez ilçe ve 28 diğer ilçeler ve mahallelere (Köy, Belde) her türlü sosyal, kültürel, ulaşım, ekonomik, parklar vb. her türlü alanda hizmetler vermektedir.

4. Konya Büyükşehir Belediyesi'nde kurumsal yapılanma nasıl gerçekleşmiştir?

Konya Büyükşehir Belediyesi Belediye Başkanı, Belediye Meclisi, Belediye Encümenliği, Genel Sekreter, Genel Sekreter Yardımları, Teftiş Kurulu Başkanlığı, Daire Başkanlıkları, şube müdürlüklerinden oluşmaktadır. Bağlı kuruluş olan KOSKİ Genel Müdürlüğünün Genel Müdür, Genel Müdür Yardımcıları, Daire Başkanlıkları ve Şube Müdürlükleri bulunmaktadır. Ayrıca Belediyemiz iştiraklerimiz vardır.

5. Konya Büyükşehir Belediyesi'nin genel işlev ve faaliyetleri nelerdir?

5216 sayılı kanunun 7.maddesi, 5393 sayılı kanunun 14. Maddesi ve 15. Maddesi genel çerçeveyi oluşturmaktadır. Bu çerçeve kapsamındaki bütün faaliyet türlerini kapsayan faaliyetler yürütmektedir.

6. ***Konya Büyükşehir Belediyesi engelli ile ilgili konferans, panel, sosyal etkinlik ve sosyal yardım faaliyetleri yapmakta mıdır?***

Konya Büyükşehir Belediyesi olarak Üniversitelerimiz ve derneklerimizin engellilerle ilgili yapmış oldukları her türlü çalışmalarında yer almaktadır. Bu bir çalıştay olabilir, konferans olabilir. Belediyemiz ayrıca, engelli bireylerin ihtiyaçlarının belirlenerek dezavantajlılık durumuna göre ihtiyaçlarının tespit edilip giderilmesi için faaliyetler yürütmektedir. Bunun en önemli ayağını sosyal, kültürel, ekonomik (mesleki eğitim) ve maddi yardımlar oluşturmaktadır. KOMEK alanında engellilere yönelik kurslarımız mevcuttur.Engel durumlarına uygun olarak akülü – aküsüz tekerlekli sandalye, görme engelliler için baston, sosyal kart yardımı, giysi yardımı, evlere rampa ve asansör yapılması gibi destekler verilebilmektedir. Yapılan yaya geçitlerinde sadece engelli ve yaşlılar için asansör kullanımı mevcuttur. Engellilerin kendi aralarında yapmış oldukları piknik, kamp, sportif faaliyetler vb. etkinliklerde araç görevlendirme, yemek vb. destekler sağlanmaktadır. AKDEM Aile ve Kadın Destek merkezimiz aracılığı ile engel durum sebebi ile evde eğitim gören öğrencilerin evlerine giderek onların istek ve taleplerinin yanında psiko-sosyal sorunlarını çözmek için çalışmalar yapılmaktadır. Bunun yanında Dünya Engelliler Günü, İftar Programları gibi sosyal etkinliklerle kaynaşma programları yapılmaktadır.

7. ***Merkezi yönetim ve yerel yönetimlerle etkileşim içinde nasıl hareket edilmektedir ve işbirliği nasıl gerçekleştirilmektedir?***

Merkezi yönetimlerin ulusal ve uluslararası yaptıkları çalışmalarla yerel yönetimlerin çalışmalarına proje bazlı destekler veya belirli konularda yaptıkları destekler le ortak çalışmalar yapılmaktadır. Kanun, yönetmelik vb. merkezi yönetim tarafından yapılan bütün çalışmalar, yerelde uygulamaya girdiği zaman herhangi bir eksik veya aksaklık olduğu zaman birlikte çözüm üretilmesi sağlanmaktadır. Her iki tarafça uygulanan ve başarıya ulaşılan uygulamaların karşılıklı desteklenerek diğer illere tanıtılması yapılmaktadır. Merkezi yönetim tarafından ilan edilen proje konularında çalışmalar yürütülmekte alınan sonuçlar yerelde etkin rol oynamaktadır. Ayrıca, merkezi yönetim tarafından yapılan konferanslar, paneller ve sosyal projelere yerel yönetimlerin katılımı desteklenmektedir. Böylece ortak politika geliştirme sağlanmış olmaktadır.

8. Engellilere yönelik Sivil Toplum Kuruluşları ile etkileşim içinde nasıl hareket edilmektedir ve neler yapılmaktadır?

Belediye olarak Sivil Toplum Kuruluşlarına büyük önem vermekteyiz. Genel olarak üyelerinin karşılaştıkları sıkıntıları taraflara iletmek için gayret gösteren STK larla etkin çalışmaktayız. Engelli bireylerin sorunlarını dinleyen sivil toplum kuruluşları bunları yerel yönetimlere iletmektedir. Bu durum sivil toplum kuruluşlarını engelli bireylerle yerel

yönetimler arasında köprü vazifesi yapmasına neden olmaktadır. Yapılan bu köprü görevi neticesinde belediyemizce yapılan çalışmalar daha fazla engelliye fayda sağlamaktadır. Engelli derneklerinin yapmakta oldukları her türlü çalışmada belediyemizden istenen makul isteklere olumlu yaklaşılmaktadır. Belediyemiz tarafından veya engelli dernekleri tarafından yapılan konferanslar, paneller, çalıştaylar vb. gibi etkinliklerle kamplar, iftar programları ve diğer çalışmaları Engelli STK'ları ile birlikte yapmaktayız, böylece daha fazla insanın duyması sağlanarak toplumla kaynaşmanın önü açılmış olunmaktadır. Sonuç olarak belediye olarak yapmış olduğumuz çalışmalarda engelli dernek ve vakıflarımızla görüş alışverişi içerisinde yapmaktayız.

9. Konya Büyükşehir Belediyesi engelliler dışında hangi dezavantajlı gruplara ne gibi faaliyet vermektedir?

Konya Büyükşehir Belediyesi din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin yardıma muhtaç her kesime yardım etmektedir. Sosyal yardımlar dezavantajlı gruplara yardımın önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Sağlık ihtiyacı olanlara sağlık alanında, maddi durumları yetmeyenlere sosyal kart, ulaşım, su indirimleri ve gıda yardımları ile desteklenmektedir. KOMEK'de mesleki eğitimler verilerek topluma kazandırma çalışmaları yapılmaktadır. Şehit ve Gazi ailelerinin unutulmayarak etkinliklerle bir araya getirilerek onlarla birlikte olunmaktadır. Eğitim yardımları ile öğrencilere destek sağlanmaktadır. Kadın sığınma evi yaparak Aile Politikalar İl Müdürlüğüne devri yapılmıştır. Kadın lokalleri, yaşlılara ulaşım, emekli lokalleri gibi sosyal alanlarla da yardım edilmektedir.

10. Konya Büyükşehir Belediyesinin engellilere yönelik politikalarında engellilerin görüşleri alınmakta mıdır?

Belediyemiz Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı bünyesinde Engelli Hizmetleri Şube Müdürlüğü oluşturmuştur. Ayrıca, Belediye meclisimizde Konya Engelsiz Yaşam Komisyonu kurmuştur. Engelli hizmetleri şube müdürlüğü olarak engelli bireylerin her türlü müdürlüğe olan başvuruları (sosyal medya, müdürlüğe gelerek, açık kapı vb.) değerlendirilmekte ve kendilerine bilgilendirme yapılmaktadır. Yapılacak olan her türlü çalışmada görüşleri alınarak işlere yön verilmektedir. Engelsiz şehir çalışmalarını birlikte yönlendirilmektedir. Bireysel olarak sorunlarını iletmelerinin yanında STK ları aracılığı ile de iletmeleri halinde değerlendirme yapılarak politika belirlemede kullanılmaktadır. Evde eğitim alan engelli öğrencilere ev ziyaretleri yapılarak sorun ve beklentilerinin öğrenilmesi sağlanarak yeni üretilecek politikaların şekillenmesine katkı sağlanmaktadır. Belediyemiz tarafından engellilere yönelik yapılan faaliyetlerin sonuçları gözlemlenerek geri dönüşleri alınmakta eksikler tamamlanmaktadır. Açık kapı vb. yerlerden engelli bireylerden gelen

talepler ilgili daire başkanlıklarımıza yönlendirilerek çözüm üretilmekte ve ilgili engellimiz bilgilendirilmektedir.

11. Engellilere yönelik yapılan faaliyetlerin etkin ve verimliliği daha sonra takip edilmekte midir? Politikaların denetimi yapılmakta mıdır?

Engellilerimize yönelik olarak geneli ilgilendiren düzenlemelerimizin bireysel talep ve isteklerin geri dönüşlerini mutlaka takip ediyoruz. Eksik olan çalışmalarla ilgili yeni düzeltmeler yapıyoruz. Fiziksel yatırımlarda mutlaka engelli bireyler dikkate alınmaktadır. Sosyal ve kültürel çalışmalarda engelli bireylerin ihtiyaçları göz önüne alınarak planlama ve çalışmalar yürütülmektedir. Belediye olarak meclisimizde kurulmuş olan Konya Engelsiz Yaşam Komisyonu ve Engelli Hizmetleri Şube Müdürlüğü olarak fiziksel, eğitim, sosyal, kültürel vb. her türlü çalışmada politika üretmede engelli bireylerin beklentileri göz önüne alınarak yapmaktayız.

KAYNAKÇA

Acar D. ve Demir Ö. (2005). *Sosyal Bilimler Sözlüğü,* Adres Yayınları, Ankara.

Adıyaman A.T ve Demirel S. (2011). Sosyal Belediyecilik Üzerine Bir İnceleme: Ankara Büyükşehir Örneği, *Dış Denetim Dergisi*, ss. 115-129.

Akçatepe G.(tarih yok). Türkiye'de Özel Eğitim, http://content.lms.sabis.sakarya.edu.tr/Uploads/77659/47941/unite12_t%C3%BCrkiye'de_%C3%B6zel_e%C4%9Fitim.pdf (Erişim Tarihi: 11.05.2019).

Akyıldız, F. (2012). Belediye Hizmetleri ve Vatandaş Memnuniyeti: Uşak Belediyesi Örneği, *Journal of Yasar Unıversty,* 26(7), ss. 4415-4436.

Alper Y. ve Özgökçeler S. (2010), Özürlüler Kanunu'nun Sosyal Model Açısından Değerlendirilmesi, İşletme ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Sayı: 1, Cilt: 1 ss.33-54.

Altan Ö.Z ve Şişman Y. (2003), Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar, *Kamu-İş Dergisi,* Cilt: 7, Sayı: 2, ss. 3-36.

Altun F. (2018). Türkiye'de Sosyal Belediyecilik: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Örneği, *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Sivas.

Arslan G. ve Aslan G. (2014). Zihin Engelli Bireylere Eğitim Veren Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi(Tokat İli Örneği), *Eğitim Bilimleri Eğitim Dergisi,* Cilt: 4, Sayı: 2, ss. 50-66.

Arslan H. ve Altıntaş G. (2012). Engellilerin Çalışma Yaşamına Katılımını Arttırarak Toplumla Kaynaşmalarını Sağlamayı Hedefleyen Bir Model Önerisi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 2, ss. 165-186.

Aruk İ. (2008). Bilişim Teknolojilerinin Zihinsel Engellerin E-Eğitiminde Kullanılması ve Örnek Bir Uygulama Geliştirilmesi, *Trakya Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Edirne.

Avrupa Komisyonu (2002), https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2002.pdf, (Erişim Tarihi, 15.06.2019).

Avrupa Komisyonu (2003), https://ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2003.pdf, (Erişim Tarihi, 15.06.2019).

Avrupa Komisyonu (2004), https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2004.pdf, (Erişim Tarihi, 15.06.2019).

Avrupa Komisyonu (2005), https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_2005.pdf, (Erişim Tarihi, 14.06.2019).

Avrupa Komisyonu (2006), https://ab.gov.tr/files/Duyurular/Turkiye_Ilerleme_Rap_2006.pdf (Erişim Tarihi, 14.06.2019).

Avrupa Komisyonu (2007), https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2007.pdf, (Erişim Tarihi, 14.06.2019).

Avrupa Komisyonu (2008), https://ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/turkiye_ilerleme_rap_2008.pdf, (Erişim Tarihi, 14.06.2019).

Avrupa Komisyonu (2009), https://www.ab.gov.tr/files/ceb/Progress_Reports/2009_ilerleme_raporu.pdf, (Erişim Tarihi, 13.06.2019).

Avrupa Komisyonu (2010), https://www.ab.gov.tr/files/ceb/Progress_Reports/2010_ilerleme_raporu.pdf, (Erişim Tarihi, 13.06.2019).

Avrupa Komisyonu (2011), https://www.ab.gov.tr/files/ceb/Progress_Reports/2011_ilerleme_raporu.pdf, (Erişim Tarihi, 13.06.2019).

Avrupa Komisyonu (2012), https://www.ab.gov.tr/files/ceb/Progress_Reports/2012_ilerleme_raporu.pdf, (Erişim Tarihi, 13.06.2019).

Avrupa Komisyonu (2013), https://www.ab.gov.tr/files/ceb/Progress_Reports/2013_ilerleme_raporu.pdf, (Erişim Tarihi, 12.06.2019).

Avrupa Komisyonu (2014), https://www.ab.gov.tr/files/ceb/Progress_Reports/2014_progress_report.pdf, (Erişim Tarihi, 12.06.2019).

Avrupa Komisyonu (2015), https://www.ab.gov.tr/files/ceb/Progress_Reports/2015_ilerleme_raporu.pdf, (Erişim Tarihi: 12.06.2019).

Avrupa Komisyonu (2016), https://www.ab.gov.tr/files/ceb/Progress_Reports/2016_ilerleme_raporu_tr.pdf, (Erişim Tarihi: 12.06.2019).

Avrupa Komisyonu (2018), https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/CEB/commission_country_reports/2018/2018_turkiye_raporu_tr.pdf, (Erişim Tarihi: 12.06.2019).

Avrupa Komisyonu (2019), https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/2019_trkiye_raporu-_tr.pdf (Erişim Tarihi 26.06.2019).

Azarkan E. ve Ekrem B. (2018). Birleşmiş Milletler Engelli Kişilerin Haklarına Dair Sözleşme ve Türkiye'de Engelli Hakları, DÜHFD Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 38, ss. 3-29.

Berkün S. (2017). Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Anlayışı, e-Şarkıyat İlmi Araştırmaları Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 2, ss. 582-598.

Besiri A. (2009), Yoksulluk Ekseninde Engellilerin Eğitimi, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi,* Sayı 83, ss. 353-374

Bilgin K.Ufuk (2000). ''Özürlülerin Çalışma Hayatındaki Sorunları ve Çözüm Önerileri'', *Kamu-İş Hukuku ve İktisat Dergisi,* Kamu İşletmeleri İşverenleri Sendikası, Ankara, Cilt: 5, Sayı:4, ss. 21-38.

Bilsin, E. ve Başbakkal Z. (2014), Dünyada ve Türkiye'de Engelli Çocuklar, *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dersigi,* Cilt: 30, Sayı 1, ss. 65-78.

Birinci B. (2018). Avrupa Birliği'nde Sosyal Politika ve Türkiye'nin Avrupa Birliği Sosyal Politikalarına Uyumu, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,* Trabzon.

Bozacı İ (2016). Engelli Tüketicilerin Alışveriş Ortamında Karşılaştığı Sorunlar Ve Engelli Olmayanların Bu Sorunlar Hakkındaki Algılamaları: Karşılaştırmalı Bir Alan Araştırması, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 47, ss. 731-742.

Bulgan, G. (2017). ''Zihinsel Engelli Bireylere Sahip Ailelerin Tatil Deneyimleri Üzerine Tanımlayıcı Bir Araştırma: ISPARTA İLİ ÖRNEĞİ'', *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi,* Sayı: 16, ss.36-63.

Burak Y. (2018). Konaklama Tesislerinin Engelli Bireylere Uygunluk Açısından Değerlendirilmesi: Sivil Toplum Kuruluşlarındaki Engelli Üyelerin Bakış Açısı, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,* Konya.

Burcu E. (2006). Özürlülük Kimliği ve Etiketlemenin Kişisel ve Sosyal Söylemleri, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi,* Cilt: 23, Sayı: 2, ss. 61-83.

Çakır Ö. (2002). Sosyal Dışlanma, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt: 4, Sayı: 3, ss. 83-104.

Çelebi B. (2014). Yerel Yönetimlerin Uluslararası Müdahaleleri İçin Yasal Bir Dayanak: Uluslararası Hukuk ve Kentli Hakları, *TESAM Akademi Dergisi,* Cilt: 1, Sayı: 1, ss. 129-155.

Çelik A. (2014). Sosyal Belediyecilik Anlayışı: Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Örneği, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* Cilt: 16, Sayı: 1, ss.1-20.

Çınarlı S. (2008). Kamu Hizmetlerinin Yürütülmesinde Engelli Hakları, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi,* İzmir.

Çimen H. Çakırbay (2009). Sosyal Devlet İlkesi Açısından Ailenin Korunması, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi,* İzmir.

Demirci Akyol E. (2013). Sultan II. Abdülhamid Döneminde Sosyal Politika Uygulamaları, *Sosyal Politika Çalışmaları,* Yıl: 13, Sayı: 31, ss. 37-47.

Doğan M. (2010). ‘’İşitme Engelli Çocuğu Olan ve Olmayan Ana-Babaların Stres, Depresyon ve Sürekli Kaygı Belirtileri Yönünden Karşılaştırılması’’*, İnternational Journal of Early Chilood Special Education(INT-JECSE),* Cilt: 2, Sayı: 3, ss. 231-246.

Doğru S. S. Yıldırım ve Arslan E. (2008). ‘’Engelli Çocuğu Olan Annelerin Sürekli Kaygı Düzeyi ile Durumluk Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması’’, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Sayı: 19, ss. 543-553.

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2019). “Kurum Hakkında”, https://www.ailevecalisma.gov.tr/eyhgm/kurumsal/kurum-hakkinda/, 14.05.2019

Ergüden, A.D. (2008). Sosyal Dışlanma Açısından Bedensel Engelli Bireylerin Yaşantılarının İncelenmesi, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Ersöz H.Y. (2005). ‘*’Sosyal Politika- Refah Devleti- Yerel Yönetimler İlişkisi’’,* İstanbul Üniversitesi İktisad Fakültesi Mecmuası, Cilt: 55, Sayı: 1, ss. 759-775. http://dergipark.gov.tr/iuifm/issue/812/8841 (Erişim Tarihi: 27.05.2018).

Ertürk Ş. (2002). İşyeri Hekimliğinin Sendikal Boyutu, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* Cilt: 4, Sayı: 1 ss. 75-92.

Genç Y. (2015). Engellilerin Sosyal Sorunları ve Beklentileri, *Sosyal Politikalar Çalışmaları Dergisi,* Sayı: 35/2(Ek), ss. 65-92.

Genç Y. ve Çat G. (2013). ‘’Engellilerin İstihdamı ve Sosyal İçerme İlişkisi’’, *Akademik İncelemeler Dergisi,* Cilt: 8, Sayı: 1.

Gökmen, F. (2007). Türkiye’de Özürlü Haklarının Gelişimi, *Öz-Veri Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 2.

Güngör F. ve Güneş G. (2011-2012). Dünya’daki Gelişmeler Paralelinde Türkiye’de Değişen Özürlülük Politikaları, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi,* Sayı: 3, ss. 25-44.

Hekimler O. (2012). Yoksulluk Mu Yoksunluk Mu? Sosyal Dışlanma Üzerine Bir Değerlendirme, *Tekirdağ S.M.M.M Odası Sosyal Bilimler Dergisi,* Sayı: 1, ss. 1-28.

Henden H.B (2005). Katılımcı Yerel Yönetim Anlayışında E-Belediyeciliğin Yeri ve Önemi, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, ss. 2-13.

Henden H.B ve Henden R. (2005). Yerel Yönetimlerin Hizmet Sunumlarındaki Değişim ve e-Belediyecilik, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 14, ss. 48-66.

http://www.engelsizblog.com/ozurlulere-hizmet-veren-ulusal-kuruluslar.htm (Erişim Tarihi: 29.05.2019).

http://www.megep.meb.gov.tr (Erişim Tarihi: 03.10.2018).

http://www.tdk.gov.tr (Erişim Tarihi: 27.09.2019)

http://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&view=article&id=686:engeller-haklarina-k-slee&Itemid=36 (Erişim Tarihi: 14.06.2019)

http://www.tuik.gov.tr (Erişim Tarihi: 04.05.2019)

http://www.tuik.gov.tr (Erişim Tarihi: 04.05.2019).

http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/en/ (Erişim Tarihi: 27.09.2018).

https://www.ailevecalisma.gov.tr/eyhgm/mevzuat/uluslararasi-mevzuat/ (Erişim Tarihi: 29.05.2019)

Hüseyinli N. (2017). Çalışma Hayatında Engelli Haklarına İlişkin Yasal Düzenlemeler ve Engellilerin Haklara İlişkin Farkındalıkları, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi,* Cilt: 6, Sayı: 6, ss. 138-152.

Kacar İ. (2009). Sosyal Devlette Reformlar ve Enformel İstihdam, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İzmir.

Kapani M. (2011), *''Politika Bilimine Giriş''*, Bilgi Yayınevi, Ankara

Kara B. (2016). Türkiye'de Engelli Bireylerin Yasal Hakları Ve Uygulamadaki Yeri, *International Journal of Social Science,* No: 48, ss. 249-260.

Karakaya A. (2014). Hasta Hakları İle Engelli Haklarının İncelenmesi Ve Bursa İl Merkezindeki Engellilere Yönelik Hizmetler*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,* İstanbul.

Karasu M.A (2008). Kentli Haklarının Gelişimi ve Hukuki Boyutları, *TBMM Dergisi*, Sayı: 78, ss. 37-52.

Karataş K. (2002). Engellilerin Toplumla Bütünleşme Sorunları Bir Sosyal Politika Yaklaşımı, *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 2, ss.43-55.

Keleş S. (2008). Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,* Ankara

Kerman U. ve Çiçek E. (2009). Belediyelerin Sosyal Hizmet ve Yardımlarında Faydalanan Bireylerin Hizmetlere Yönelik Algıları: Isparta Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Sayı: 9, ss. 131-151.

Kesgin B. (2014). Engellilere Yönelik Yerel Sosyal Politikalar, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi,* Cilt: 23, Sayı: 4, ss. 1-15.

Kırımlı E.N. (2012). Çankırı'da Kentleşme ve Kentlileşme Dinamikleri, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Isparta.

Koca C. (2010). Engelsiz Şehir Planlaması Bilgilendirme Raporu, https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/9259/mod_resource/content/0/engelsiz%C5%9Fehirplanlama%20raporu.pdf, (Erişim Tarihi: 19.06.2019).

Koçak O. , Arslan H ve Eti H. (2017). Belediyelerde Sosyal Politika Uygulamaları ve Pendik Örneği, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi,* Cilt: 7, Sayı: 12, ss. 121-144.

Koçak O. ve Kavi E. (2014). Sosyal Politika Aktörü Olarak Sosyal Girişimci Belediyecilik, *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi,* Cilt: 3, Yıl: 3, Sayı: 6, ss. 27-49,

Komisyon (2002), *Otistik Çocukların Eğitiminde Aile El Kitabı*, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.

Konya Büyükşehir Belediyesi (2019), *''2016 Yılı Faaliyet Raporu'',* http://www.konya.bel.tr/dosyalar/2016_FaaliyetRaporu.pdf, (Erişim Tarihi: 04.07.2019).

Konya Büyükşehir Belediyesi (2019), *"2017 Yılı Faaliyet Raporu"*, http://www.konya.bel.tr/dosyalar/2018_f_rp.pdf, (Erişim Tarihi: 20.06.2019)

Konya Büyükşehir Belediyesi (2019), *"2018 Yılı Faaliyet Raporu",* http://www.konya.bel.tr/dosyalar/2018FaaliyetRaporu.pdf, (Erişim Tarihi: 20.06.2019).

Konya Büyükşehir Belediyesi (2019), *"Sağlık ve Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı",* http://www.konya.bel.tr/kurumsalayrinti4.php?id=22, (Erişim Tarihi: 19.06.2019).

Köten E. ve Erdoğan B. (2014). *Engelli Gençler, Sosyal Dışlanma ve İnternet,* İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Küçükali A. (2014). ''Engellilere Uygulanan Sosyal Politikaların Değerlendirilmesi: Atatürk Üniversitesi Örneği'', *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt: 4, Sayı: 1, ss. 59-86.

Macit Y. (2017). Evde Bakım Hizmeti Alan Engelli Bireye Sahip Ailelerin Bakım Verme Yükleri İle Yaşam Kalitelerinin Belirlenmesi (Amasya Örneği), *Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Konya.

Meşhur H.F.A (2004). Özürlülerin Çalışma Hayatına Katılma Gereği ve Uygulanan İstihdam Politikalarının Değerlendirilmesi, *Özveri Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2.

Metin B. (2017). ‘’Engellilere Yönelik Sosyal Politikalarda Yerel Yönetimlerin Rolü: Keçiören Belediyesi Örneği, *Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 19/1, ss. 320-344.

Murat S. (2009), ‘’Genel Olarak Özürlülere Yönelik Çalışmalar ve İsmek Örneği’’, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi,* Sayı: 56.

Murat S. (tarih yok). Genel Olarak Özürlülere Yönelik Çalışmalar ve İsmek Örneği, http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423905795.pdf (Erişim Tarihi, 14,06,2019).

Mutlu A. (2006). Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Örgütleri Etkileşimi Bakımından Yeni Belediye Yasasının Değerlendirilmesi, *Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi,* Cilt: 11, Sayı: 2, ss. 1.10.

Nacak, O. (2016). Politika Yapım Sürecinde Kullanılan Yeni Bir Yöntem: Düzenleyici Etki Analizi, *Sakarya İktisat Dergisi,* Cilt: 5, Sayı: 4, ss. 1-19.

Negiz N. (2011), Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri Açısından Isparta Belediyesi: Farkındalık, Yararlanma ve Değerlendirme Açısından Bir Araştırma, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 2, ss. 323-341.

Orhan S. (2011). Türkiye’de Özürlü Dostu İstihdam Politikaları: Durum Analizi ve Öneriler, Doktora Tezi, *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Sakarya.

Öz Ş. (2013). ‘’Engelli’’ Din Eğitiminden ‘’Özürsüz’’ Din Eğitimi Modelliğine; ‘’Ötekileştirilen’’ Özürlülerin Din Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri, *Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, Yıl: 6, Cilt: 6, Sayı: 11, ss.75-89.

Özbulut M. ve Sayar Ö. (2009). Bir Sosyal Dışlanma Fotoğrafı –Engelli Bireylerin Toplumla Bütünleşmesine Yönelik Tespit, Bilgilendirme ve Veri Tabanı Oluşturma Çalışması (ÖZVERİ-Malatya) Projesi Araştırma Sonuçları-, *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi,* Cilt: 1, Sayı: 3, ss.59-76.

Özteke Kozan H.İ. , Bozgeyikli H. , Kesici Ş. (2018). Engelsiz Kent: Görme Engelli Bireylerin Kentlerde Yaşadıkları Problemler, *Kent Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 23, Cilt: 9, ss. 216-235.

Öztürk M. (2011). *''Türkiye'de Engelli Gerçeği '',* Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği Cep Kitapları, İstanbul.

Parlak B. (2018). Sürdürülebilir Kalkınma ve Kentli Hakları Perspektifinden Kent Kültürü ve Kent Kimliğinin Dönüşümü: Bir Proje Örneği, *TESAM Akademi Dergisi,* Yerel Yönetimler Özel Sayısı, ss. 11-48.

Pektaş E.K ve Akın F. (2010). Avrupa Kentsel Şartları Perspektifinde Bir Kentli Hakkı Olarak ''Katılım Hakkı'' ve Türkiye, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,* Cilt: 12, Sayfa: 2, ss. 23-49.

Pektaş E.K. (2010). Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunları, *Akademik İncelemeler Dergisi,* Cilt: 5, Sayı: 1, ss. 5-22.

Reçber B. (2018). İnsan Hakları ve Sosyal Adalet Açısından Devletin Çocuklara ve Kadınlara Yönelik Sunduğu Hizmetler: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çalışanları Örneği, *Yayımlanmamış Doktora Tezi,* Bursa.

Sakarya A. (2011). Zihinsel Engelli Çocuklar İçin Moodle Ortamında Bir Uzaktan Eğitim Sisteminin Geliştirilmesi, *Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Edirne.

Sapancalı, F. (2005). AB de Sosyal Dışlanma Sorunu ve Mücadele Yöntemleri, *Çalışma ve Toplum Dergisi,* Sayı: 3, ss. 51-106.

Seydel H.E. , Yıkılkan H. , Görpelioğlu S. (2016). Engelli Çocuk Yakınlarının Gereksinimleri ve Mevcut Hak ve Hizmetlerden Yararlanma Durumları, *Smyrna Dergisi,* ss. 47-52.

Seyyar A. (2003). Sosyal Siyaset Açısından Yoksulluğa Karşı Mücadele, *126 Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği*, İstanbul, Cilt: 1, Baskı: 1.

Seyyar A. (2015). *Dünya'da ve Türkiye'de Engelli Dostu Sosyal Politikalar,* Rağbet Yayınları, İstanbul.

Sezer Ö. (2008). Kamu Hizmetlerinde Müşteri (Vatandaş) Odaklılık: Türkiye'de Kamu Hizmeti Anlayışı Açısından Bir Değerlendirme, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt: 4, Sayı: 8, ss. 147-171.

Sunal O. (2011), Sosyal Politika: Sosyal Devlet Açısından Kurumsal Bir Değerlendirme, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi,* Cilt: 66, No. 3, ss. 283-305.

Şahin T. (2009), Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi, Başbakanlık Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, *Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi.*

Şahnagil, S. (2017). Kamu Politikası Oluşturma Sürecinde Bilgi ve İletişim Teknolojileri: E-Devlet Uygulamaları, *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü e-Dergi,* Cilt: 1, Sayı: 1, ss. 77-89.

Şemşit S. , Uçar A. ve Yüksel M.A. (2016). Avrupa Birliği Politikaları Perspektifinden Türkiye'de Belediyelerin Sunduğu Engelli Hizmetleri, *Sosyal Bilimler Dergisi,* ss.205-223.

T.C Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (Özida) (2002), *Türkiye Özürlüler Araştırması,* Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.

T.C Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (Özida) (2006). Özürlüler İle İlgili Mevzuat, Ankara.

Taşçı F. (2010/1). Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar; İsveç, Almanya, İngiltere ve İtalya Örnekleri, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, ss. 175-202.

Toprak D. ve Ceyda Ş. (2009). Türkiye'de Yerel Yönetimler Reformu Çerçevesinde Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi,* Cilt: 1, Sayı: 1, ss. 11-24.

Tören Z. (2014). Kamuda Çalışan Engelli Kadınların Problemleri, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,* İstanbul.

Tural , N. ve Karakütük, K. (1991). *Eğitim Politikası. TED Eğitim ve Bilim Dergisi,* Cilt: 15, Sayı: 12, ss. 16-24.

Türkiye Bilimler Akademisi Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü (2011), Ankara

Ulutaşdemir N. (2007). Engelli Çocukların Eğitimi, *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 5.

Yay S. (2014). Tarihsel Süreçte Türkiye'de Sosyal Devlet, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmaları Dergisi,* Cilt: 3, Sayı: 9, ss. 147-162.

Yazıcı E. ve Alimanoğlu Yemişçi D. (2010). Engellilere İlişkin Sivil Toplum Kuruluşlarının Sorunları: İzmir İli Bakımından Bir Değerlendirme, *II. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu,* Denizli.

Yazıcı E. ve Yemişçi D.A (2010). Engellilere İlişkin Sivil Toplum Kuruluşlarının Sorunları: İzmir İli Bakımından Bir Değerlendirme, *II. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu,* 5 Kasım 2010, Pamukkale Üniversitesi, İİBF. ss. 187-215.

Yenişehirlioğlu E. ve Türkay O. (2013). Engelli Turistlerin Konaklama İşletmelerinde Kabul Görme Düzeyine Yönelik Algılama ve Sorunlar: Karşılaştırılmalı Nitel Bir Araştırma, *Akademik Turizm ve Yönetim Araştırmaları Dergisi,* Sayı:1, Cilt:1, ss. 46-56.

Yılmaz V. ve Yentürk, N. (2017). Türkiye'de Engellilere Yönelik Kamu Harcamalarının On Yıllık Seyri, *Çalışma ve Toplum Dergisi,* ss. 59-74.